Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

ÅRSSKRIFT

1991

Egnshistorisk Studiecenter

Ulfborg-Vemb

ÅRSSKRIFT

5. årgang

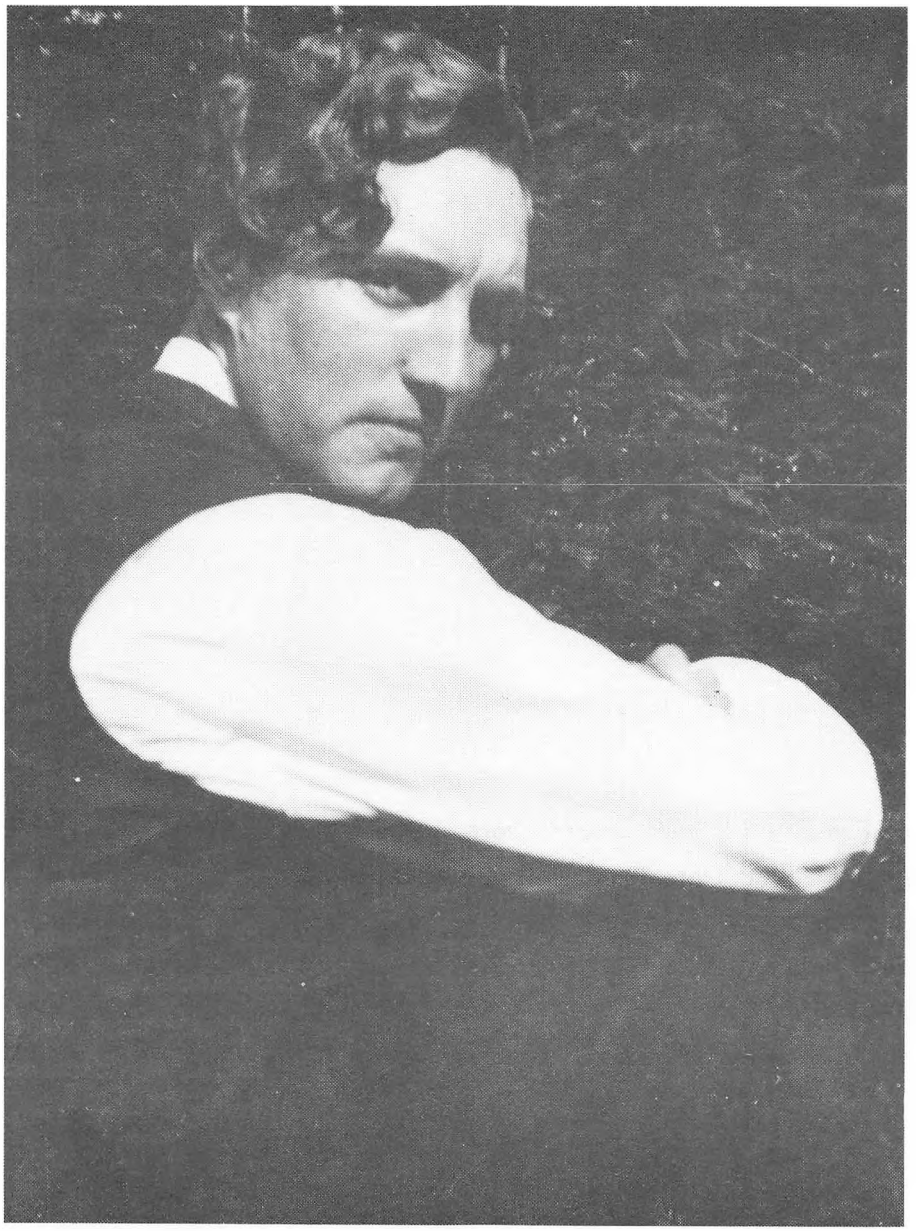

Poul Rytter, født i København 1895. Som anerkendt kunstner flyttede han i 1925 til Husby. Kendt på egnen af de mange vægmalerier, der udsmykker skoler og sognegårde.

Poul Rytter døde i 1965.

Udgiver: Egnshistorisk Studiecenter Ulfborg - Vemb
Redaktion: Rudolf B. Uhre, John Smidt, Kristen Bro
Sats: Hee Offset
Tryk: Hee Offset
ISSN: 0903-9074

INDHOLDSFORTEGNELSE

Side:

04 Poul Rytter, Jens Andersen

09 Jens Lund, Kristen Bro

19 En portræt, Steffen Steffensen

20 Christen Flodgaard, Rudolf Uhre

25 L. Hundevad på Pallisbjerg, Helen Jørgensen

28 Lokalhistorisk arkiv Gørding - Vemb - Bur, Rasmus Bilde-Kjeldsen

30 Sådan var det også dengang, John Smidt

45 Knaldperler, Kaj Munk

46 Redningsvæsenet, Rudolf Uhre

73 Ulfborg Avis, Birgith Sørensen

74 Formandsberetning

75 Regnskab

76 Arkivet siger tak..

Poul Rytter

1895 - 1965

Maleren, grafikeren og billedhuggeren, Poul Rytter blev født i København den 20. september 1895. Hans far var militærmusiker R.P. Rytter, hans mor hed Marie Rytter, født Merrild. Begge forældre var ud af stærke jydskeslægter, der frembragte anerkendte kunstnernavne. I ægteskabet mellem R.P. Rytter og Marie Merrild var der ud over sønnen Poul Rytter, der var den ældste, to sønner mere.

Begge Poul Rytters brødre søgte, som han, kunstnervejen, dog ikke som maler, men som musikere. Den ene af dem var den højt anerkendte pianist Max Rytter. Den anden var den begavede cellist, ved radiofonien, Erik Rytter, der døde i en ung alder.

Poul Rytter var fra første færd af faderen bestemt til at være violinist, men violinen og Poul Rytter blev aldrig venner. Langt mere end at klimpre på violinen, holdt Poul Rytter af at snitte "sjove" figurer ud af træstykker, tegne, klatte lidt med farver osv.

Resultatet blev at Poul Rytter opgav violinspillet og kom i malerlære, for som det hedder "at have et håndværk at falde tilbage på", hvis malertalentet ikke viste sig at være stort nok.

Nu begynder en slidsom tid for Poul Rytter med regelmæsig arbejde med trækvogn og malerpotter, men han lærte arbejdet fra grunden af.

Han opdagede dog snart at det arbejde ikke var tilfredsstillende for ham, da hele hans fantasi og formende trang lå brak. Med den stejlhed og energi der prægede Poul Rytters

kunstnerfysiognomi, bryder han af. Han smider den store kost, søger optagelse på kunstakademiet og bliver optaget.

Fra nu af er vejen klar. Akademilivet og den frugtbringende omgang med kammeraterne optager ham helt.

Efter endt akademiuddannelse begynder Poul Rytter sin kunstneriske løbebane med, som kammeraterne, at sende værker ind til bedømmelse af den strenge censur, ved de årlige tilbagevendende kunstudstillinger.

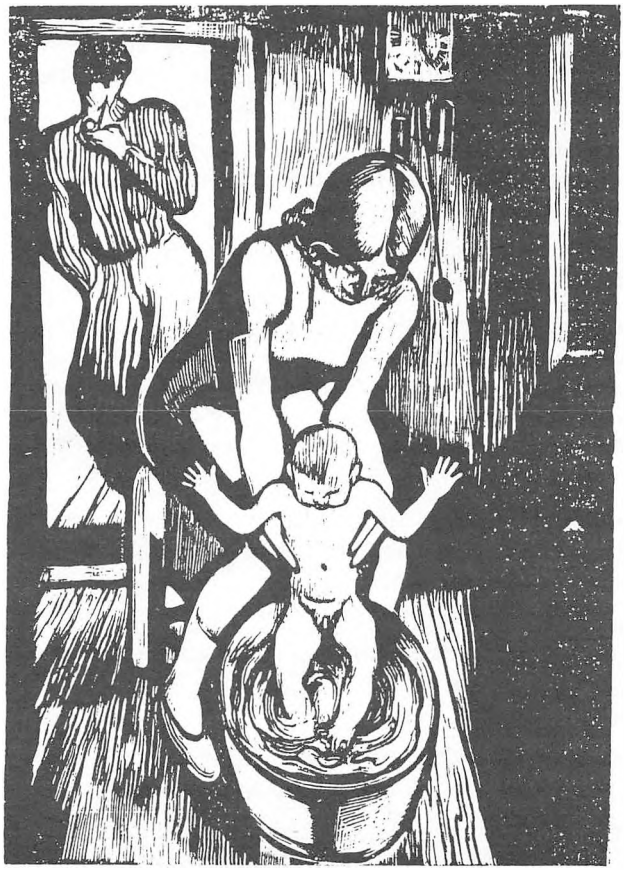

træsnit fra 1935

Som 21 årig udstillede han for første gang. Han blev medlem af kunstnernes efterårsudstilling, hvor han udstillede 1916 - 18 - 19 - 20 - 29 - 35.

I 1919 indsender han og bliver antaget på Charlottenborg, hvor han til 1939 udstiller på både forårs- og efterårsudstillingen, som maler, grafiker og billedhugger.

Poul Rytter blev anerkendt, som en betydelig kunstner indenfor grafiken.

Som grafiker er Poul Rytter kendt langt ud over landets grænser. Inden han fyldte 30 havde han udstillet i London, Amsterdam og U.S.A. Senere i Oslo, Helsingfors og Stokholm.

I 1923 sælger han flere træsnit til British museum, London. De solgte træsnit er marabustorke - papegøjer - brilleugle -hvilende marabustork.

I 1926 købte Metropolitan museum, New York, et ligende antal af hans værker.

Disse salg giver ham et vældigt skub fremad. Den udenlandske presse (kunstpresse) begynder at interessere sig for hans produktion. I 1923 reproducerer det engelske kunstblad, The Studio, hans træsnit og samme år figurerer han i et værk om verdens bedste grafik, udgivet i London.

Den hjemlige anerkendelse udebliver da heller ikke. I 1928 købes hans træsnit af selskabet for Grafik-kunst, København. Han får Akademiets rejsestipendium og tager til Paris.

Da han kommer hjem udstiller han på den internationale Grafik udstilling i København, Århushallen osv. Desuden blev han medlem af Kunstnersamfundets malersektion, Charlottenborg malere.

Poul Rytter var en mester i kunstarten grafik, men der findes dog også fremragende malerier fra hans hånd fra tiden omkring 1920. Det ser ud til, at han er nået frem til en stilart, som han stort set holdt fast ved resten af sin tid.

Poul Rytter kommer til Husby

1925 bliver Poul Rytter gift med kunstmaler Gerda Drewsen. Hendes far hed Carl Drewsen. Han var født i plantørgården ved Husby Klit Plantage 1863.

Efter et eventyrligt liv, vendte han på sine ældre dage tilbage til sit fødested og bosatte sig i et lille hus, beliggende ude i klitten ved sydsiden af plantagen. Her boede han ganske alene til sin død 1931. Gerda Drewsens farbror Åge Drewsen var på den tid klitplantør i Husby.

Det er ved besøg og ferie hos familien i Husby, at Gerda og Poul Rytter kommer til at synes så godt om egnen, at de køber et husmandssted ude ved klitten. Ejendommen kalder de "Havhesten". De benytter den dog kun som sommerbolig.

Her malede de begge mange malerier af landskabet og dens befolkning. For at få malerierne solgt, udstillede de i Husby forsamlingshus.

Det var første gang beboerne i Husby og omegn blev præsenteret for så stor en samling af ædel kunst. Malerierne var let forståelige. Nogle kunne genkende sig selv eller deres gård eller hus. Der var pris på hvert enkelt maleri, og de var ikke store, men det var småt med penge melem folk på den tid, så salget var ikke overvældende. De fik dog det ud af det, at befolkningen lærte dem at kende og blev opmærksomme på dem. Det blev senere til en del portrætmaleri på bestilling.

De faldt godt til på egnen. Særlig Poul Rytter syntes at befinde sig vel blandt egnens landmænd og fiskere. På sin rappe københavnerfacon diskuterede han alt mellem himmel og jord med den stedlige befolkning.

Et bevis på at Poul Rytter var på bølgelængde med befolkningen er, at han kunne få selv ældre folk til at sidde model for sig i timevis. Han udtalte engang, at det var jordens mest pragtfulde modeller, der sad med uforstyrlig ro, til de var færdige. Det blev til mange fortræffelige portrætter af de gæve vestjyder.

1932 opløstes ægteskabet mellem Gerda og Poul Rytter, og de solgte ejendommen, "Havhesten", til familien Færch i Holstebro.

Poul Rytter byggede sig et nyt hus på en forhøjning i Husby kommuneplantage, kaldet Glarbjerg. Det nye hus kom til at ligge lige ved kommunevejen. Det var en stor fordel især om vinteren.

1934 giftede Poul Rytter sig med Magny Høj Petersen, datter af malermseter Petersen, Ulfborg. De nygifte flyttede straks ind i det nye hus, som de kaldte Glarbjerg.

Huset Glarbjerg var et rigtigt kunstnerhjem med stråtag og husløg på mønningen. Hovedindgangen var prydet med en overbygning, båret af stolper af egetræ, som Poul Rytter havde udskåret, som havfrue og havmand.

Magny Rytter købte en gammel væv og tog uddannelse som kunstvæverske.

Poul Rytter udstiller nu sine kunstværker i de omliggende byer, hvor de bliver vel modtaget. Mange har fået øjnene op for Poul Rytters særegne kunst. Det var særlig hans træsnit, der blev solgt. De pryder i dag mange hjem her på egnen. I 1936 fik Magny og Poul deres eneste barn, Erik Rytter.

Da Danmark blev besat af tyskerne den 9. april 1940, gik Poul Rytter ind i modstandsbe-

vægelsen, hvor han engagerede sig mere og mere, som årene gik. 1944 følte han sig så truet af tyskerne, at han med kone og barn gik under jorden og først kom tilbage til Husby efter freden i maj 1945.

Huset Glarbjerg havde ingen skade taget under krigen. Mærkeligt nok blev det ikke beslaglagt af tyskerne. Poul Rytter tog nu del i sognets liv, med oprettelse af skytteforening og hjemmeværn, som han var Kompagnichef for i nogle år.

Husets mange kunstgenstande var under krigen opbevaret hos gode venner. De kom nu tilbage til deres vante plads bl.a. træskulpturen "Negerdronning friseres", der er skåret i et gammelt stykke elm fra en skibsplanke.

En dejlig negerpige med tæerne indad er skåret i teaktræ. En af hans bedste arbejder i træ er nok vandbærersken med barn på armen.

Alt kommer i den gamle gænge igen. Poul Rytter maler og skærer og Magny Rytter arbejder som kunstvæverske.

1951 bliver Poul Rytter opfordret til at udsmykke det nye forsamlingshus i Sdr. Nissum. Han tager opgaven op og maler nogle meget store vægmalerier af den vestjyske natur.

Hermed begynder en epoke for Poul Rytter. Hans vægmalerier bliver meget anerkendte. I de kommende år bliver der bygget mange skoler, sognegårde og forsamlingshuse på egnen, og de allerfleste blev udsmykket med malerier af Poul Rytter.Husby Sognegård var en af dem.

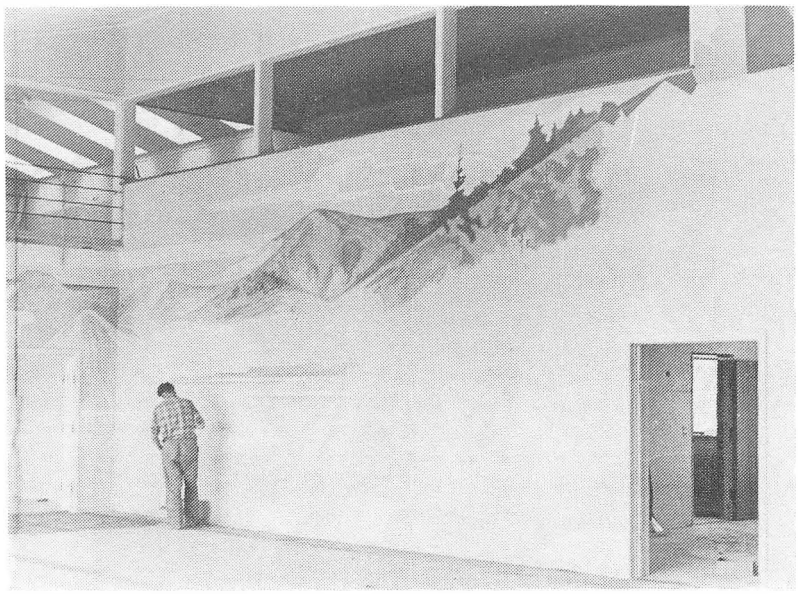

Rytter igang med at male Husby sognegård

Her findes nok det største af Poul Rytters arbejder. Straks man kommer indenfor, møder man et stort maleri på væggen over nedgangen til garderoben. Det er et timeglas, hvor halvdelen er malet i lys farve, den anden halvdel i mørk farve. Det er den mørke og lyse tid, sommer og vinter, han her skildrer i farver. Går man derefter ind i festsalen, overvældes man af de meget store vægmalerier.

Vestgavlen er hav og klit med en fiskerbåd på stranden. Maleriet fortsætter på salens meget høje nordvæg og viser den stedlige natur fra havet og ind i landet.

Da Poul Rytter havde udført arbejdet på Husby skole og sognegård, blev bygningen taget i brug sommeren 1958. Den gamle skole, som der ingen brug var for mere, blev udbudt til salg. Magny og Poul Rytter meldte sig som købere.

Der var ingen Husby sogneråd hellere ville sælge til end dem, da den gamle skole mildt sagt, trængte til en kærlig hånd, og det var man sikker på, at de ville give den. Ved

købs/slagsforhandlingerne kneb det med at blive enige om prisen, men tilsidst sagde Poul Rytter: "Så kan jeg oven i prisen give et maleri af den gamle skole". Så var den handel i orden.

Nu begyndte et meget stort restaureringsarbejde af den gamle skole. Det blev Magny Rytter, der kom til at udføre det meste arbejde, da Poul Rytter på den tid havde meget travlt med at male, og arbejdsstederne lå længere væk fra hjemmet. Der var opstået et samarbejde mellem arkitekt Preben Hempel og Poul Rytter. Preben Hempel stod for opførelsen af mange skoler, som det blev en selvfølge at Poul Rytter dekorerede.

Endelig var den gamle skole indrettet, som Magny og Poul Rytter ønskede sig. Laden blev til atelier og stalden til vævestue. Der var da gået seks år siden købet. Den gamle skole kaldte de straks efter overtagelsen "Ryttergården". Huset Glarbjerg blev solgt og de flyttede ind på Ryttergården.

Poul Rytter har med sin kunst præget egnen her i Vestjylland, den egn, som han satte så stor pris på. Befolkningen kunne lide ham, og han kunne lide dem. Han snakkede med alle uanset stand og lærdom. Han befandt sig lige godt i husmandens og fiskerens lavloftede stue, som i præstegården med de høje lofter.

Alle, der har kendt ham, mindes ham, som en høj, flot mand, der altid havde en rask replik på læben. Hans kunst har vi stadig for øje.

Poul Rytter døde efter kort tids sygdom på Ryttergården 1965. Han blev begravet på Husby Kirkegård.

Jens Andersen

Originaltræsnit af Poul Rytter

Jens Lund

En vestjysk kunstner

Jens Lund fotograferet til 60 års fødselsdagen af hoffotograf Elfelt.

Det er en del af vor kultur, at vi sætter sten på vore grave, sten der bærer afdødes navn, fødselstidspunkt og dødstidspunkt og til skiftende tider også stilling og bopælssted. Sådan har det været i mange år. Da selvmordere i forrige århundrede fik lov til at blive begravet på kirkegården, var det dog uden sten. De fik lov til at ligge langs diget sammen med de subsistensløse, og der blev plantet bregner på graven, for at de ikke skulle gå igen. På mange kirkegårde vidner bregner på diget om det endnu. Et frønnet bræt kunne også gøre det ud for sten, ved vi fra Åkjærs Jens Vejmand. I sidste halvdel af forrige århundrede brugte man i stor udstrækning støbte jernkors, men ellers har det været sten. Brugen af sten har dog også i nogen grad været underlagt moderetninger. En periode er den røde porfyrsten brugt meget, en periode er der mange sorte sten. Til andre tider har der været knækkede søjler, kors eller hvide duer.

Blandt bearbejdede sten er der altid nogen, der skiller sig ud og går på tværs af moderetninger. Det er sten med et særligt kunstnerisk udtryk, sten der bærer præg af stenhuggerens personlighed og håndværksmæssige kunnen, sten der bærer mesterens stempel.

Går man på jagt efter sådanne gravsten på Ulfborg kirkegård, kan det ikke undgås, at de 8 gravsten, der er udført af billedhuggeren Jens Lund, falder en i øjnene. De er højst forskellige, men har som fælles præg et smukt kunstnertisk udseende og en solid håndværksmæssig udførelse. Der er over nogle af dem en tung, solid ro, der giver en udstråling af indre kraft.

4 af Jens Lunds gravsten på Ulfborg kirkegård

Der er de 2 ens sten over Johanne Margrethe og Simon Brøde samt Laust Holm fra Husted. De har en streng ydre form og et kors omslynget af ranker indhugget, der giver en lethed over helhedsindtrykket. Omtrent magen til, blot lidt forenklet, er stenen over Karoline og Andreas Jensen Billering. Med samme ydre form, men med et helt anderledes udseende, er stenen over den unge Anne Willemoes fra Skærummølle, Den er mere poetisk i sine motiver, og bagpå står indhugget salme 121 vers 7: "Herren har bevaret dig fra det Onde. Han bevare din Sjæl". Så er der stenen over Maren og Jeppe Holm og det flotte massive kors med en særlig styrke over sig, sat over Karen Tang, den sidste af Stefan slægten i Vester Tang. Noget anderledes er stenen over Martha Brodersen, lærer Bojsens svigermor og som den sidste stenen over farbroderen og tanten Niels og Marie Lund i Billering. Den er med sin blomsterskål og aladdinslampe også lidt anderledes i sit præg.

Det er ikke helt let ud fra årstallene på stenene at fastslå, hvornår de er sat, men det må blive omkring de første 20 år af dette århundrede.

Barndommen

Hvem er han da, denne Jens Lund, og hvilken tilknytning har han til egnen her, siden der findes så mange sten af ham netop på vores kirkegård?

Jens Lund er født i Videbæk den 6. februar 1873. Faderen var kroejer, købmand og landmand Jens Lund Jensen. Han stammede fra Idomlund og var udlært brændevinsbrænder i Gammel Mølle i Raasted. Moderen var Johanne Nielsdatter Offersen. Her voksede han op som den yngste af 8 søskende, hvoraf flere dog var døde, før han blev født.

Sådan en landevejskro og handelsplads var et livligt sted for en dreng at vokse op. Her var brevsamlingssted, og der kom dagligt fragtmænd og diligencekuske. 2 gange om året var der stort marked med gøgl og liv. Desuden havde hans mor en vis forkærlighed for landevejens folk. Mange natmandsfolk holdt til, og omkring højtiderne blev de budt som gæster, ja til jul kune der være 20 - 30 stykker. Især husker han dejbjergrakkeren Casper Hodde, der senere blev slået ihjel af sin kone. Alt dette fik en brat ende for den lille dreng, da han som 7 årig mistede sin mor.

Adoptivforældrene Marie og Niels Lund i Billering

Da blev han adopteret af farbroderen Niels Lund og tanten Marie i Ulfborg Kirkeby, der var barnløse. Det var på den tid en ikke ualmindelig måde at løse et sådant problem på, men man må samtidig forstå, hvilken omvæltning, det har været for en 7 års dreng, der samtidig stod med sorgen over tabet af moderen, og det er da også tydeligt, at det har sat sig spor.

Gang på gang vender han som voksen tilbage til erindringen om sin barndom i både Videbæk og Ulfborg, og det har nok været medvirkende til hans klare erindring om den tidligste barndom.

Hvem var de da disse 2 adoptivforældre? Farbror Niels fra Idomlund kom til Billering i Ulfborg Kirkeby i 1860 som 29 årig. Han drev det landbrug, der hørte til og slog sig ned som maler. I 1865 etablerede han sig desuden som fotograf og meddelte i et avertissement i Ringkøbing Avis, at han fotograferede søndag, mandag og tirsdag. Søndag dog ikke fra 9 til 3 - af hensyn til kirketiden forstås. I 1869 giftede han sig med den 29 årige Ane Marie Bertelsdatter. Hun var datter af Bertel Bendtsen fra Kytterupgard og Sedsel Margrethe Jensdatter fra Vester Damgaard, så hun var ud af gamle ulfborgslægter.

Niels Lund var med i det firkløver, der i 1868 tog initiativ til at starte Ulfborg og Omegns Sangforening. I M.K. Sands artikel i 50 års jubilæumsskriftet står der: "Saa var der i Kirkebyen Maleren og Fotografen Niels Lund med en køn lile blød Stemme og sjælden fin Sans for Skønhedens og Kunstens Verden -". Han var ved sin død æresmedlem af foreningen. I 1869 var han et af de stiftende medlemmer af Ulfborg Sparekasse. Også i Ulfborg Plantage, der blev stiftet i 1871 var han med fra begyndelsen, sad i bestyrelsen fra 1881 og var ved sin død formand. Da forsamlingshuset - Ulvborg Øvelseshus - blevet bygget i 1884 havde Niels Lund været med helt fra begyndelsen og var med i den første bestyrelse, og da den planlagte byggesum blev overskredet med 50 %, var han i stand til at låne dem pengene. Nøglen til kirken, der åbenbart har været låst, kunne også hentes i Billering. Måske har han været medejer af kirken, der dengang ejedes af en kreds af bønder i sognet. Jeg ved det ikke.

Der er ingen tvivl om, at det har været et hjem med en livlig aktivitet og med højt til loftet åndeligt set.

Billering i Ulfborg Kirkeby, hvor Jens Lund boede fra han var 7 til 14 år (1880 - 1887)

Da Marie og Niels Lund i 1880 modtog den moderløse dreng, havde de været gift i 11 år og var henholdsvis 40 og 49 år, og de har sikkert glædet sig til at få et barn i huset. Alligevel kan man få en fornemmelse af, at det ikke blev helt ideelt.

Drengen forsøgte i alt fald ved en, måske flere lejligheder at løbe tilbage til hjemmet i Videbæk, hvor der allerede året efter moderens død var kommet en stedmoder, men han blev hentet tilbage igen. Der gives også sommetider i tonen hos den tilbageskuende Jens Lund et indtryk af, at hjemmet har været meget sparsommeligt. Her må vi tænke på, at der ankommer en dreng, der har måttet forlade en flok søskende, og hvis verden var sunket i grus ved moderens død. Han kom ned og blev enebarn, og de nye velmenende forældre kan let have været kejtede og hjælpeløse i deres forsøg på at give udtryk for deres kærlighed. Det, der for en dreng kan komme til at tage sig ud som slid og slæb og gerrighed, kan meget vel bare have været udtryk for den tids bondedyder, flid og nøjsomhed. Jens Lunds 2 døtre mener heller ikke at kunne huske, at der fra deres fars side har været udtrykt bitterhed overfor adoptivforældrene. Den første tid i skolen har heller ikke været givende. Det var den gamle S.C. Sand, der var skolemester, og drengen syntes simpelhen, han lærte for lidt. Et bevaret brev til forældrene i Videbæk modsiger nu dette udsagn. Da er drengen bare 12 år, og brevet er skrevet med sirlig og smuk skrift og fuldstændig fejlfrit. Det år bliver ellers et vendepunkt i skolen. Da bliver S.C. Sands svigersøn, den unge lærer Jens Ahler Jensen hjælpelærer ved skolen, og ham fik han som lærer de 2 sidste år. Ham så han op til, og han syntes, hans verden videde sig ud med alle de nye ting, han lærte. Til sin konfirmation fik han af ham sin første bog, Oehlenschlagers Aladdin. Det glemte han ham aldrig for. Det var virkelig betydningsfuldt for ham.

Helt fra han var lille dreng, havde han snittet i træ, og i skolen opmuntrede lærer Ahler ham til at udvikle sine kunstneriske evner. En kunstnerisk oplevelse han huskede var, da maleren N.P. Mols i 1884 malede sit berømte billede, Roeoptagning, under besøg hos Marie Lunds bror i Kytterupgaard. Det er broderens dreng Bertel, der er med på billedet som betuttet tilskuer til roelæsningen. Billedet hænger nu på Statens Museum for Kunst. Motivet er nok mest kendt her på egnen, fordi vor lokale maler Madsen i Ulfborg har lavet flere kopier af det.

Det blev som almindelig håndværksmaler, han fik lov til at udfolde sig. Allerede som 10 årig var han med adoptivfaderen på arbejde, og han kunne godt lide at komme med ud til folk. Især på Nr. Vosborg var det spændende at være med, og dagliglivet på den gamle herregård kunne sikkert minde ham om det travle liv på Videbæk kro. Her har også været mange smukke og spændende ting at se på.

Ud i verden

Da han som konfirmeret dreng forlod Billering, betragtedes han som udlært maler. Han skriver som andetsteds refereret, at han søgte plads i stilhed på koldingegnen, så han har nok haft behov for at komme væk fra adoptivforældrene. Han kom på højskole på Fyn og kom derefter i mejerilære på Lolland, men skiftede plads i sin læretid og kom til Bredebro i Sønderjylland, hvor han fuldførte sin uddannelse. Anledningen til skiftet var nok, at her var en af hans søstre mejerske, en søster han følte sig meget knyttet til.

Som mejerist i Aagaard ved Kolding stiftede han bekendtskab med det grundtvigske miljø gennem frimenighedspræsten Brücker. Her mødte han også forfatteren Jakob Knudsen. Han nåede også på Askov højskole, før han skulle være soldat, så man må sige, at hans videbegærlighed førte ham vidt omkring.

Den kunstneriske løbebane

I soldatertiden gav en premierløjtnant Danielsen ham det sidste skub til at starte på en kunstnerisk løbebane.

Han rejste til København med 45 kroner på lommen og kom i billedskærerlære. Skønt bosat forskellige steder var han fra nu af københavner. Sit jyske sindelag beholdt han dog livet ud trods mange påvirkninger. Efter endt læretid som billedskærer kom han i 1896 ind på kunstakademiet, hvor han afsluttede i 1901. Han blev elev og medhjælper hos Anders Bundgaard og Vilhelm Bissen. I Bissen fik han ikke alene en god lærer men også en god ven og støtte.

Nu kom der fart på. Allerede i 1902 udstillede han på Charlottenborg. Det blev til mange udstillinger de næste år både på Charlottenborg, Kunstnernes Efteraarsudstilling og Den frie Udstilling, og med årene fulgte udstillinger i hele Danmark og store dele af Europa, ja selv i New York har han udstillet.

Nu begyndte også rejserne, i 1903 til Italien, i 1906 til Paris og i 1914 til Ægypten, Grækenland og Italien. Paris gjorde et voldsomt indtryk på ham, og her lærte han mange senere kendte danske kunstnere at kende, men det var nok turen til Ægypten i 1914, der fik størst betydning for hans kunstudøvelse. Her traf han på gaden menneskетyper, der trods stor forskellighed i udseende og miljø kunne minde ham om de danske arbejdertyper og mange af de typer, han havde mødt i sin tidligste barndom, og som han holdt af at skildre. Her så han også utrolige mængder af gammel kunst, her så han livfulde figurer i gammelt stenhårdt træ.

Samme år blev han skulpturkonservator ved Statens Museum for Kunst. Det kan man gætte på, har givet ham lidt mere økonomisk tryghed. I 1919 blev han knap 47 år gammel gift med den 19 år yngre Agnes Marie Hoff fra Vang Hovedgaard i Nordjylland. Det har nok været en inspirerende tid for ham på alle måder, og det var i de år, han skabte de buster og skulpturer i moseeg - dette vestjyske ibenholt - der bliver anset for noget af det ypperste, han har lavet. To gange fik han Eckersbergs medalje for dem. Den ene gang for en skulptur, kaldet "Ægyptere". Den er skåret af moseeg, der er fundet ved Nissum Fjord. Det har været et genstridigt materiale, det tog lang tid at bearbejde og som nok har sløvet mangt et stemmejern, men det betød meget for ham, at materialet, han brugte, passede til og var med til at fremhæve det, han ville udtrykke.

Det vil føre for vidt at nævne hele hans produktion. Dertil er den alt for omfattende, og man kan ikke lade være med at tænke, at han har været en myreflittig mand, der også fik tid til at fortsætte sine studierejser og påtage sig en lang række tillidshverv indenfor kunstens verden.

Han er den kunstner, der er repræsenteret ved flest statuer og skulpturer i København, og nogle enkelte vil jeg nævne.

Detalje fra Københavns Hovedbanegård

Da den nye hovedbanegård blev bygget i 1910, lavede han 10 store figurer af folketyper i nationaldragt til udsmykning af facaden. Der foruden er der kapitæler, friser og små figurer rundt omkring på og i bygningen. Der er 12 store håndværkerfigurer på facaden af det oprindelige Teknologisk Institut, der nu er bank, der er "Skelstenen" på grænsen mellem København og Gentofte, der er "Aarstiderne", 4 figurgrupper, der står ved Søerne mod Gyldenløvesgade, der er gruppen "Efterår" på Østerbrogade og mange andre.

Skulpturen EFTERÅR på Østerbrogade. København

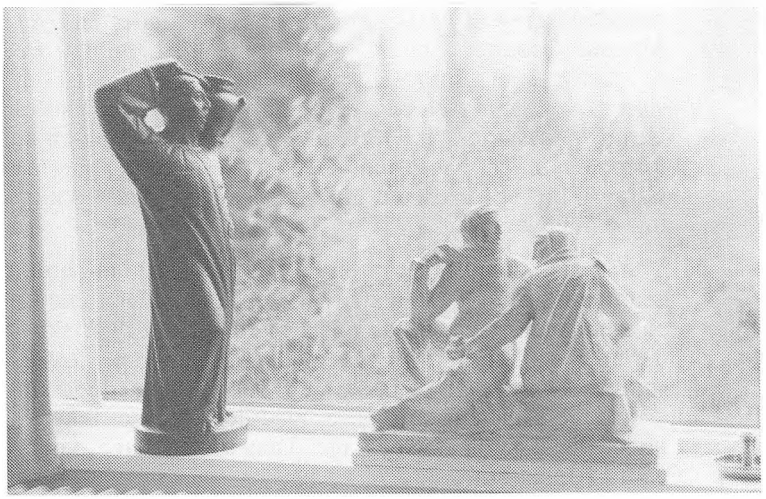

Ægyptisk vandbærer i moseeg samt model i ler af skulpturen på Østerbrogade

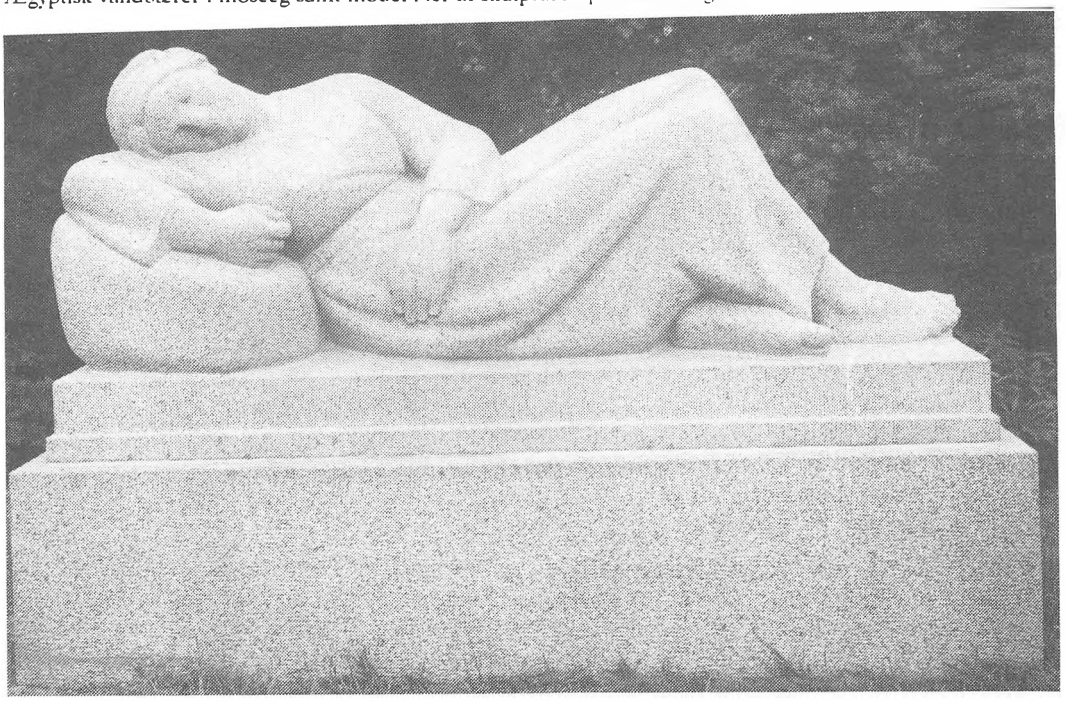

Statuen "Midsommer" opstillet 1973

Her i landsdelen må især nævnes "Midsommer", en liggende kvindestatue, der blev opstillet i Videbæk i 1973 ved hundredåret for hans fødsel. Den er udlånt af Statens Museum for Kunst.

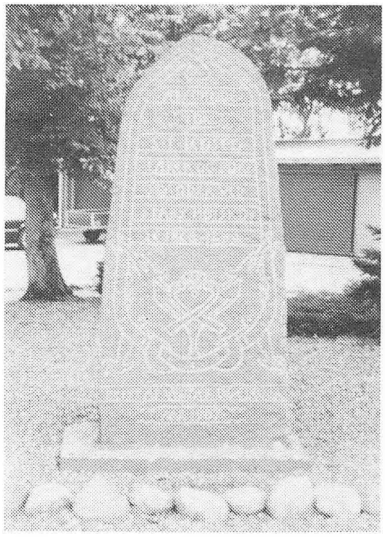

Mindesten over forstander S.P.Jensen. Staby Højskole

I Nørre Nissum står en mindesten over Adolf Hansen, grundlæggeren af højskolen, i Struer en mindesten over Magnus Grønne, forstander på optagelseshjemmet. På den nuværende Staby Efterskole blev i 1907 rejst en sten af venner og elever til minde om Staby Højskoles lærer og forstander fra 1865 til 1884 S.P. Jensen. Den er formet som en bautasten. Der er udover stenene på Ulfborg kirkegård en del gravsten især på egnen omkring Videbæk.

Ved indkørslen til det tidligere Borupgaard, nu hotel Scanticon i Snekkersten står 2 granitfigurer. Den ene er en sædemand, der er ude at gå med sækken over skulderen. Den har han hugget med en drøm om, at den skulle stå på torvet i Ringkøbing. Selvom han tilbød sin egen arbejdsindsats som gave, blev det alligevel ikke til noget, hvad man kan beklage. Den kunne have passet godt i Ringkøbing.

Ridder af Dannebrog

I maj 1934 blev Jens Lund ridder af Dannebrog. Ved en sådan lejlighed skal man meddele sin biografi til ordenshistoriografen på Amalienborg. Det kunne være på sin plads at bringe den her. Den bærer præg af hans jyske sind, hvor beskedenhed og selvbevidsthed hører med til dyderne.

Til Ordenshistoriografen, Amalienborg

Undetegnede Billedhugger Jens Lund meddeler herved Hovedtrækkene i mit liv til Dato:

Født i Videbæk Kro. Vorgod Sogn 1873 i en Egn, der dengang for Størstedelen laa hen i uopdyrket Hede, førte Stedets Beliggenhed dog med sig, at der foregik meget i mit Hjem. Her var samlingssted for Diligencer og Fragtvogne; et Par Gange om Aaret afholdtes store Markeder, og her var også Tilholdssted for de sidste Rester af Natmændsfolk og Tatere. Her var saaledes rigt Stof for et følsomt Barnesind.

Ved min Moders Død, syv Aar gammel blev jeg adopteret af Faders Broder, Malermester Niels Lund i Ulfborg, hvor der ogsaa foregik en Del. Beboerne her var livligere og mere opvakte, og som Malerlærling kom jeg meget i Berøring med Befolkningen, navnlig var mine Oplevelser paa Nørre Vosborg noget helt nyt og storslaaet, der bødede en Del paa daarlig Skoleundervisning. Heri skete dog en Forandring fra mit tolvte Aar, og Længslen efter en større Verden begyndte at melde sig.

Efter Konfirmationen søgte jeg i Stilhed Plads andet Steds, og opholdt mig nu i Koldingegnen - Gesten - i 1 1/2 Aar.

Det lykkedes derefter at komme paa Højskole i Vejstrup paa Fyn. Herefter kom jeg i Mejerilære i Torslunde paa Lolland og senere i Bredebro i Sønderjylland og Aagaard ved Kolding.

Vinteren 1893 var jeg Elev paa Askov Højskole, blev derefter Soldat i Viborg, hvor Tanken om at blive Kunstner vaagnede.

Jeg rejste nu til København og kom i Billedskærerlære, fik Adgang til Kunstakademiet, samtidig med at jeg arbejdede hos Vilhelm Bissen og A. Bundgaard. I disse Aar lavede jeg adskillige gode Portrætbuster bl.a. af mine Venner Forfatteren Harald Kidde og Professor Vinding Kruse, uden at det dog paa dette Tidspunkt var mig muligt at definere Kunstværdierne og der igennem modnes og udvikles.

Dette skete først, da jeg paa Hovedbanegaarden udførte de 10 Statuer i Nationaldragter. Herunder modnedes jeg til selvstændig Tænkning som dansk Kunstner, og siden har forskellige Perioder med forskellig Komposition, Formgivning, Karakteristik og Materialevirkning afløst hinanden - f.Eks. Skelstenen ved Hellerup, Figurgrupperne ved Gyldenløvesgade, Statuerne ved Teknologisk Institut, Statuer og Buster i Moseeg på Musæerne i København, Frederiksborg Slot, Stockholms Nationalmusæum o.s.v.

Mit Sind er stadig frisk og optaget af nye Opgaver. I Øjeblikket arbejder jeg med Forslag til to Marmorstatuer, Uffe hin Spage og Bondepigen, der fandt Guldhornet - til Anbringelse i Kongeporten paa Christiansborg. Endvidere er jeg optaget af Forslag til Mindesmærke for Jeppe Aakjær og en stor Figurgruppe i Granit til Københavns Kommune.

3. Maj 1934 Jens Lund

Jeg mener ikke, der blev meget eller måske noget overhovedet ud af de arbejder, han havde i forslag, men det var da heller ikke så lidt at have på bedding i en alder af 61 år.

Skal der en biograf mere med, må den komme fra museumsdirektør Sigurd Schultz, bragt i Weilbachs Kunstnerleksikon. Her står:

'Jens Lund begyndte i århundredets første dekorativt prægede decennium, "Skønvirketiden", og det blev i grunden bestemmende for hans stenskulptur gennem hele hans liv, både fra følelsens side og med hensyn til plastisk problemstilling. Hans hele plastiske opfattelse var i så høj grad bestemt af materiale og håndværksteknik, dens princip bunden hvile i formmasserne, enkelhed og tung ro i bevægelsen. Han fandt imidlertid sit egentlige materiale i den mørke moseeg, som netop han fremdrog som kunstnerisk værdifuld. I sine store moseegarbejder kunne Lund ofte forme temperamentsfuldt og frigjort, uden de hæmninger, der stundom tyngede hans tøvende jyske sind. De blev hans hovedværker, med dem slog han afgørende igennem. Ved siden af de tunge materialer og den monumentale form, der skabte hans position i det opsving, som dansk skulptur tog i årene omkring den første verdenskrig, dyrkede han i stigende grad modellering af portrætstudier og små figurer i ler, som han brændte. Motiverne var folkelige typer, snart skildrede med lun karaktersans, snart frit og inspireret formede med fint blik for bevægelsesrytme og komposition. I dem gav han måske tydeligst den enkle poesi, der var den inderste drivkraft i ham: de virker som den simple folkevise om bondelivets jævne skønhed og oprigtige enfold".

De sidste år

Skal jeg her samle de indtryk, jeg har fået ved at læse om Jens Lund, bese hans værker og lytte til hans døtres beskrivelse af deres far, så ser jeg for mig en mand i ro med sig selv, en mand, der har haft et godt liv med sin familie og sine mange kunstnervenner, hvor han nok har suget indtryk til sig, men i sit arbejde helt har evnet at formidle det gennem sin egen personlighed.

I det tidlige forår 1946 mistede han sin kone. Det slog ham helt ud, og inden han nåede at komme helt over det, døde han selv den 30. maj 1946 - 73 år gammel.

Tilbage til vore gravsten på Ulfborg kirkegård. Hans gravstensarbejder talte han ikke så meget om, fortalte hans døtre. Det var ligesom, det var brødarbejde. Nu er der ikke noget uhæderligt i at ville klare for sig selv, at påtage sig arbejde for brødets skyld. Det kan jeg heller ikke forestille mig, at han har følt. Det drejer sig nok mere om, at man gennem den

slags bestillingsarbejder som kunstner, kan føle sig lidt bundet i opgaven og dermed i sin frihed til at udtrykke det, der er en selv. Netop der er man som ærligt arbejdende kunstner mere sårbar og bange for at prostituere sig.

Det var gravstenene her, der vakte min nysgerrighed og blev min inspiration. De taler deres eget sprog om billedhuggeren, der har skabt dem.

Kilder:

Dansk Biografisk Leksikon

Weilbachs Kunstnerleksikon

A. Kaae: Ulfborg, sogn og saga

I.P. Christensen: Idom sogn

V. Nørlund Christensen: Videbækbbogen

B. Ochsner: Fotografier i og fra Danmark

Hardsyssel Aarbog 1908

Kirkebøger og avisudklip

En tak til døtrene Hanne Lund og Inger Agerlin Petersen for oplysninger gennem samtaler og fremskaffelse af billeder og skriftligt arbejde.

Det forekommer naturligt. at han selv huggede sin egen gravsten. og at den forestiller den flittigt arbejdende kunstner og håndværker. Bispebjerg kirkegård.

Kristen Bro

EN PORTRÆT

Steffen Steffensen

Sine Hwolm å Trine Kjaer
stu ve bette Niels's Daer.
Niels han sprong, de ka nok væær!
- Di kom ind å fæk en Sæær!

"I æ Prææstgoer håer vi sjæt,
du hår lawwer en kjøn Portræt,
derfor kom vi ind i Daw,
om du ett ku ta wås aw!"

Niels han verrmt å fåår omkring,
snakker lidt å fond hans Ting,
fæk omsejr æ Kwonner såt,
di bløw tåen, - å de gik godt!

Fjowten Daww så lånng, så lånng,
der kom Båj en hal Snes Gånng;
der war møj, der stu o Spel.
- Trine kom å hinnt em sjel!

Trine ga en fååle Hwæl,
brujjt en Mund, så de war fæl:
"Sååj du ett, de vild blyw godt;
sårrn Gefjæser vi hår fåt"!

Niels han pilld ve jæt å andt:
"Kjønn, nej der er lånt i Want,
di er grimm, så de er groww,
men di ligner, ska a loww!"

Christen Flodgaard

Håndværker og kunstner i Vestjyland 1878 -1924.

"Kræ Flodgaard, kaldte de min bedstefar, min barndoms gode ven

Kræ Flodgård, som han kaldtes, byggede gennem årene sammen med håndværkskammeraten Peter Noe, mange huse på egnen og et til sig selv, som nu ligger ved Stabyvej i selve landsbyen. Familien flyttede 1904 fra Vognborg til "Fredebo". Dengang lå huset alene, men snart byggedes et til østfor, og disse huse var sammen med mejeri, smedjen, møllen, møllehus og -gård begyndelsen til landsbyen, der jo ikke lå ved kirken.

En stenhugger, tømrer- og snedkermester, der i ca. 45 år drev håndværk i vor kommune.

Christen Flodgaard er vokset op i Flodgård i Staby og født i 1848. Som ung drog han til Gørding og lærte håndværk. Han giftede sig med Katrine Flodgaard, født Nielsen 1848 fra Gørding, og snart boede ægteparret i Vognborg i Staby, hvorfra han drev sit håndværk. Nielly Marie Flodgaard blev enebarn i håndværkerhjemmet og gift med Morten Brondbjerg, "Lille Brondbjerg", 1904.

Familiebillede

"Fredebo" på Stabyvej

Barnebarnet Kristen Brondbjerg, der også var håndværker, men blev præst og seminarieforstander skriver i sine erindringer meget smukt om sin morfor følgende:

Det kæreste sted efter mit hjem var bedstefars værksted. Det var et herligt paradis af ting. Og er der noget, der kan fortrylle et drengesind som netop ting, der kan bruges til at skabe og forme med? Her var søm, hamre, stemmejern, høvle i alle størrelser og former. Det var før maskinerne holdt deres indtog hos landsbyhåndværkeren. Og jeg fik ikke blot lov til at se. Jeg måtte også prøve værktøjet, alt imens bedstefar passede sit arbejde uden at blande sig i ens arbejde med forklaringer, som ingen bad ham om. Og fik man en blå negl eller en skramme, hørte det til de livets lærestreger, som skulle give én værktøjet ordentligt i hånden. Jeg listede tit hen til høvlebænken for at se, hvordan han bar sig ad - og blev tit så optaget deraf, at jeg glemte at vende tilbage til mit eget snedkeri. Han sagde ikke så meget. Han var "væk i sit arbejde". Men spurgte jeg, fik jeg altid et venligt svar. Men som jeg blev større, forstod jeg, at man ikke skulle forstyrre for meget, ikke forstyrre andagten. For der var andagt over bedstefars arbejde. Han arbejdede ikke blot med sine, gamle, snilde håndværkerfingre, men med hele sin sjæl. Jeg tror, det var hans kæreste arbejde, når det undertiden blev ham betroet at restaurere inventar i gamle kirker. Hvor tog han varsomt på de ældgamle ting i dyb ærbødighed for de gamle mestres værk.

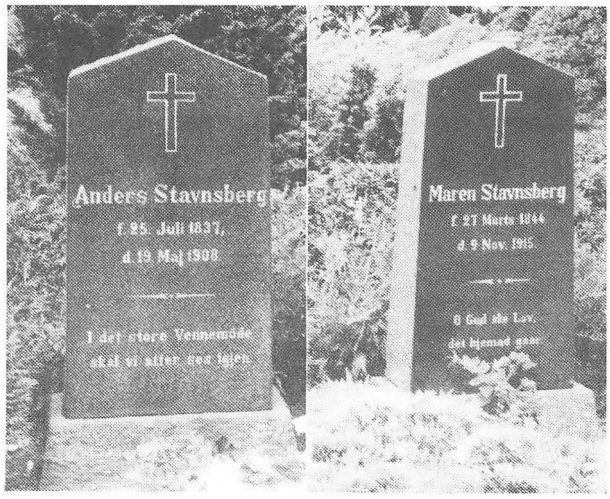

Bedstefar var også stenhugger og leverede de fleste gravsten til kirkegården derhjemme. Når der kom en for at bestille gravsten, skulle der en kop kaffe på bordet. Det mildnede samtalen om død og gravsten. Først et par ord om den, der nu "mål afstej", om det havde været "en nem hjemlov", eller det havde været "streng å kom herfræ". Vidste bedstefar noget godt at sige om den afdøde, blev det sagt med enkle og jævne ord.

Så blev der truffet aftale om stenens størrelse, form og pris, hvad der skulle stå, om bogstaverne skulle belægges med guld eller males sorte. Når det altsammen var klaret, og den fremmede brød sig om det, blev der skænket lidt brændevin i den sidste halve kop kaffe. Det kaldte de en kaffepunch. Så sagde de skål på handelen.

Der var andagt over bedstefars arbejde. For hans sjæl var med i det. Men ikke det alene. Det var en gudstjeneste. Ikke sådan at forstå, at han tænkte på Gud, mens han savede og høvlede. Du tænkte han på sit arbejde. Tænker man på to ting ad gangen, bliver det kludrede tanker. Og var der noget, bedstefar skyede både i håndens og åndens verden, så var det kludderværk.

Jeg har vist aldrig hørt bedstefar nævne Guds navn. Men det var en given ting: Når klokkerne ringede om søndagen, tog han sin salmebog og adlød deres kalden. Så var det tid til at lovsynge og tilbede Gud og høre hans ord. Stout og andægtig sad han og lyttede, hvad enten præsten var grundtvigsk eller missionsk. Engang blev han dog forstyrret. Han kom til at sidde lige foran en fuld mand, som snakkede med under prædiken: "Det æ en ring præjken. A får et møj ud af det hær, a ved et, hvad I anner gjør. Han blyver ve læng i daw. Mon det et snår får end." Det var naturligvis ikke noget at bryde sig om under en højhellig gudstjeneste. Men det kunne jo alligevel godt forstyrre andagten lidt sådan noget snak - især når man som bedstefar havde sans for lune.

I mange år læste han en prædiken søndag eftermiddag for bedstemor og mor, som var eneste barn, en prædiken af Luthers Kirke og Huspotil. Bedstefar forstod vist aldrig rigtigt så nymodens folk som Grundtvig og Vilh. Beck. Han hørte til de gammeldags kristne. Derfor passede Luther ham bedst. Hos ham lærte han, hvad Kingo digter: "Jeg i mit kald og stand min Gud og Fader kan tilbørlig dyrke." Det gjorde bedstefar ved sin høvlebænk. For ham var der ingen forskel på at sidde i kirken om søndagen og stå ved høvlebænken om mandagen. Det var den samme Gud, han tjente begge steder. Alt det skænkede han ganske vist ikke en tanke. Han passede bare sin kirkegang om søndagen og sit arbejde om hverdagen. Det var slet ikke noget særligt. Det var blot livet, virkeligheden.

Jeg har fire ting fra bedstefars bogsamling: en gammel udgave fra 1589 af Chr. III's Bibel, Luthers Kirke- og Huspostil, Ingemanns historiske romaner og en kunsthistorie om træskærerarbejder i kirkerne. Disse fire bøger siger lidt om bedstefar.

Jeg husker ikke så få af hans ord, men skal nøjes med en enkelt sætning. En dag, jeg stod på hans værksted som så ofte før, sagde han: "Du vil da altid vær' en rår dreng?" Det betyder en god dreng. Det var tydeligt, han ikke ventede noget svar. Og der fulgte ingen kommentarer. Nogle simple og enkelte ord, som det kun tog sekunder at sige. Men det var nogle af de sekunder, hvor tiden ligesom står stille et øjeblik. Det var ord, der ligesom var evighed i. Derfor kan de aldrig glemmes.

Bedstefar formanede ellers aldrig. Det var vist den eneste gang. Ikke tilfældigt, at hans formaning var i spørgeform. Andet tiltog han sig ikke myndighed til. Ikke tilfældigt, at det ganske enkelt var en formaning til godhed.

Sidste gang jeg så bedstefar i sit værksted, lå han i en hvid kiste, som stod midt på gulvet. Der havde altid været fred i dette rum. Nu var det dødens underlige fred. De gamle mesterhænder skulle aldrig mere løfte hammeren til slag. Det var første gang, jeg oplevede dødens indhug i vor nære familie. Det gjorde et dybt indtryk. Han var ikke blot min bedstefar, men en god ven.

Mindeplade for Sønderjyllands tilbagevenden til Danmark.

I dag kan vi finde de fine resultater fra Kræ Flodgaards værksted på kirkegårdene rundt på egnen. Fra 1904 til hans død stod der langs huset ud mod vejen halvfærdige gravstene. Han kunne levere sandblæste glasplader til indstøbning i cementgravstene. Også støbejernkors kunne han formidle, men langt de fleste sten var af glanspoleret sort, "svensk granit", som han sikkert fik tilslebne fra et større stenhuggeri. Han huggede så selv inskriptioner og pyntefigurerne. Han udhuggede også mindeplader - f.eks. for Sønderjyllands tilbagevenden til Danmark. Fire forskellige mindeplader med de to løver og årstallene 1864 og 1920 har jeg kendskab til.

Det mest beundringsværdige fra hans værksted, der jo ikke var forsynet med el eller vore dages moderne maskiner, er de møbler, som hans snilde fingre tryllede frem af strandtømmer, som han hentede på strandauktionerne.

Her i dise møbler findes træsorter, som ikke ofte nåede frem til vestjyske værksteder ved århundredskiftet. Der er profillister i cirkelform og andre detaljer, som får en til at tro, at han må have haft en fræser og en eller anden form for drivkraft, men ingen husker, hverken vindmølle, dampmaskine eller andet, så han har jo nok selv skabt sine egne hånd-eller fodtrukne maskiner. Vi har i museet en slags fodtrukken dekoratørsav som kunne være fra hans værksted, og måske også en samling profilhøvle. Dog sådant er nok nu umuligt at efterspore.

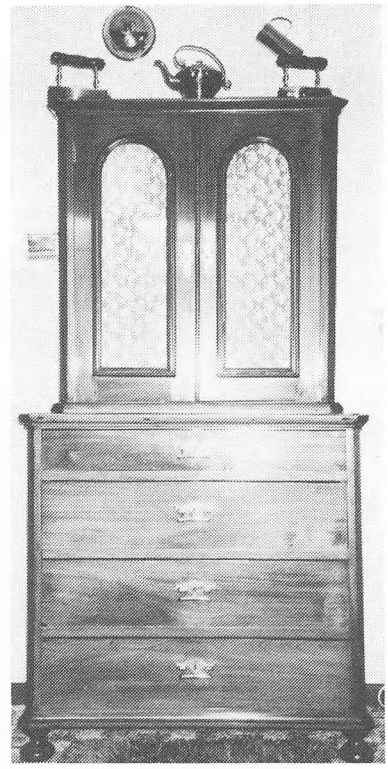

Olga's møbel

Skuffedarium. Konfirmationsgave 1922 til Johanne. Strandingstræ. Beslag er også udført af Flodgaard.

Hans datter Marie, gift Brondbjerg, fik til sin konfirmation ca. 1895 en fin dragkiste med overbygning. Dette møber står nu hos Olga Mejdal, Staby. Olga Mejdal er barnebarn af Kræ Flodgaard. Hver af hendes to søskende Johanne og Kristen har flere fine møbler, som måske er lavet til deres konfirmationer omkring 1920.

Kræ Flodgaard har været en meget dygtig billedskærer og kunstsnedker, og husene han byggede for 100 år siden står stadig, ja vil nok også være her, når de næste 100 år er gået.

Rudolf Uhre.

L. Hundevad på Pallisbjerg ca. 1933

Søndagsskoleudflugt til Pallisbjerg ca. 1933. Løjtnant Hundevad taler.

Løjtnant Hundevad taler til børnene. De er på søndagsskoleudflugt en hverdagseftermiddag til Pallisbjerg. Løjtnant Hundevad rejste rundt i landet til alle søndagsskoler. Ved udflugten her holdt han en kort tale til børnene. Der var blevet sunget en eller to sange før talen, f. eks. "Ingen er så tryg i fare". Efter talen en sang eller to, f.eks. "I alle de riger og lande" og "Jeg elsker de grønne lunde". Hundevad forstod at få børnene til at lytte.

Bagefter spiste man sin medbragte mad og drak sin sodavand. Så blev det tid til sanglege og konkurrencer, dvs. "Tornerose var et vakkert barn", Jeg gik mig over sø og land", "Adam havde syv sønner", "Og ræven rask over isen", "To mand frem for en enke", "3 mand høj", "Banke kød", "Rådden æg". Hundevad ledede alle lege og konkurrencer. De sidste kunne være sækkevæddeløb først mellem børn og så mellem voksne. Tovtrækning, æggevæddeløb, lufttur for børn, der turde. De blev lagt på et tæppe. 4 voksne mænd svang tæppet, og barnet fløj højt op og blev grebet igen i tæppet. Man gjorde det flere gange med hvert barn.

Det var næsten altid godt vejr; men hvis det regnede meget, kunne vi få tilladelse af ejeren, manufakturhandler Rørsgaard, Vemb, til at gå ind i hovedbygningen, som ikke var beboet. Der var en stor sal, hvor der var plads til at lege.

Billedet her er også fra en søndagsskoleudflugt til Pallisbjerg. Nu er Hundevad holdt op med at komme, og det er den tidligere provst Rendtorff (staves muligvis anderledes) fra Bøvling, som nu er taler og "legeonkel". Også han rejste rundt i landet - til søndagsskolerne efter, at han var blevet pensioneret fra sit embede i Bøvling. Han var også god til at tale til børn, og han havde en meget klar disposition i sine små taler - en disposition, som kunne huskes.

Billederne er alle fra 1930'erne. Det med Hundevad ca. 1933, tror jeg. Jeg ved, at Rendtorff var begyndt på det arbejde i 1936. Nej, det er forkert udtrykt; men da jeg rejste med tog til skole i Ulfborg 1936-39, så jeg ham tit på Vemb station ventende på tog - altså på vej ud til møderne; men årstallet for starten kender jeg ikke. Provst Rendtorff virkede også bøs, men var altid parat til drilleri, en spøg og noget sjovt.

SØNDAGSSKOLE I VEMB

Jeg husker ikke, om der blev holdt søndagsskole hver søndag eller måske hver anden søndag. Den blev holdt skiftevis hos tømrer Kolds og hos murer Jørgensens, og det var kl. 10.

Hos Emilie og Thomas Kold var det ham, der gennemgik en historie fra Bibelen, og hans kone, der læste eller fortalte en historie. Da Emilie Kold var død, blev det Else Kold, Kolds hustru nr. 2, der tog over.

Hos Marie og Peter Jørgensen var det omvendt. Det var Marie Jørgensen, der fortalte Bibelhistorien, og ham, der læste historien.

Billedet her er taget en dag, da der var søndagsskole hos Jørgensen. Det er taget i haven nord for "Højbo", Søndergade 24 - på det sted, hvor Søndergade 22 nu ligger. Nr. 22 lod vaskeriejer Anne Jensen bygge. Murermester Peter Jørgensen solgte grunden til hende og var murermesteren, der byggede huset. Det skete i 1936.

Da mor blev alvorlig syg af cancer i 1950 holdt mor og far op med at holde søndagsskole. Nu blev det i stedet holdt skiftevis hos Kolds og Katrine og Asmus Knudsens på Chr.

Schmidtsvej.

Foruden udflugten om sommeren havde søndagsskolen også juletræ for børnene 3. juledag. - Først i det gamle forsamlingshus og senere i den store sal i det nye forsamlingshus. Søndagsskolelærerne havde flere til at hjælpe sig med at pynte træet, fordeling af godter (slik) til poserne. Der var èn pose til hvert barn + 1 appelsin. Juletræet var det samme, som Borger- og Håndværkerforeningen havde til deres juletræsfest 4. juledag og Socialdemokratisk forening 5. juledag. Måske var der også en kort årrække Afholdsforeningens juletræ.

Først gik vi rundt om træet - alle både børn og voksne (Der var mange forældre med) og sang de kendte julesalmer. Så var der en lille kort tale om julen til børnene. I mange år var det Hans Larsen fra Holstebro, der var taler. Han ledede også legene senere. Det var: "Bro, bro, brille", "Adam havde syv sønner", "Og ræven rask", "Tornerose", "Jeg gik mig over sø og land", "Tyv, ja tyv" og andre. Hans Larsen viste sommetider dukketeater med handskedukker. Han var en dygtig bugtaler. På et eller andet tidspunkt læste han en god historie. Alle børn var i deres pæneste tøj. Det hele var meget festligt. Også små søskende var med.

Helen Jørgensen

Partier fra Vemb

LOKALHISTORISK ARKIV FOR GØRDING-VEMB-BUR SOGNE

Gennem længere tid havde en kreds af borgere med interesse for lokalhistorie ved lejlighed gået og talt om, at man af hensyn til vore efterkommere burde gøre noget for at samle vores fortid op. Debatten stod vel på et års tid og det mest interessante var, at det var mange tilflyttere, der var blandt de mest ivrige. Mand og kvinde imellem blev man enige om at indkalde til et møde.

Initiativtageren til mødet, dyrlæge Gert Berthelsen (tilflytter), indkaldte til et møde på Vemb Skole, den 29. august 1990 for at høre, om der var interesse for en lokalhistorisk forening for Gørding-Vemb-Bur sogne. Det viste sig, at det var der, og foreningen blev dannet og den første bestyrelse blev nedsat. Den kom til at bestå af Gunnar Steffensen, Bur, Gert Berthelsen, Anne Lise Bennedsgaard, Martha Bjerg og Erik Henriksen, alle fra Vemb. Lars Hviid, Bur og Vagn Thorlund Jepsen valgtes som suppleanter, og til revisor valgtes Bent Steffensen, Bur og Mille Dinesen, Vemb.

Bestyrelsen konstituerede sig senere med Gert Berthelsen som formand, Gunar Steffensen, kasserer og Anne Lise Bennedsgaard, sekretær.

I et bestyrelsesmøde, den 25. september 1990, blev det besluttet at opfordre Stinne Mosholm, Martha Bjerg, Anne Lise Bennedsgaard og Rasmus Bilde-Kjeldsen, alle fra Vemb at indtræde i arkivets styrelse, hvilket de alle sagde ja til.

De fire nævnte i styrelsen har valgt Rasmus Bilde-Kjeldsen som formand og ansvarlig leder af arkivet.

Der blev herefter arbejdet på at finde et egnet og blivende lokale til arkivet, således at modtagne effekter kunne opbevares forsvarligt.

Der er af Vemb skole blevet stillet et lokale til rådighed, som vi indtil videre er godt tilfredse med.

Vi har fået reoler, borde og lys samt egen nøgle til lokalet. Indretning af lokalet var færdig til nytår 1991, således at der kunne annonceres med at effekter kunne modtages hver torsdag fra kl. 16.00 til 17.30 eller ved henvendelse til en af styrelsens medlemmer.

Den 21. marts 1991 afholdt foreningen ifølge sine vedtægter ordinær generalforsamling. Der skete ingen personændringer i bestyrelsen.

Arkivet har søgt om optagelse og indsendt vedtægter til SAMMENSLUTNINGEN AF LOKALARKIVER, og i skrivelse af 21. august 1991 er optagelse bekræftet.

I arkivets korte levetid er der allerede indkommet mange spændende ting, f.eks. billeder fra by og omegn af gårde og huse fra vore 3 sogne, gamle skøder og pantebreve, forretnings- og foreningsprotokoller, billeder fra DSB fra dengang banen blev bygget, endvidere gamle aviser og avisudklip.

Desuden har vi 5 - 6 fakturabind med notater, skøder, breve og meget mere for perioden ca. 1850 til 1920 udarbejdet af Anna Løhr i Ulfborg, foranlediget af Ulfborg-Vemb kommune, der har overladt det til arkivet.

Hvad skulle vi nu gøre ved alle de effekter vi fik ind, stable dem op på reolens hylder eller hvordan?

Ingen i styrelsen havde tidligere arbejdet med historisk arkiv.

Men vi fandt en, som havde forstand på de dele, registrering, journalisering m.v., Birgith Sørensen, Staby. Hun har sat styrelsens to kvindelige medlemmer ind i arbejdet.

Tak skal du have Birgith.

Nu er vi kommet igang, og jeg håber, at med indsats fra forening og styrelse vil vi vokse os stor og interessant, så vi med tiden kan blive en institution for området, som man gerne vil besøge for at få oplysning om tiden før os.

Som der siges af tidligere forstander Arnfred, Askov Højskole

For at forstå dagen i dag

må vi kende dagen i går.

Rasmus Bilde-Kjeldsen

SÅDAN VAR DET OGSÅ DENGANG!

Her skal for første gang fortælles historien om en helt almindelig, men ganske bestemt omend hidtil ukendt, landbofamilies ihærdige kamp med renter og afdrag i forsøget på at sikre sig en tålelig tilværelse under eget tag.

Historien foregår i Ulfborg-Vemb kommune og er kun ualmindelig derved, at den udspilles for godt 200 år siden. Så det er selvfølgelig forkert at snakke om Ulfborg-Vemb kommune. Det hed det jo ikke dengang. Stedet var, med den tids betegnelse, Ulfborg-Hind herred. Og tiden - ja, husbond i den familie, som det drejer sig om, hed Niels Madsen, og han blev faktisk født i sommeren 1788 i Staby sogn. Faktisk, fordi historien der skal fortælles er ganske sand. F. eks. kan vi slå op i kirkebogen for Staby sogn - den findes jo i vores lokalhistoriske arkiv i Egnshistorisk Studiecenter - og læse, hvad præsten førte til protokols på denne tid. Blandt navnene finder vi Niels Madsen, indført i kirkebogen som næstældste søn af fæstebonden Mads Jensen og dennes hustru Johanne Jensdatter. På lignende måde, men ved hjælp af andre dokumenter fra den tid, som f.eks. skifter, testamenter og indføringer i retsprotokoller, er hele den efterfølgende historie stykket sammen.

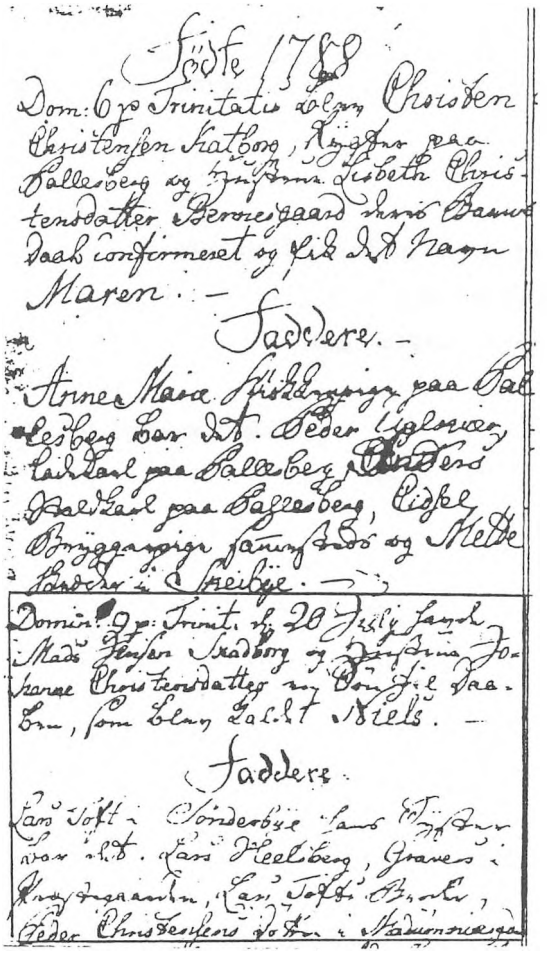

Af dette uddrag over fødte i 1788 fra Staby Kirkebog ses (indenfor den her optegnede ramme) at::

9. Søndag efter Trinitatis (Domin. 9 p. Trinit) d. 20. Juli havde Mads Jensen Skadborg og Hustru Johanne Christensdatter en Søn til Daaben, som blev kaldt Niels.

HVORFOR NIELS MADSEN?

Men måske var det på sin plads lige at nævne, hvad der måtte gøre netop Niels Madsens familie særlig interessant. Når den sådan er dukket frem af historiens glemsel skyldes det, at jeg og min kone for nogle år siden fik lyst til at undersøge, hvem der egentlig havde lagt grunden til vores ejendom. Og det kunne selvfølgelig ikke interessere ret mange andre end os selv. Imidlertid åbenbarede sig en historie, der måske nok kunne have mere end privat interesse. Ejendommens grundlægger, selvbyggeren Niels Madsen, viste sig nemlig at være født en måned efter at stavnsbåndet blev ophævet ved lov, altså på de store landboreformers tid. Og han gennemlevede sammen med sin vestjyske familie en periode, hvor mulighederne for at blive selvejer var stor, men risikoen ikke mindre. Det var en tid, der af historikere i økonomisk henseende er blevet betegnet som en gæringsperiode, dvs. en tid da betaling med rede penge var ved at fortrænge alle gamle naturalydelser; en tid, hvor de patriarkalske bånd til herremanden afløstes af private, mere upersonlige kreditor-debitor forbindelser. Det hørte nemlig med til opnåelsen af status som selvejer, at man måtte underkaste sig kapatalismens vilkår på godt og ondt - sådan som man stadig må det.

Men her er så en lokal historie om, hvordan det der med renter og afdrag begyndte, om hvordan det tog sig ud for en ikke særlig kreditværdig landmand, der aldrig havde prøvet sådan noget før - og for hvem betingelserne var meget, meget skrappe.

VESTJYSK LANDBOHISTORIE OG HERREGÅRDSSLAGTNINGER

Niels Madsen er måske ikke så bemærkelsesværdig i traditionel historisk forstand. Han var jo blot en af mange anonyme småkårsfolk, som eftertiden har haft ganske svært ved at få øje på. Men han er dog et godt eksempel på nogle af de muligheder, der netop på denne tid opstod for specielt vestjyske småkårsfolk, hvis de ønskede at stifte bo og få fod under eget bord.

I den forbindelse kunne det være værd at minde om, at dansk landbohistorie jo i hovedsagen er den øst-danske bondes historie. Sin særlige udformning fik udviklingen i Vestjylland på grund af nedlæggelserne eller som det også er blevet kaldt nedslagtningerne af mange store godser. Det skete især i Ringkøbing Amt. Her valgte ikke så få godsejere at sælge ud af fæstegodset eller simpelthen at lade kapitalstærke folk overtage godset i sin helhed. Disse, herregårdsslagtere kaldet, solgte så den tilliggende bondegårdsjord fra til selveje, og udstykkede og afhændede undertiden også selve hovedgårdsjorden. Sikkert en indbringende forretning.

Når sådanne forretninger især lod sig gøre i Ringkøbing Amt skyldes det, at godsejernes klasse her var af en noget anden sammensætning end i de mere frugtbare egne østpå. Man var løsere knyttet til besiddelserne, ejerslægterne skiftede hurtigt. En stor procentdel af godsejerstanden udgjordes af folk, der kun havde ringe tilknytning til landbruget, velstillede by-handelsmænd og embedsmænd. Men adelige var der ikke mange af "efterdi Folk af Stand og Formue foretrak at være bosatte og eje Gods i frugtbarere og skjønnere Egne", som Landhusholdningsselskabets sekretær Hald bemærker det i en amtsbeskrivelse fra 1833. Hertil kom så, at stordrift som følge af jordbundsforholdene var mindre lønnede end på øerne, hvorfor udparcelleringerne da også fik så vældigt et omfang, da de først var kommet i gang.

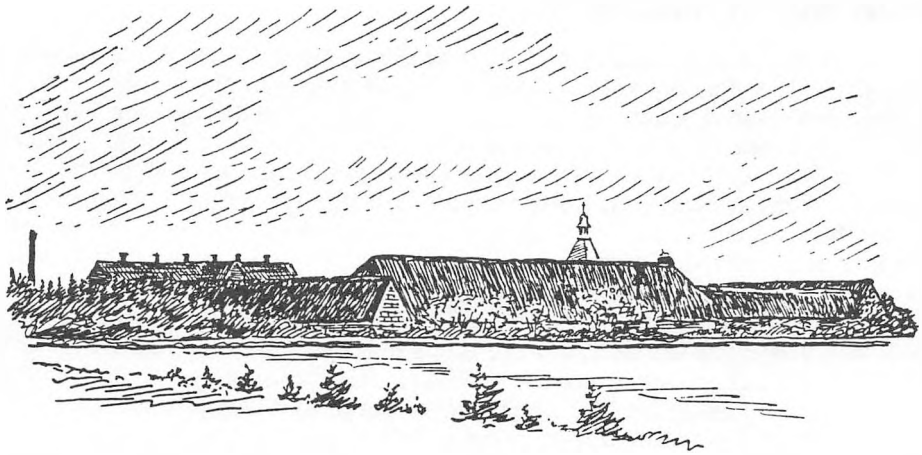

Herregården Pallisbjerg. tegnet af Alfred Kaae efter et gammelt fotografi fra omkring 1898. set fra sydvest.

"PALLISBJERG"

Da vor mand Niels Madsen var omkring 24 år gammel døde ejeren til herregården Pallisbjerg. I Staby sogns kirkebog står at læse, at hr. Strandbygaard til Pallisbjerg blev jordet d. 21. april 1812 i sin alders 64. år, og at hans enke Christiane Dorthe Rindom jordfæstedes d. 13. april 1813 i sin alders 43. år. Mange børn efterlod de sig, men ingen af sønnerne var myndige. Arvingerne lå nu med godset i et par år. Så i 1815 oplevede Pallisbjerg sin sidste auktion.

Af et auktionsskøde dateret d. 10. august 1815 fremgår det, at "efter forlangende af Skifteretten og Arvingerne i afgangne Gods Eier Christen Strandbygaard" er der "foretaget og afholdt offentlig Auction over Herregaarden bemeldte Pallesberg med underliggende Bøndergods samt Kirke og Kongetiende i Staby Sogn". Endvidere fremgår det, at godset er solgt for 80.000 Rbd. rede sølv til et konsortium bestående af justitsråd Skønau i Lemvig, justitsråd Tranberg i Holstebro og agent Buch i Ringkøbing. Herefter lå godset åbent for den endelige slagtning. Der var jo tale om "Herrer, der vare med til at slagte flere Herregaarde her paa Egnen", som det hedder i en lokalhistorisk beskrivelse fra år 1900. Og sandt er det, at i hvert fald Skønau og Tranberg var erfarne udi de sager. De havde ligesom andre storopkøbere af godser forbindelse til Landstinget i Viborg, på hvis Snapsting de store godshandler og lånetransaktioner fandt sted. Her skete tinglæsning af skøder og obligationer, og her kunne man erhverve sig overblik over udbud og efterspørgsel på ejendomsmarkedet. Det var også muligt for disse herrer at opnå lån i den såkaldte enkekasse, ikke til sig selv, men til de bønder, der købte af bøndergodset. Godsopkøberne solgte jo ikke for at beholde pantekrav i bøndergodset, men for at tjene penge ved hurtig omsætning af værdierne, og de handlede selv med lånte penge, som skulle betales tilbage. Derfor ser vi også en hurtig handel med Pallisbjerg bøndergods. Allerede d. 26. april 1816 - ifølge auktionskonditionerne overtages "Gaard, Gods og Tiende" først af Kjøberen 1. Maii 1816 - foreligger der en standardkøbekontrakt, udstedt af de tre godsslagtere på Pallisbjerg til fæstebonden Klemen Lauridsen i Sønderby. Heri hedder det bl.a, at sælgerne vil "naar saadant ved Contractens Underskrivt forlanges, skaffe enhver Fæstebonde et Laan til Afdrag paa Kjøbesummen enten fra den almindelige Enkekasse eller andetsteds fra paa de

for Enkekassens Laan almindelige Vilkaar, hvilket Laan Kjøberen er forpligtet at tage imod, i hvilket Snapsting Termin det kan erholdes".

Enslydende med denne kontrakt udfærdiges over to dage de første 47 købekontrakter vedrørende Pallisbjerg bøndergods. Ved tinglæsningen har man i skøde- og panteprotokollen kun indført standardkøbekontrakten i sin helhed, mens der ved alle de andre handler blot er anført, hvad der måtte være nødvendige tilføjelser, sådan som købernes navne, gårdenes navne samt hartkorn og købesummer. Samtidig begynder konsortiet at sælge ud af hovedgårdens marker og enge, som udstykkes i 106 parceller. Kun små 30 tdr. hartkorn bliver tilbage til hvoedparcellen, der d. 28. november 1818 afhændes til gårdmand Christen Jensen af Ebbensgaard i Ulfborg.

Men det er udparcelleringen i de 106 stykker fordelt på kun 29 3/4 tdr. hartkorn, der interesserer os her. For selv om denne udparcellering af hovedgårdstaksten var ganske voldsom og havde nogle meget små jordlodder til følge, var den også forudsætningen for, at vor mand Niels Madsen sammen med en række andre ligestillede småkårsfolk fik lejlighed til at bygge en egen tilværelse op.

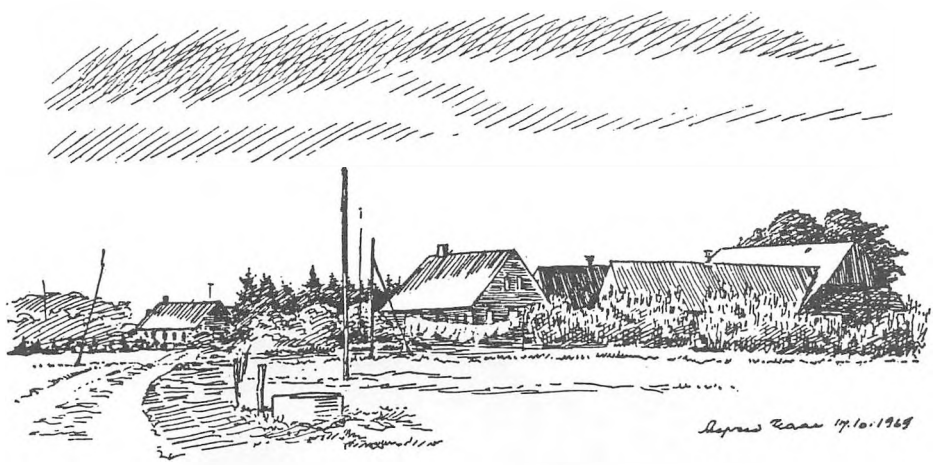

Kirkeby og Skadborg i Alfred Kaaes streg. Her voksede Niels Madsen op.

HISTORIEN TAGER SIN BEGYNDELSE PÅ "SKADBORG"

Den omvæltning som slagtningen af herregården Pallisbjerg betød for det omkringliggende samfund har været betydelig. Herom kan man læse i Alfred Kaaes bog om Staby sogn.

Men her skal vi jo koncentrere os om en enkelt families historie, en historie som kan tjene til at belyse, hvorledes småkårsfolk udnyttede de muligheder, der opstod ved udstykningen af en herregårds gamle marker og enge. Familien hørte til den del af den voksende landbefolkning, som af Alfred Kaae ganske enkelt omtales som dem, der for at tilfredsstille en trang til at skaffe sig selvstændige brug og bosteder lod sig drive "ud i kærene, ud i hederne og ud på de gamle herregårdsmarker, da de blev tilgængelige for nybyggere".

I sommeren 1788 fødes altså Niels Madsen på gården Skadborg, kun få hundrede meter nordvest for Staby's maleriske landsbykirke. D. 20. juli døbes han i kirken og indføres i kirkebogen som næstældste søn af fæstebonde Mads Jensen og dennes hustru Johanne Jensdatter.

Det bliver den ældste søn Jens, der 20 år senere overtager gården ved faderens død, for kun fire år senere at følge efter denne. På det tidspunkt, hvor Niels Madsens bror, Jens Madsen Skadborg, dør og gården glider ud af familiens hænder, er Niels da 24 år gammel. Hvilke tanker han har gjort sig over gårdens og egen skæbne, kan vi ikke vide. Men vi ved, at han i denne periode er karl på herregården Nørre Vosborg, indtil han gifter sig d. 30. oktober 1814 og finder et foreløbigt hjem på stedet Kronborg, hvor hans hustru er plejedatter. (Stedet har i dag nummer 7 på Sognefogedvej i Staby). Nu skal man ikke lade sig forlede til at tro, at den pompøse benævnelse dækker over noget stort sted. I Staby sogn har vi jo både et Rosenborg, et Augustenborg og et Amalienborg såmænd, uden at disse i øvrigt pæne steder på nogen måde overstråler deres østdanske navnefæller. Kronborg er således blot "et hus på hovedgårdsmarken", som det hedder bl.a. i folketællingen 1787. Nærmere bestemt er det et afbyggersted, beliggende på kanten af Pallisbjerg hovdige i det sydøstlige hjørne af hovmarken -for resten lige sønden om den parcel, matrikelnummer 8, som Niels Madsen senere skal erhverve sig og bygge familiens fremtidige bolig, Nr. Nygård, på. (Stedet har i dag nummer 9 på Sognefogedvej - jævnfør i øvrigt matrikelkortet over Staby Sogn fra 1839).

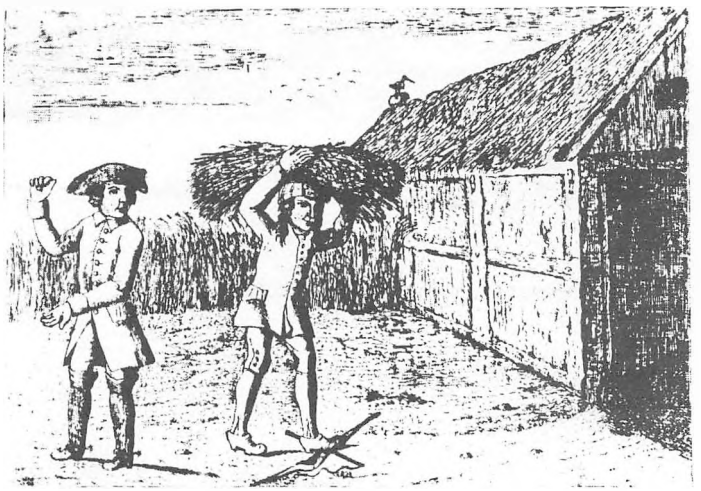

Agitationsbillede for bondefrigørelsen fra omkring den tid da Niels Madsen træder ind på historiens scene. Til venstre den tomhændede herremand med sporer, til højre bonden, der træder pisk og åg under fode, men som stadig har tunge byrder at bære, og som snart vil få et nyt åg at mærke - renteåget.

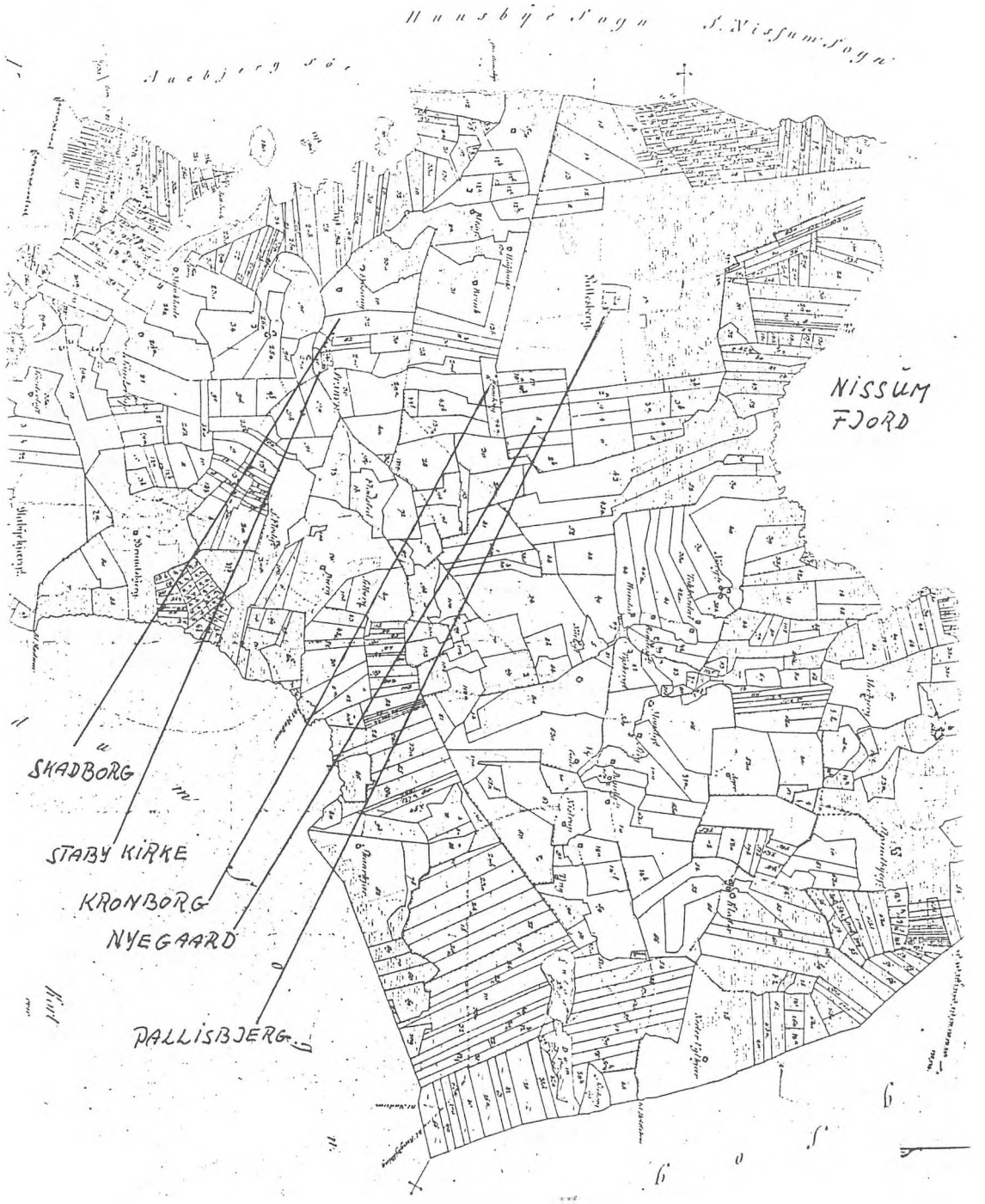

Matrikelkort over Staby Sogn (trykt 1839)

STEDET "KRONBORG"

Da stedet Kronborg bliver udgangspunktet for de mange økonomiske transaktioner som Niels Madsen efterhånden indlader sig på for at skabe rimelige leveomstændigheder for sig og sin familie, skal det her gives en lidt grundigere omtale.

Som afbyggersted hører Kronborg under Pallisbjerg. er udskilt fra hovedgården som et lille brug og er beboet af tømmermand Christen Andersen. Denne har i 1782 giftet sig til beboelsen -og muligvis stillingen - ved at indgå ægteskab med den tyve år ældre enke Johanne Andersdatter. Herved har han også overtaget konens datter af første ægteskab, den i 1782 30-årige vanvittige Ane Margrethe, som for øvrigt senere bliver fast inventar i Niels Madsens husstand. I 1801 hører, ifølge folketællingen, også til Kronborgs husstand den 10-årige Ane Kirstine Pedersdatter Høyhuus, der som plejedatter "opfostres for betaling".

I denne husstand indlemmes så Niels Madsen i 1814 gennem sit giftermål med Ane Kirstine, og det i den grad, at han ved deres første barns fødsel i 1818 oplyser sit navn som Niels Madsen Kronborg - mod tidligere Skadborg - ligesom sønnen Mads Nielsen også tilføjes dette fornemme efternavn. At Niels og Ane Kirstine har lært hinanden godt at kende gennem barndommen og ungdommen er sandsynligt. Ane Kirstines biologiske forældre gjorde ved hendes fødsel tjeneste som henholdsvis køkkenpige og avlskarl i præstegården, hvorfor fadderne ved dåben da også alle havde tilknytning til præstegårdens tyende; tilmed blev Ane Kirstine båret af et medlem af præstefamilien, jomfru Bonderup. Selv om hun har tilbragt størstedelen af sin barndom på Kronborg, har tilknytningen til præstegården været stor, og vi må huske, at Niels Madsens fødehjem, Skadborg, lå tæt ved præstegården. Sikkert er det, at de konfirmeredes sammen i Staby kirke i 1805. Niels er på dette tidspunkt en gammel gut på 17 år! Måske har han ikke kunnet svare tilfredsstillende på præstens spørgsmål? Men selv om han får arbejde på den fjernere liggende herregård Nørre Vosborg, bevarer han altså forbindelsen til Ane Kirstine, og grundlaget er skabt for et ægteskab, der i de næste 36 år skal holde til ikke blot det sædvanlige daglige, hårde arbejdsliv, men nu også til mange økonomiske forvikinger.

Vi skal nu følge familien gennem disse økonomiske forviklinger, sådan som de afspejles i det utrykte kildemateriale fra den tid, og det vil i hovedsagen sige gennem indføringer i en række skøde- og panteprotokoller - den naturlige hovedkilde til selvejets historie.

NIELS MADSEN'S STARTKAPITAL

For fuldstændighedens skyld skal det nævnes, at Niels Madsen -ifølge skifteprotokollen for Pallisbjerg gods 1787 - 1816 - i 1808, dvs. som 20-årig, arver 40 Rdb. efter sin far. Det samme gør storebroderen Jens, der jo også, som tidligere nævnt, overtager fæstegården. Det er nok værd at bemærke, at der ved skiftet bliver 80 Rbd. til overs til deling mellem brødrene, samt 20 til en søster. Forvaltningen af skiftet efter afdøde fæstebønder lå nemlig i godsejerens hånd, med ridefogeden som den egentlige skifteforvalter. Og det var ikke svært for denne at fastslå, at gården ikke var holdt ordentligt ved lige, så boet måtte erstatte reparationsomkostningerne. Ved at vurdere indbo og andet, som repræsenterede bondens egen opsparing yderst lavt, blev der herefter som regel intet til arvingerne. En gennembladning af skifteprotokollen for Pallisbjerg gods viser da også, at de allerfleste dødsboer, som opgøres her, har et mindre underskud, således at ingen arv bliver at betale ud af gården.

Men for Niels Madsen stiller sagen sig altså lidt anderledes, og han erhverver sig her en startkapital. Hvad han ellers måtte have tjent som karl på Nørre Vosborg, har det ikke været muligt at finde frem til, trods ihærdig søgen i godsets omfattende arkiv.

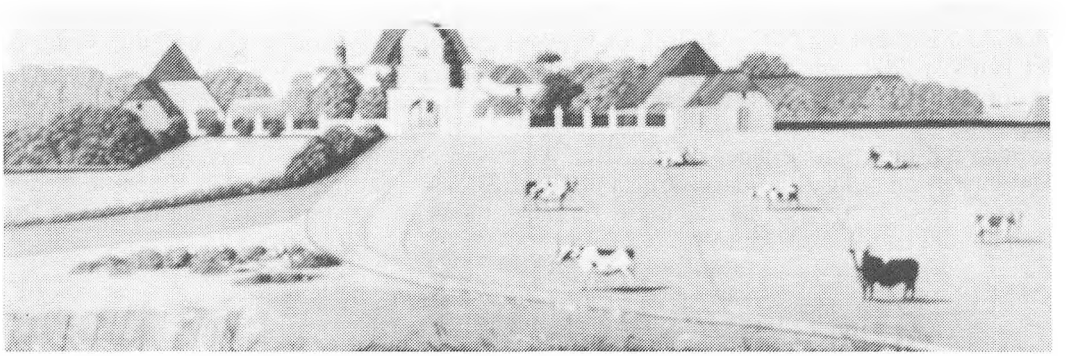

Nr. Vosborg herregård. hvor Niels Madsen i begyndelsen af 1800-tallet tjener som karl. Tegningen her er fra 1846.

Også Ane Kirstine har imidlertid inden giftermålets indgåelse skabt sig et vist grundlag til gavn for for den videre udvikling. Ifølge indføringen i kirkebogen i forbindelse med bryllup-pet i 1814 er det sådan, at hun "som konens pige opholder sig hos Christen Andersen i Kronborg husstand" og hun har formodentlig på dette tidspunkt, da hun er 25 år gammel, haft til opgave at tage sig af den 58-årige Christen Andersens 78-årige kone, samt dennes vanvittige datter. En del af denne opgave bliver det åbenbart nødvendigt at konfirmere via et skøde et par år senere.

Men inden da dør konen Johanne Andersdatter, mere end 80 år gammel. Fire dage efter begravelsen d. 28. maj 1816 udbydes stedet Kronborg til salg af Pallisbjerg-konsortiet og Christen Andersen byder på auktionen højest, 1032 Rbd., et pænt beløb, men så følger da også to parceller af den nu udstykkede hoverimark med i købet, af hartkorn i alt 1 td. 3 skpr. 2 1/4 alb. Christen Andersen har tidligere erhvervet sig fire mindre englodder, og i marts 1817 vælger han så at bortskøde tre af disse - af hartkorn 3 skpr. 2 fr. 1 1/10 alb. - til sin plejedatter Ane Kirstine "paa Vilkaar at hun giver mig og min svage Stifdatter Ane Margrete Pedersdatter Ophold i vor Livstiid".

Christen Andersen har muligvis været syg. At han har haft behov for at sikre sig selv og måske især sin svage stifdatter synes at fremgå af et nyt skøde, der oprettes et års tid senere d. 23. april 1818, for allerede d. 2. maj, samme dag skødet tinglæses, dør Christen Andersen.

I skødet optræder han med navns nævnelse sammen med plejedatteren Ane Kirstine. Skødet er todelt. Således afhænder Ane Kirstine de jordlodder, som hun tidligere overtog efter Christen Andersen, til sin mand for 50 Rbd. - et symbolsk beløb? - "med ald den Ret, Herlighed, Pligter og Byrder som vedfølgende Hjemmel og Skjøde indeholder", altså også forpligtelsen over for den psykiske syge Ane Margrete. Denne forpligtelse understreges af skødets anden del, hvor Christen Andersen afhænder en engparcel på 2 skpr. 3/5 alb., som han selv i 1809 betalte 193 Rbd. for, til Niels Madsen for 50 Rbd. - igen et symbolsk beløb? - "paa Vilkaar at han giver mig og min svage Stifdatter Ane Margrete Pedersdatter Ophold i vor Livstiid".

Tilfældet Ane Margrete illustrerer ganske godt en af måderne, hvorpå problemet med de psykisk lidende løstes. Behandlingsmuligheder eksisterede ikke, og hvis familien ikke for-måede at pleje den syge var alternativet indespærring i en dårekiste eller bortlicitering i privat pleje på de for det offentlige billigst mulige vilkår. Her overtager Niels Madsen altså forpligtelsen via et skøde, og så sent som ved folketællingen i 1834 optræder den vanvittige nu 75-årige Ane Margrete som medlem af husstanden, opført som almisselem.

Men Ane Kirstine og Niels Madsen er begyndt på deres vej mod et selvstændigt brug, og der kan vist ikke være tvivl om, at Niels Madsen har stået i lære hos Christen Andersen - og det på flere måder. Niels Madsen ernærer sig nemlig i resten af sin levetid ikke blot som husmand, men også som tømrer, eller snedker som det er blevet til ved hans død. Men foruden indsigt i tømmerfaget må Christen Andersen også have givet ham, om ikke indsigt i pantebrevs- og obligationsmarkedet, så dog ved sit eksempel indsigt i de handlemuligheder, der var begyndt at vise sig på dette område, også for dristige småkårsfolk, der måtte drømme om en selvejertilværelse.

Forkortelser der forekommer i teksten:
Skpr. = Skæpper
Fr. = Fjerdingkar
Alb. = Album
1 Tønde = 8 Skæpper á 4 Fjerdingkar á 3 Album
Rdb. = Rigsbankdaler
(indført 1813 - afløst Kurantdaleren)

NIELS MADSEN'S ØKONOMISKE KRUMSPRING

Desværre overtager Niels Madsen ikke bare nogle praktiske færdigheder, men også en gæld - hverken stedet Kronborg eller hoverimark-parcellerne er betalte, og allerede d. 16. juni, som Christen Andersen er død i maj 1818, låner Niels Madsen 160 Rbd. af hr. Erik Krarup i Møborg sogn - muligvis et bekendtskab fra Nørre Vosborg-tiden. Ifølge obligationen stiller han de englodder, som han i april måned købte af Christen Andersen, som pant. Dagen efter d. 17. juni handler han så med Pallisbjerg-konsortiet og får mulighed for mod betaling af 400 Rbd. at overtage "det afbyggersted på Pallisbjerg mark i Staby Sogn Kronborg kaldet af hartkorn 3 skpr. 2 fr. 3/4 alb.", som Christen Andersen aldrig nåede at få betalt og tinglæst skøde på. Det lykkes for Niels Madsen. D. 16. marts 1820 overdrages han skødet som bevis på, at købesummen er betalt. Og hvordan er så det gået til?

Af en oversigt over hvem der i tiden omkring 1800, da mange fæstebønder blev selvejere, optrådte som bøndernes kreditorer, fremgår det, at en ofte anvendt lånekilde var Den almindelige Enkekasse. Efter at Christian Ditlev Reventlow i 1797 fik sæde her, blev der i overensstemmelse med styrets reformpolitik kanaliseret en del lånekapital til selvejerkøb. Og selv om de midler, styret rådede over, var utilstrækkelige blev dog 3427 jyske bønder hjulpet med lån til rundt 2.017.000 Rbd. Også Staby-bønderne fik - som det fremgår af den tidligere omtalte standardkøbekontrakt - af Pallisbjerg-konsortiet tilbud om hjælp til optagelse af lån i Enkekassen. Dette gjaldt dog ikke folk af Niels Madsens klasse. Det var nemlig ikke regeringens politik at yde støtte til husmændenes selvejerkøb og Enkekassens ledelse har næppe været særlig interesseret i at yde lån mod en sikkerhed, som nok regnedes for mere ustabil end den, gårdmændene var i stand til at præstere. Hertil kommer, at landbrugskrisen havde taget fart, og at kreditnøden efterhånden var stor for alle. Det var virkelig en tid, hvor ingen ønskede at blive selvejer.

Men Niels Madsen ville eller måtte og forsøger sig først med en møller fra Vedersø, der pudsigt nok - og meget forvirrende for lokalhistorikeren - også hedder Niels Madsen. Noget gældsbevis foreligger ikke her i 1818 - måske fordi man i ældre tid ikke altid sørgede for at få sine dokumenter tinglyst, og det gjaldt for øvrigt især gældsbreve - men i sommeren 1820 fremstiller vores Niels Madsen sig "godvilligt for Ulfborg Hind Herreds Forligelses Commission" sammen med mølleren for Vedersø og erkender at være denne skyldig 400 Rbd. rede sølv. Niels Madsen forpligter sig til at betale beløbet med påløbne renter i to rater, første halvdel i 1821, anden i 1822, hver gang "til Snapsting", altså i terminen 4/6 - 20/6. Som pant må han stille stort set alt, hvad han ejer og har. Listen over, hvad der kan gøres udlæg i, fortæller dels noget om Niels Madsens presserende lånebehov, dels noget om det miljø, han og familien levede i, og skal derfor gengives i sin helhed her:

1. Indboe, 3 Sengesteder - 1 Jern Bilæggerkakkelovn, en 24-Timers Slaguhr, en Høvelbænk og noget Tømmerredskab - 1 Bryggerskjedel i Grue.

2. Udboe, 2 Arbeidsheste, en beslagen Vogn med ansæt, 4 Kjør og 2 Qvier, 2 Faar med Lam, en Griis.

Forligsdokumentet illustrerer ganske godt den meget ubehagelige situation, som en debitor på den tid kunne blive bragt i. Først konkursloven 1872 gjorde en ende på denne form for sikkerhedsstillelse, som kunne føre en debitor ind i et afhængighedsforhold, der lå betænkelig nær ved den patriarkalisme, som man jo ellers nu var på vej ud af.

I 1822 kort før terminen bringer Niels Mdsen sig ud af det uheldige økonomiske afhængighedsforhold til mølleren fra Vedersø, men kun ved at indgå et nyt kreditor-debitor forhold, denne gang til kammerråd Lassen til Thimgaard. D. 26. marts -så han lige kan nå det inden terminen - låner Niels Madsen 400 Rbd. af kammerråd Lassen mod udstedelsen af en obligation, der løber over de næste 10 år med en årlig rente af 4 procent.

Selv om afdragsordningen synes mere overkommelig end ved det forrige lån, lader pantsætningen ikke dette noget efter. Således pantsætter Niels Madsen stedet Kronborg "med Bygninger og Eiendomme, Herligheder og Rettigheder, staaende for Hartkorn 3 skpr. 2 fr. 3/4 alb. af Pallesberg Hovedgaardstaxt, saa og Avl og Usæd, Besætning og Inventarium, Ind og Udboe, intet undtagen og det med samme Panteret som om det her var specificeret". Intet nævnt, intet glemt.

Alle disse penge er jo allerede brugt til at købe stedet Kronborg for efter Christen Andersen og den nystiftede gæld tjener til at sikre Niels Madsen og hans familie et fortsat hjem her. Men tilbage i 1816 indgik Christen Andersen jo også aftale med konsortiet om overtagelse af to pæne parceller af Pallisbjerg hoverimark, som det sikkert har været af afgørende betydning for Niels Madsen at bevare brugsretten til. Endelig i 1824 kommer der en ordning på dette forhold. Ifølge den stedlige skøde- og panteprotokol har Niels Madsen, som den der er gift med "Kjøberens Plejedatter, hvem han (dvs. Christen Andersen) testamenterede sine efterladenskaber", over for Pallisbjerg interessentskab kunnet godtgøre sin ret til jorden, hvorefter der udfærdiges skøde, som vil kunne tinglæses, når pengene er betalt.

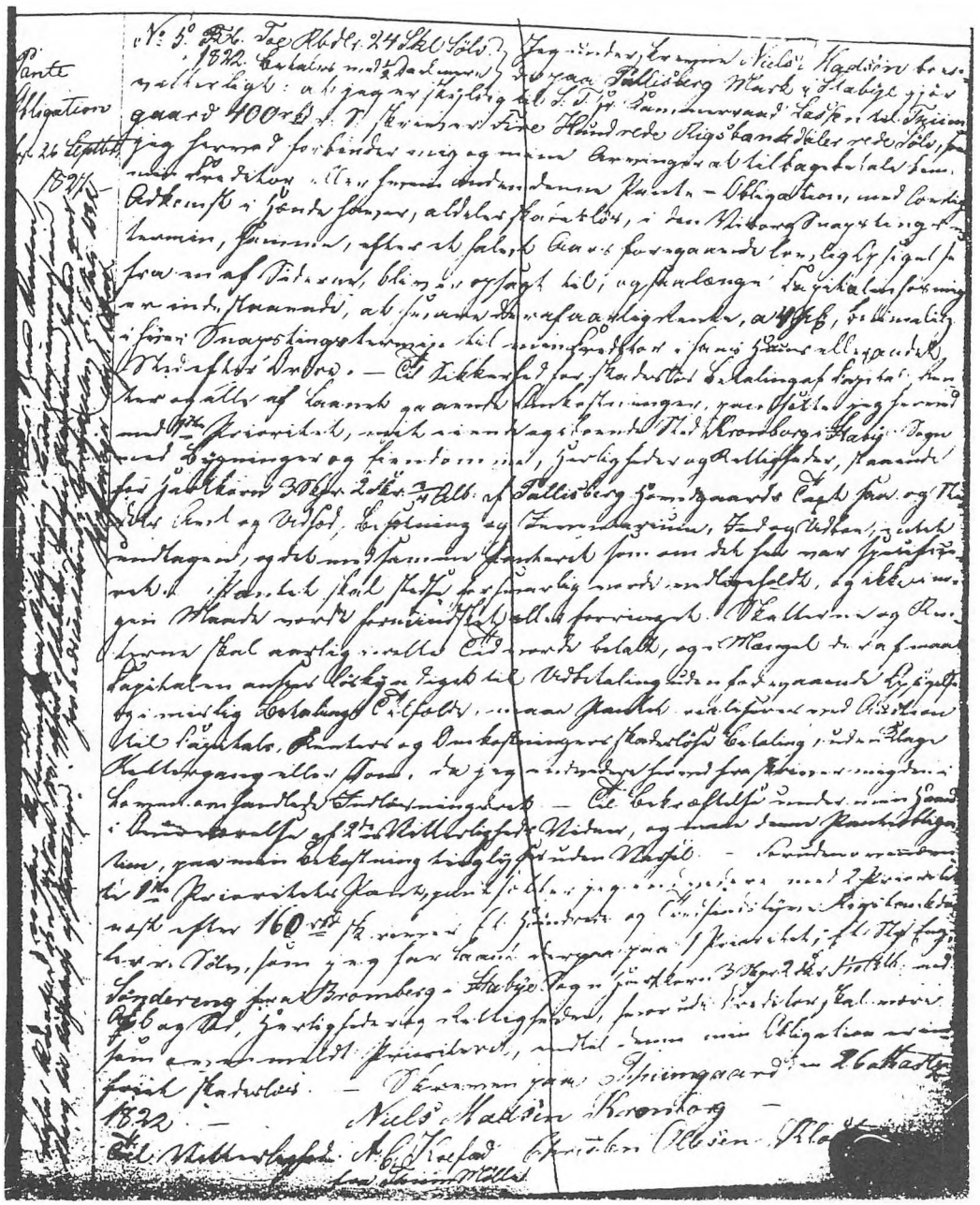

Niels Madsens pantebrev til kammerråd Lassen til Thimgaard. Man bemærker angivelsen af beløbet 400 rbd. i fjerde linje. samt navnet Niels Madsen nederst.

Niels Madsen råder nu over ikke mindre end 2 tdr. 3 fr. 2 1/10 alb. hartkorn, og det går tilsyneladende meget godt for ham. Det lykkes ham nemlig også at komme ud af gældsforpligtelsen til hr. Erik Krarup, af hvem han, som det måske huskes, i 1818 lånte 160 Rbd. Det sker i forbindelse med en offentlig auktion, som Erik Krarup har ønsket afholdt om de englodder, som Niels Madsen i sin tid satte i pant for lånet. Erik Krarup har åbenbart ønsket sine penge. På auktionen erhverver Niels Madsen sig lodderne for 50 Rdb. - der er landbrugskrise og priserne er i bund - således at det ved tinglæsningen kan bemærkes, at på de fire englodder "hviler ingen forhæftelse".

NIELS MADSEN SIKRER SIG ET BLIVENDE STED: "NYEGAARD"

Men Niels Madsen har fortsat stor gæld, og i juli 1830 er det ved at gå galt. Nu er det de eftertragtede hoverimarkparceller, der kommer på auktion efter ønske fra Pallisbjerg-konsortiet, og her kan Niels Madsen åbenbart ikke være med. 250 Rbd. byder proprietær La Cour på Thimgård -Thimgård er i denne periode kendt for sine mange skiftende ejere - hvorefter han overtager den jord "som forhen har tilhørt Niels Madsen Kronborg". Men så er der en tilføjelse til skødet, gjort et årstid senere, d. 8. oktober 1831, hvoraf det fremgår, at parcellerne skjødes og overdrages igen til Niels Madsen. Dette sker mod udstedelsen samme dag af en obligation, der fortæller, at Niels Madsen nu er La Cour skyldig 160 Rbd., hvoraf han hver juni termin skal betale 4 procent i rente. Samtidig får La Cour "1ste Prioritets Panteret" i hoverimark-parcellerne "med sammes paastaaende Bygninger, som jeg, Niels Madsen, forbinder mig til i Landets Brandkasse at faa assureret inden næste Aars 1ste August, ligesaa Pantsætter jeg med 1ste Prioritet min ejede Indboe og Besætning, levende og døde, intet i nogen Maaden undtagen samt min Avl og Udsæd".

Denne handel er bemærkelsesværdig af flere grunde. Det er således første gang, vi hører om bygninger på hoverimarkparcellerne, bygninger der endnu ikke er brandforsikret. Næste gang disse bygninger omtales - ved Niels Madsens død - er det under navnet Nyegaard, og parcellerne har da fået matrikelnummer 8.

Endvidere er der jo uoverensstemmelse imellem de 250 Rbd., La Cour må betale for parcellerne, og det obligationslån, Niels Madsen må optage hos La Cour for igen at overtage dem, og det kan synes som om Niels Madsen slipper let ud af sin knibe. Men måske foretrækker La Cour en løbende renteindtægt og en rimelig god pant frem for selv at skulle dyrke jorden. Måske er La Cour en rar mand. Eller måske er der en helt anden og lokalhistorisk mere interessant forklaring på denne handel.

FRA RIDEFOGED OG GODSFORVALTER TIL HUSMAND

D. 18. juli 1832 afhænder Niels Madsen nemlig stedet Kronborg til hr. Jørgen Rudolph Linnet, en person som lokalhistorikerne Alfred Kaae og P. Storgaard Pedersen har interesseret sig en del for. Linnets skæbne har fascineret, fordi han fra at være godsforvalter og ridefoged på Pallisbjeg omkring århundredskiftet, gennem giftermål med godsejer Chr. Strandbygaards datter bliver proprietær på Stabykjærgård i Staby sogn, for til sidst at ende som husmand på afbyggerstedet Kronborg. Alfred Kaae mener, at Rudolph Linnet kommer til Kronborg i 1825, for det var året, hvor hans proprietærgård kom på tvangsauktion. Men det er ikke rigtigt. Ifølge de lokale skøde- og panteprotokoller kommer Rudolph Linnet fra Stabykjærgaard til Borgensgaard i Vedersø, men kan heller ikke her klare forpligtelserne og må fraflytte gården i december 1830.

Det kan diskuteres hvor interessant netop denne oplysning er. Men den demonstrerer i hvert fald ganske godt det metodiske problem, der knytter sig til arbejdet med folketællinger. Som bekendt var der en folketælling i 1801 og så først igen i 1834, og på det

tidspunkt sidder Rudolph Linnet i Kronborg. Men hvad med de mellemliggende år? Ja, tvangsauktionen i 1825 af Stabykjærgaard - i ældre tid en adelig sædegård - er kendt nok og får en særlig omtale af Storgaard Pedersen i hans bog om Ulfborg herred. Men stedet Kronborg? Og Niels Madsen, der i 1801 er 13 år og hjemmeboende på Skadborg og i 1834 sidder på sine hoverimark-parceller, er gledet helt ud af lokalhistorien.

Men Linnets historie - den fuldstændige - er interessant, netop når den sættes over for Niels Madsens. Den tidligere ridefoged og proprietær Rudolph Linnets sociale nedtur modsvares af Niels Madsens seje solidisering af sin selvejertilværelse. Og så er vi ellers tilbage ved den påfaldende handel mellem proprietær La Cour og husmand Niels Madsen. For La Cour er ligesom Linnet gift med en datter af godsejer Chr. Strandbygaard, og tidens skøde-, pante- og auktionsprotokoller afslører, at familien Strandbygaard ihærdigt har forsøgt at støtte Rudolph Linnet gennem hans økonomiske karriere. Ved tvangsauktionen af Stabykjærgaard låner han penge af en svoger. Borgensgaard køber han af en anden svoger. Pengene til købet låner han af en tredje svoger. Og endelige låner han det fulde beløb til betaling af Kronborg af samme tredje svoger. Det er derfor ikke usandsynligt, at La Cour som en fjerde svoger har hjulpet Rudolph Linnet gennem sin egen påfaldende handel med Niels Madsen. En forudsætning for at Linnet kunne overtage Kronborg er jo, at Niels Madsen ikke mistede hoverimark-parcellerne med bygninger. Rudolph Linnet har sandsynligvis allerede inden Kronborg-skødets udfærdigelse i juli 1832 - måske siden afhændelsen af Borgensgaard i december 1830 - haft sin bolig i Kronborg. Herpå tyder en passus i skødet: "Kjøberen (dvs. Linnet) der aldeles har taget Eiendommen i Besiddelse...", samt det forhold at Linnet allerede "i forrige Snapsting" har udbetalt Niels Madsen 160 Rdb. af de 560 som stedet sælges for. Af skødet fremgår, at de resterende 400 Rdb. anvendes til at indfri den ubehagelige panteobligation fra 1822 til kammeråd Lassen. Salget af Kronborg må have betydet en afgørende lettelse i Niels Madsens økonomi. Men det betød også at han havde fået mere end halveret sit brug og nu virkelig befandt sig på husmandsniveau.

EN LYKKELIG AFSLUTNING - TRODS ALT

I resten af sin levetid holder Niels Madsen sig til nære naboer, når det drejer sig om økonomiske forehavender, og der er kun to af dem. I 1834 er han fælles med husmand Niels Nyborg fra hoverimark-parcel nr. 6, kaldet Østermark, om at købe et par små parceller - 1 fr. 1 alb. - for 25 Rbd. Og i 1840 låner han 200 Rbd. af gårdmand Chr. Madsen Østerblæsgård, hvis jorder grænser op til Pallisbjerg hoverimark. Samtidig betales gælden til proprietær La Cour ud, og dennes panteret overgår til Chr. Madsen.

Ud over nære naboer har Chr. Madsen og Niels Nyborg nok også været gode benkendte. I hvert fald har Chr. Madsens kone båret Ane Kirstines og Niels' første barn Mads i 1818, mens Chr. Madsen selv har stået fadder. Og den samme rolle har Niels Nyborg spillet i 1834 ved Mette Katrines dåb - det sidste barn af de syv Ane Kirstine føder gennem 16 år.

I økonomisk henseende synes husmandsfamilien nu at være kommet ind i smult vande. De sidste 10 år af Niels Madsens levetid er det utrykte kildemateriale i hvert fald tavst. Og så d. 9. april 1850 dør Niels Madsen, 62 år gammel. Som noget særligt i Staby kirkebog har præsten her føjet en dødsårsag til: "Alderdomssvaghed". For øvrigt har han først skrevet Huusmand Niels Madsen", men så rettet det til Gaardmand". Var det sådan Ane Kristine helst så ham omtalt? I hendes henvendelse til amtet om at sidde i uskiftet bo - bevaret i en pakke med skifteanmeldelser på landsarkivet i Viborg - er det blevet til Gaardmand og Snedker Niels Madsen af Nyegaard paa Pallesberg Mark. Boets værdi sættes ifølge skifteprotokollen til 800 Rbd., men den boopgørelse, der henvises til, er desværre gået tabt.

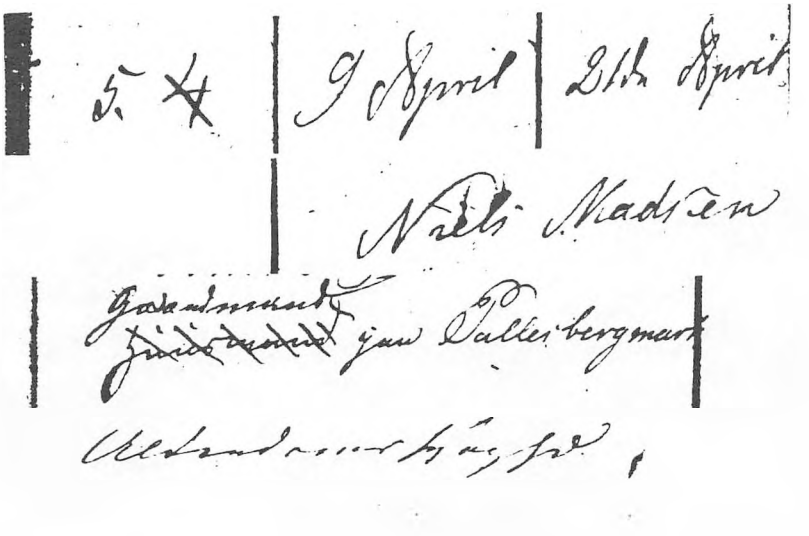

Af dette uddrag fra Staby Kirkebog ses, at Niels Madsen døde d. 9. og begravedes d. 21. april. Bemærk at betegnelsen husmand på Pallesbergmark er rettet til gårdmand. Som dødsårsag har præsten angivet: Alderdomssvaghed

Imidlertid foreligger der en aftægtskontrakt, indgået mellem Ane Kirstine Perdersdatter og hendes ældste søn, Mads Nielsen og tinglæst d. 7. august 1850, samme dag som et skøde, der bevidner, at hun har afhændet ejendommen Nr. Nygård med "Besætning og Inventarium, Ind og Udboe" til sønnen. Købesummen er 500 Rbd. og værdien af aftægtskontrakten er sat til 395 Rbd. Denne aftægtskontrakt er meget detaljeret. Man kunne næsten få den fornemmelse at Ane Kirstine Pedersdatter her har gjort brug af et langt livs erfaringer med økonomiske arrangementer. Der er ikke blot tale om at sikre sig en bolig, dennes indretning og vedligeholdelse efter særligt specificerede ønsker, eller at sikre sig pleje under sygdom og tiltagende alderdom, eller at sikre sig "en efter Egnens Skik og Brug anstændig Begravelse", eller at sikre sig leveringer af alle former for naturalier, men også angivelse af leveringstidspunkter - forår, sommer, efterår, månedligen, dagligen - samt nærmere præcisering af i hvilke mængder; ja, selv leveringstidsstedet findes angivet. Følgende passage fortjener at gengives i sin helhed:

"Skulle Aftægtstagerinden beslutte at flytte, da skal Aftægsgiveren være forpligtet til at levere foranførte Naturalier paa et af hende opgivet Sted, der ei er fjernere end 2 Mile fra Nyegaard paa Pallesberg Mark. Men flytter hun til sin Søn Christen Nielsen skal Stedet hvortil Aftægten skal bringes ei være indskrevet 2, men 5 Mile - hvorfor bemærkes, at Kjærnemælken i Flytnings Tilfælde bortfalder og at der i stedet for den øvrige Mælk betales 1 Skilling Cour. for hver Potte og for Ildebrændselet 4 Rdb. Cour., samt at Adgangen til Aftægtsværelset maae staae hende aaben til Afbenyttelse, om hun skulle beslutte at vende tilbage". Selv et eventuelt tilbagetog er sikret.

Selv om man i dag kunne fristes til at se en sådan aftægtskontrakt som udtryk for mistillid mellem generationerne, må man erindre sig, at dette var en almindelig måde at sikre sig sit underhold i alderdommen - også eventuelle "efterkommende Eiere af nævnte Gaard" er forpligtet over for Ane Kirstine Pedersdatter.

Og i forhold til sønnen Mads Nielsen, der overtager en på det nærmeste gældfri ejendom - panteobligationen til Chr. Madsen er afmeldt samtidig med skødets tinglæsning, muligvis

ved at Ane Kirstine har betalt gælden ud af købesummen - er det vel en ganske rimelig ordning. Og som sidste økonomiske arrangement i rækken af adskillige er det vel også en passende afslutning på familien Niels Madsens historie.

Vi kan af naturlige grunde ikke vise noget billede af Niels Madsen's oprindelige Nyegaard. Men sådan så stedet ud anno 1982.

EFTERSKRIFT

Skulle nogen være interesseret i at læse den fulde beretning om Niels Madsen og hans tid, med angivelse af kilder og henvisninger, kan den lånes på arkivet i Egnshistorisk Studiecenter (Staby skole). Under alle omstændigheder er arkivet da et besøg værd!

John Smidt

KNALDPERLER

Digte for børn mellem knap 3 og godt 70 år

To Kammerater

Vi har en lille Fordvogn,
god, men lidt aparte.
Tro mig, den kan alle Ting
undtagen lige starte.

Vi spænder Lony for den,
hun kan faa Ford paa Gled,
hvorpaa den lille Pony
springer op og kører med.

Ja, Ford og Lony hjælpes,
de tjener samme Aand.
Det nye og det gamle
har rakt hinanden Haand.

Kaj Munk

REDNINGSVÆSENET

DE FØRSTE 90 ÅR VED VOR DEL AF VESTKYSTEN

(F ølges op i årsskriftet 1992)

Da vor kommune nu får sit strandingsmuseum ved Thorsminde, er det naturligt, at vi beskæftiger os med redningsvæsenet, som det har fungeret ved Vedersø, Fjand og Thorsminde. Ved Vedersø og Thorsminde ligger endnu husene, som tidligere rummede de velkendte redningsbåde, som alene kunne drives frem ved årer. Ved Fjand var fra 1882 en raketstation. Vi vil i årsskriftet her i 1991 og 92 gengive nogle af de mange dramatiske beretninger, hvor fiskerbefolkningen satte livet på spil og hjalp mange skibsbrudne fra død og undergang.

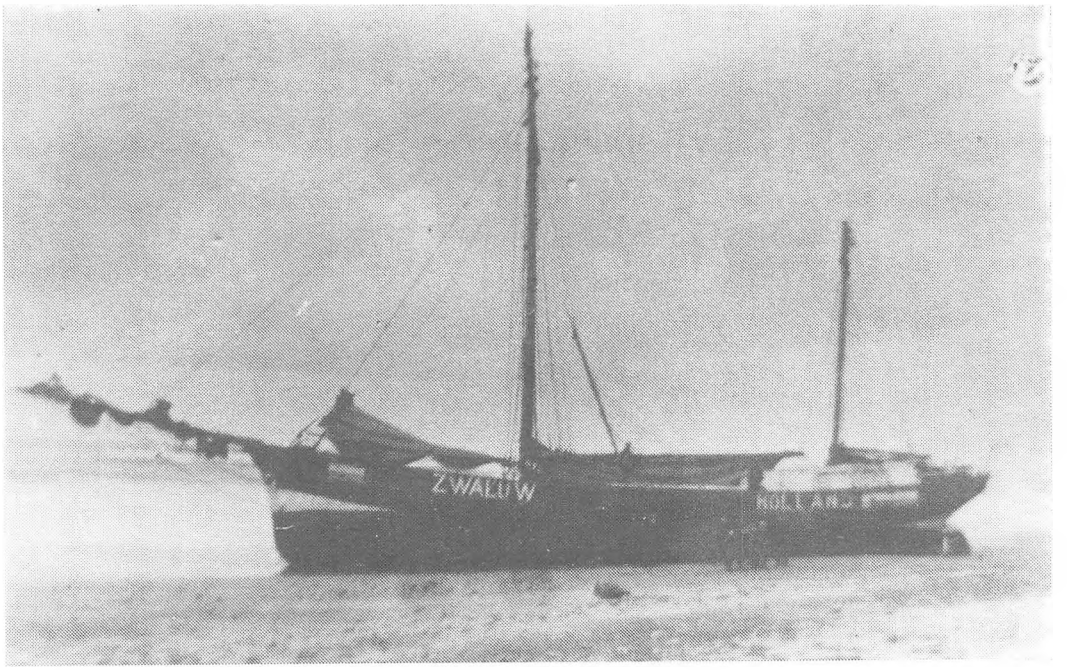

Stranding ved Husby strand

Vesterhavet eller Nordsøen, som den kaldes internationalt, er et af de mest besejlede større farvande. Fra Kanalen i syd til Norskehavet i nord har her i mere end 1000 år været havsejlads i større målestok. Man regner med at omtrent halvdelen af alle vikingeskibe forliste, så når kystbefolkningen vinkede farvel til de mandlige besætninger på vikingebådene om foråret, var det kun halvdelen der genså deres kære. Disse vikinger sejlede ud fra Limfjorden, fra Skagerrak, fra åerne ved Ribe og Varde; men også her fra området, hvor Trojas Mund er det samme som indsejlingen til Nissum Fjord. Her var en stor åbning, hvor der først i vort århundrede var flere klitreækker, men nu kun en smal bræmme med dæmning, vej og igangværende kystbeskyttelsesbyggeri. Såvel ved Thorsminde, som i syd ved Ringkøbing fjord, hvor forholdene var de samme, var der et udløb, der tit om foråret måtte hjælpes på gled af tilkaldte folk med skovle, der ved at grave en rende til det højtstående vand i fjorden, genetablerede udløbet. Ringkøbing fjord, der også i vikingetiden

var åben ud mod havet, blev lukket af fra denne vel sidst i 1700-tallet, ved "Æ gammel gaf", ved Houstrup ved Hvide Sande, byggedes regulerende sluseanlæg i 1932, der erstattede "Nymindegab" helt i syd.

Langs den lange række af klitter bredte en ny befolkning sig. Fra det beboede land syd for Nymindegab og nord for Trans og fra befolkningen i Husby og Sdr. Nissum, der dengang boede på en ø. Små skibe har, lige som vikingeskibene, helt frem til ca. 1850 i stor tal søgt ind bag klitrækken og sejlet i sikkerhed her på den "indre sejlvej". Afvandingssarbejder og landhævninger har gjort, at vi knap kan se, hvor lavt landskabet mange steder er. Skulle havet gå igennem, hvad jo ville blive en katastrofe for store dele af vore vestlige kommuner, vil såvel mange huse som store områder af dyrket jord komme til at stå under vand.

Strandinger var i gammel tid ikke alene en ulykke. Vi har beretningen om en "dame" fra Madum, som i stormvejr red til havs med sin hest, hvor hun, med sin lygte under hestens bug og ved at ride op og ned i klitterne, forsøgte at lokke skibe ind til undergang. Vi ved, at skibsbrudne ofte blev slået ihjel, hvis de i levende live nåede land, og lokalbefolkningen har så fået mangeartet forsyninger fra strandede skibe og i hvert fald tømmer.

Enevældens love om strandgods har man nok set lidt lempeligt på her. Dog var Danmark en sømagt af format til 1807, og efter 1860 sejlede der igen en stor handelsflåde på verdenshavene.

Kongen og regeringen får efterhånden stor interesse i at skabe sikrere forhold, hvad gøres med mange mangeartede afmærkinger. Også ved vestkysten bliver det anderledes. Den voksende kystfiskerbefolkning har tit selv brug for hjælp; fiskerne kender kysten og deres muligheder med en båd, så i 1800-tallet bliver der taget flere initiativer til at lave redningsforsøg, hvor søfolk kommer i havsnød. Den forebyggende del af sikkerheden med fyrtårne, vragere, koste, fløjte- og lystønder og klitsømærker har jo haft stor betydning, og har nok skånet mangen en sømand for forlis også på vore farlige kyster. Alligevel gik det tit galt, måske ikke så galt som i 1811, hvor de to krigsskibe, St. George og Defence, som begge havde været med til at ødelægge København, og også var med til at stjæle vor flåde i 1807, forliste. Næsten 1400 englændere druknede og beretningerne fra "Dødemandsbjergene" vil leve længe. Disse begivenheder er nok skyld i at strandingsmuseet kommer til at ligge i Thorsminde. Vi må håbe, at engelske turister vil afdrage lidt af deres forfædres forbrydelser ved billetlugen her, så de nu kan bøde lidt på den skade, de dengang påførte vort land, lumpent og uforskyldt. Hadet til englænderne levede længe efter 1814, hvor Napoleonskrigene sluttede, og Danmark blev en lilleputnation. Min bedstefar f. 1857 lærte mig følgende: "I attenhundrede og syv, da engelskmanden kom, den forbandede tyv!" Vi danskere har en udtalt trang til at markere og fejre vore nederlag, "Og det var i grunden ikke så galt." For vore børns skyld er det for dårligt, at vi udstiller vore nationale mindreværdskomplekser for simpel vindings skyld. Jeg tænker på "Bunkersturisme" m.v.

Historien viser, at vi, når det er redningsvæsenet der omtales, kan være meget stolte af de almindelige fiskeres indsats langs vore kyster i de sidste ca. 150 år. Der etableres bådelag, som øvede sig og var klar, når strandingerne kom på deres del af kysten, og raketstationerne, der mange gange bjergede mange søbrudne frelst til kysten.

På J. S. Hohlenbergs kort ses strandinger i de danske farvande i årene 1858-1885. Det ses. at Jyllands vestkyst er tæt besat med strandinger.

Kammerråd Christopher Berent Claudi

En bestemt begivenhed ved Harboøre 1847 var med til at sætte gang i planerne for bedre redningstjeneste. Kammerråd Berent Claudi var på besøg på en nærliggende gård, og overværer mislykkede redningsforsøg ved et strandet engelsk handelskib. Trods ihærige forsøg druknede de fleste af skibets besætning. Et raketapparat kunne måske have reddet alle.

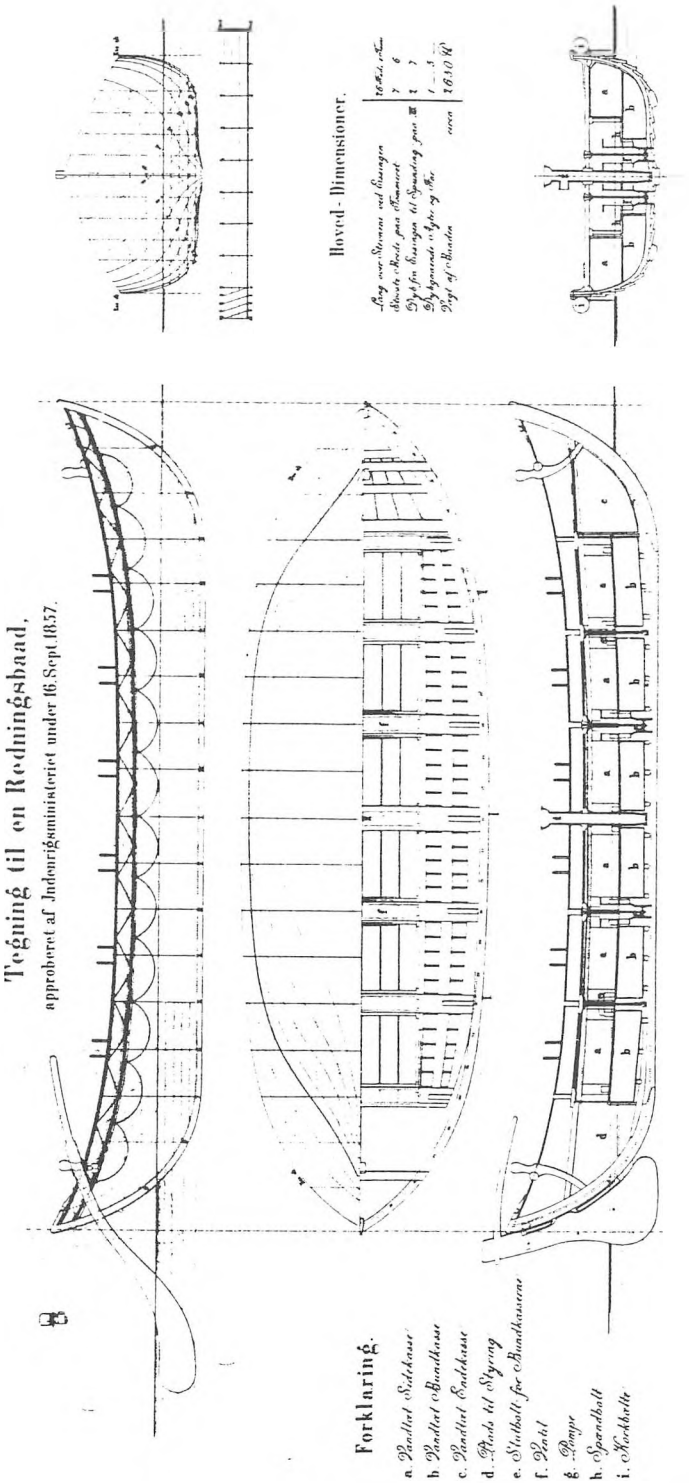

Fra "Om redningsvæsenet i Danmark, dets oprindelse, organisation og virksomhed indtil udgangen af året 1857". Kbh. 1858.

Også "Foreningen til Søfartens Fremme" lod bygge en redningsbåd, som blev placeret i Agger Kanal.

Samme år skænkede Frimurerlogen en lille redningsbåd til Harboøre og et raketanlæg til Klitmøller. Regeringen bliver opmærksom på sagen, og i 1849 nedsættes en kommission hvor omtalte kammerråd Claudi er med. Kommissionen peger især på behovet for en organiseret redningstjeneste ved den jyske vestkyst. At der virkelig sættes ind, ses på følgende oversigt over materiel frem til nytår 1937.

Følgende Oversigt udviser, hvad der, siden Redningsvæsenet organiseredes paa de danske Kyster, er udrettet ved de enkelte Redningsstationer:

Stationens Navn.	Naar oprettet.	Med hvilke Apparater Stationen er forsynet.	Antal af Redningsforetagender			
			med Baad.	med Raket-apparat.	med begge Dele i Forening.	i alt.
Kirkeby	1920	Baad.	1	»	»	1
Juvre (Bistation).	1920	ligeledes.	»	»	»	»
Manø.	1912	ligeledes.	1	»	»	1
Sønderho.	1887	ligeledes.	12	»	»	12
Rindby.	1862	Baad og (siden 1887) Raketapparat.	6	»	1	7
Esbjerg.	1907	Motorredningsbaad.	20	»	»	20
Svenske-Knolde (Bistation).	1877	Baad.	2	»	»	2
Blaavand.	1852	Baad og Raketapparat.	28	»	»	28
Blaavands-Huk (Bistation). Stationen er nedlagt i 1938.	1902	Baad.	5	»	»	5
Vejrs.	1882	Raketapparat og (siden 1887) Baad.	6	»	»	6
Hennegaard.	1852	Raketapparat.	»	2	»	2
Nymindegab.	1857	Baad og (siden 1874) Raketapparat.	9	4	1	14
Bjerregaard.	1852	Raketapparat.	»	17	»	17
Havrvig. Stationen er nedlagt i 1933, men bibeholdes som Raketdepot.	1860	Raketapparat og (siden 1887) Baad.	»	11	»	11
Hvide Sande.	1933	Motorredningsbaad, Baad og Raketapparat.	3	»	»	3
Sønder-Lyngvig. Stationen er nedlagt i 1933.	1852	Baad og Raketapparat.	5	12	»	17
Søndervig.	1857	Raketapparat og (siden 1887) Baad.	2	13	»	15
Vedersø.	1852	Raketapparat og (siden 1854) Baad.	16	19	2	37
Fjand.	1858	Raketapparat.	»	25	»	25
Torsminde.	1882	Motorredningsbaad og Raketapparat.	4	12	1	17

Redningsvæsenet har i årene op til 1973 undergået store ændringer. I 1973 lægges det under Farvandsdirektoratet. Redningsstationer er oprettet og nedlagt. Nogle får efter 1914 redningsbåde med motor og der kommer et stort redningsskib til Esbjerg, "Vestkysten". Dette skib er nok fornyet og moderniseret flere gange undervejs, men har også været i vort

område og reddet Thorsmindefiskere.

"Per Gyng" fortæller om en novemberstorm i 1915, hvor han og hans bådfæller hele natten driver rundt i en brandstorm efter at have fået motoren sat ud af spillet, fordi der gik et garn i skruen. Folk på land, der havde ventet fiskerne ind senest kl. 18 slog alarm, og "Vestkysten" kom til hjælp og fandt båden drivende ved 7-tiden næste morgen. Den store, gamle mand fortæller nu 60 år efter, hvorledes alle i båden på hver deres måde, bad Vorherre, om de dog måtte blive frelst, mens de skiftevis tænkte: "Vi kommer aldrig levende til land!" "Wi kommer aller løven te land". "Per Gyng" fortæller også, at de bagefter ikke helt var de samme mennesker, og det var vist også godt nok. - Hvad han så mente med det!

I de 140 år, redningsvæsenet har bestået, har skiftende generationer af redningsmænd stået parat til at komme til undsætning, når skibe var strandet, hvad enten det drejede sig om tidligere tiders sejlskibe og dampskibe eller nutidens motorskibe, eller når fiskerfartøjer vari fare for at forlise ved kystens landingspladser. At redningsarbejdet ikke var ufarligt, viser følgende fortegnelse over kæntringsulykker, hvor der i en række tilfælde er omkommet redningsmænd og evt. passagerer i redningsbådene:

			Omkomne	
År	Station		Redningsmænd	Skibbrudne
1856	Blokhus	øvelse	5	-
1860	Flyvholm		1	2
1862	Skagen		8	1
1863	Rindby	øvelse	2	-
1870	Nymindegab		-	-
1873	Løkken		2	1
1876	Hanstholm	øvelse	1	-
1884	Flyvholm	øvelse	-	-
1885	Nørrre Vorupør		-	8
1887	Vester Agger	øvelse	-	-
1888	Vejers	øvelse	1	-
1890	Thorsminde	øvelse	1	-
1896	Stenbjerg	øvelse	-	-
1897	Liløre		12	-
1907	Klitmøller	øvelse	-	-
1907	Vester Agger	øvelse	-	-
1929	Løkken		3	-
1948	Stettestrand		1	-
1951	Hvide Sande		5	-
1970	Thorup Strand		2	-
Ialt			44	12

Oversigten taler sit tavse sprog om, at redningsarbejdet er farligt, og at det er med livet som indsats, at vore redningsmænd er gået i bådene for at komme andre til undsætning.

De forskellige Redningsstationers Deltagelse i Redningsopgaver fremgaar af følgende Oversigt frem til 1927:

Hvornår oprettet	Stationens Navn	Redningsbaad	Raketapparat	Begge Forening	Reddede ialt
1852	Thyborøn	191	298	3	492
1852	Flyvholm	293	429	-	722
1887	Liløre	87	51	-	138
1860	Ferring	-	138	-	138
1852	Tuskjær	342	18	33	558
1852	Thorsminde	-	131	-	131
1858	Fjand	-	185	-	185
1852	Vedersø	156	139	5	300
1857	Søndervig	1	75	-	76
1852	Sønderlyngvig	20	88	-	108
1860	Haurvig	-	64	-	64
1852	Bjerregaard	-	129	-	129

Vor arkivar Birgith Sørensen har fundet følgende frem fra Tidsskriftet for Redningsvæsenet:

MEDDELELSER FRA "TIDSSKRIFT FOR REDNINGSVÆSENET"

25 års jubilæum	Betjeningsmand Johannes Jensen, Fjand - 1.4. 1968
	Bådformand Viktor Jensen, Thorsminde - 1.4. 1968
	Bådmand Andreas Peder Madsen, Thorsminde - 1.11. 1947
40 års jubilæum	Opsynmand Jens Søndergaard Madsen, Thorsminde 1.4. 1940
	Opsynsmand Søren Madsen, Thorsminde - 1.10. 1959
Ridder af Dannebrog	Jens S. Madsen, Thorsminde - 1.2. 1939 - 63 år - 38 1/2 ved redningsvæsenet - reddet 88 skibbrudne.
	Søren Madsen, Thorsminde - 1.5. 1954
	Bådmand og motorpasser Andreas Peder Madsen, Thorsminde 4.10. 1960.

50 år	Bådmand & motorps. Jens B Kjærgaard, Thorsminde 12.12. 194?
60 år	Bådmand Andreas Peder Madsen, Thorsminde - 8.12. 1957
60 år	Bådmand Gerhardt Emil Nørgård Larsen, Thorsminde - 7.3. 1966
60 år	Opsynsmand Svenning L. Kjærgaard, Fjand - 11.12. 1944
70 år	Opsynsmnad Vilhelm Poulsen, Fjand - 19.11. 1961
80 år	Fhv. betjeningsmand Søren Sørensen Mose, Fjand - 2.7. 1966
80 år	Thomas Vang Nielsen, 1883 39 år - 90 reddet - 26.3. 1935
Sølvbryllup	Strandfoged og redningsmand Søren Sørensen og Hustru, Fjand - 30.3. 1940
Afsked	Betjeningsmand Jens Jensen Dahl, Fjand - født d. 14.6.1868 - Redningsmand siden 1.10. 1901 - har reddet 82 skibsbrudne - I stedet er ansat, fisker Vilhelm Poulsen, Fjand - 1.12. 1933.

Mange fra min årgang vil fra trediverne huske stor omtale af Lars Kruse og hans indsats som redningsbådsfører ved Skagen. Han er kun en af mange som fik kongelig påskønnelse, men det var og er farligt at være med i et redningslag, så fremdeles fortjener disse, tapre, almindelige mennesker stor beundring for det de gør og i hvert fald er parate til.

Lokalt har vi kendskab til nogle af de mange navne, der i få eller mange år stod "vagt" ved vores del af kysten f. eks. fra Vedersø, Fjand og Thorsminde.

R. Uhre

Teksten er, med tilladelse, direkte citeret fra C.P. Eisenreich: Det nørrejydske Redningsvæsen

STATIONEN VEDERSØ

Stationen Vedersø blev oprettet da Redningsvæsenet organiseredes i 1852, men allerede i 1851 ankom et fra England indforskrevet Raketapparat. I 1854 ankom en i København bygget Redningsbad, og samme Aar opførtes et Baadhus, der senere blev ombygget og udvidet i 1879 og i 1892. I 1886 ankom en ny paa Orlogsværftet bygget Redningsbaad, den tidligere Baad anbragtes ved Thorsminde. I 1924 ankom atter en ny paa Orlogsværftet bygget Redningsbaad.

Stationens første Opsynsmand var Strandfoged Chr. M. Stage, der beklædte Stillingen til den 1. Januar 1864, da han tog sin Afsked paa Grund af Alder, og han efterfulgtes af hidtilværende Baadmand Morten Th. Stage, Dbm.,p.p., der var Opsynsmand til den 1. Juli 1908, da ogsaa han søgte sin Afsked paa Grund af Alder. Derefter blev Baadmand Poul Pedersen Bank Opsynsmand, og han beklæder endnu Stillingen.

Ved Stationen Vedersø har efternævnte Redningsforetagender fundet Sted:

31-10 1858	Kuf "Marie Magdalene" af Oldenburg	3 Mand reddet	Redningsbaad
5-10 1860	Brig "Georg Marie" af Blyth	4	Raketapparat
6-10 1860	Bark "Clara" af Danzig	10	Redningsbaad
19-11 1861	Kuf "Maria" af Iheringsfehn	5	Raketapparat
21-10 1862	Galease "Henriette" af Hannover	4	Raketapparat
27- 3 1863	Brig "Voyager" af Hartepool	7	Raketapparat
17- 9 1863	Skon. "Gertruide Jantina" af Farmsum	3	Raketapparat
10-10 1867	Brig "Carl" af Emden	8	Redningsbaad
21- 9 1869	Skonnert "Maren" af Fanø	5	Raketapparat
15-10 1869	Barkskib "Svea" af Frederiksværk	8	Redningsbaad
30- 1 1870	Skonnert "Jantle Dyk" af Appingedam	5	Redningsbaad
25- 3 1874	Brig "Mary Mitcheson" af Halmstad	4	Redningsbaad
11-11 1874	Bark "Grote" af Hvidsten	8	Redningsbaad
13- 4 1876	Skonnertb. "Sakuntala" af Christiania	6	Raketapparat
9-10 1877	Kuf "Union" af Geestemünde	5	Raketapparat
3-11 1879	Galease "Oscar" af kerteminde	5	Raketapparat
12-12 1880	Skonnert "Alpha" af Thisted	4	Raketapparat
22- 2 1882	Kutter "Ondine" af Ostende	5	Redningsbaad
11- 6 1885	Brig "Speed" af Drammen	12	Raketapparat
14-10 1887	Skonnert "Vilhelmine" af Frederiksstad	6	Raketapparat
21-11 1888	Skonnertkuf "Ente" af Leer	4	Raketapparat
30-12 1888	Skonnert "Haabet" af Nyborg	5	Redningsbaad
3-12 1891	Dampskib "Ætna" af København	22	Raketapparat
16-12 1892	Barkskib "Rothesay" af Tønsberg	12	Raketapparat
15- 1 1898	Dampskib "Vesta" af Gefle	15	Redningsbaad
14- 3 1902	Dampskib "Wanda" af Odessa	29	Redningsbaad
2- 4 1902	3m Skonnert "Margrethe af Harburg	6	Raketapparat
11-13 -11 02	Dampskib "Probus" af Stockhom	37	Redningsbaad
23-11 1906	Dampskib "Ophelia" af Helsingør	19	Raketapparat
10- 1 1907	Dampskib "Gustav" af Motala	19	Redningsbaad
23-11 1917	Kuf "Zwalun" af groningen	4	Raketapparat
1- 3 1920	Skonnert "Karl" af Thisted	4	Redningsbaad
30-11 1924	Dampskib "Øresund" af Helsingborg	1	Redningsbaad
8-12 1925	Motorsk. "Merkur" af Wiborg	6	Raketapparat

Der er saaledes ialt ved Stationen Vedersø reddet 300 skibbrudne. Desuden har Apparaterne i 55 Tilfælde været sat i Bevægelse uden at benyttes af de skibbrudne.

Ad de ved Stationen forefaldne Redningsforetagender nævnes følgende:

Den 15. Oktober 1869 bemærkedes om Morgenen Kl. 6 1/2 et Skib komme mod Land, og da Skibet vedblev at nærme sig Kysten, blev Redningsmandskabet sammenkaldt og alt gjort klar, og man ankom til Strandingsstedet, 3/4 Mil fra Stationen, ligesom Skibet stødte, og blev staaende 3-400 Alen fra Land. Der blev straks affyret en Raket, men samtidig kappedes Masterne over Bord paa det strandede Skib. Raketten faldt over Skibet, og dets Besætning halede ud paa Linen, men det var umuligt for dem at hale Trossen om Bord paa Grund af den haarde Strøm. Redningsmandskabet fra Stationen Fjand var nu ogsaa kommen til Stede med Apparaterne derfra. Der blev saa affyret en ny Raket, og derefter 2 andre, hvorefter Forbindelsen opnaaedes, men der kom atter paa Grund af Strømmen Uklarhed i Linerne. Redningsbaaden blev nu bemandet, og ved Hjælp af Udhalingslinen, som var fast om Bord, naaede den ud til Skibet, men paa Grund af den høje Braadsø og hele Rigningen, som laa i Læ af Skibet, kunde man ikke komme i dettes Nærhed. Ved tilkastede Liner fik man dog 4 Mand af Besætningen halet til Redningsbaaden, men da var dennes Mandskab ogsaa saa udmattet, at man var nødsaget til at holde paa Land. Efter en kort Tids Forløb begyndte Redningsmandskabet dog igen, men saa var Udhalingslinen bleven sprængt, og Mandskabet erklærede det for aldeles umuligt at forsøge paa at arbejde Baaden ud til Skibet, hvis der ikke var Forbindelse med dette. Der blev saa igen affyret et Par Raketter, men ingen af dem naaede ud, da Linerne nu allesammen var vaade, og der var da ikke andet at gøre, end at prøve en rigtig Kraftanstrengerlse med Baaden. Og det lykkedes ogsaa efter stor Besvær at

Vedersø redningsbåd

naa ud til Skibet, hvorfra 3 Mand heldigt optoges, men saa maate Baaden igen søge Land. Der var nu en Mand tilbage paa Vraget. Endnu en Gang forsøgte Redningsmandskabet at ro baaden ud, men det lykkedes ikke, Aarene brækkedes under Anstrengelserne, og Baaden maatte landsættes. Dagen var nu snart forbi, og man indsaa, at hvis den tilbageværende Mand skulde reddes, saa maatte det ske inden Mørkets Frembrud; men Redningsmandskabet var nu saa udmattet, at flere af dem ikke kunde mere. Begge tilstedeværende Opsynsmænd gik da i Spidsen og fik nogle frivillige til at deltage, og saaledes bemandet gik Baaden ud paany. Det lykkedes ogsaa at komme saa nær, at der kunde tilkastes den tilbageværende Mand en Line, hvorefter han blev halet ind i Redningsbaaden og lykkeligt bragt til Land. 3 af Besætningen var af Braadsøen revet bort fra Vraget og var druknet. Det strandede Skib var Barkskibet "Svea" af Frederiksværn, paa Rejse fra Riga til Amsterdam med Trælast. Skibet var fyldt af Vand og flød paa Lasten og maatte derfor landsættes. Redningsmandskabet fik af Regeringen tildelt en Ekstrabelønning som Paaskønnelse af dets Færd. -

Polsk Trawler strandet ved Husby Klit

Den 11. Juni 1885 strandede 1/3 Mil syd for Stationen Vedersø Briggen "Speed" af Drammen, paa Rejse fra Laurvig til Newcastle med Trælast. Skibet bemærkedes omtrent Kl. 8 Formiddag N.V. Retning fra Stationen, 1/2 Mil fra Land i afmastet Tilstand. Apparaterne sattes i Bevægelse Kl. 8 1/2 og fulgte Skibets retning paa Stranden ind for dette, indtil Grundstødningen omtrent Kl. 9 1/2 havde fundet Sted. Redningsbaaden ankom paa Strandingsstedet omtrent Kl. 10 1/2, efter at Forbindelse med Raketapparat var opnaaet. Raketstativet, som havde været opstillet flere Gange, men maatte flyttes paa Grund af Skibets forandrede Stilling efter Læ med Strømmen, naaede endelig Opstilling, og Raketten førte Linen lige over Rufdækket. Skibet laa da med Boven mod Nord, tværs paa Søen, som uophørlig skyllede over det. Styrmanden greb Linen, men da Afstanden var omtrent 500 Alen, og idet Raketten var faldet lige udenfor Skibet, havde han omtrent fat i Linens Tamp, men ved den voldsomme Strøm maatte han da atter slippe den. Ved det næste straks derpaa iværksatte Raketkast lagdes Raketlinen foran en tilbagestaaende Stump af Fokkemasten. De skibbrudne begyndte straks Indhalingen, men de maatte atter opgive dette paa Grund af den voldsomme Strøm, da Stjerteblokken knap var kommen halvvejs ud til Skibet. Redningsbaaden var som bemærket imidlertid kommen til Stede, og der blev foretaget

Forsøg med denne, men da Søen var voldsom høj og stejl i Havstokken, var det trods al Umage af Mandskabet, som assisteredes af de til Stede værende Kystboere ikke muligt at faa den flot, idet Baaden brødes fuld af Vand, uden at dette kunde faa tilstrækkelig Afløb gennem Selvlænsningsrørene. Efter omtrent 2 Timers forgæves Arbejde, under hvilket Baaden læssedes og førtes til Luvart, indstilledes Forsøgene, men de skibbrudne paabegyndte nu ogsaa igen, opfordret ved Tegn fra Land, Indhalingen af den ombordværende Raketline. Skibets Stilling havde nu ogsaa forandret sig, idet Boven vendte mod Land, og Forskibet var derved mindre udsat end tidligere. Efter omtrent 1/2 Times Arbejde lykkedes det at faa Stjerteblokken ud, og Udhalingen af redningstrossen foregik derefter forholdsvis hurtig. Efter omtrent 3/4 Times Forløb var hele Besætningen, 12 Personer, samt Liget af et Barn, der var død før Strandingen, ført til Land i Redningsstolen. Skibet var i en Storm 2 Dage før Strandingen kæntret, hvorefter Besætningen havde set sig nødsaget til at kappe Rigningen.

Den 30. December 1888 om Aftenen Kl. 7 strandede i Taage udenfor Husby, 1/2 Mil for Vedersø, Skonnerten "Haabet" af Nyborg, paa Rejse fra Ostende til Christianssand i Ballast. Melding om Strandingen modtoges ved Stationen omtrent Kl. 8 1/4, og en halv Time senere afgik man med Raketapparaterne, medens Redningsbaaden fulgte efter. Ved ankomsten til Strandingsstedet fandtes Skibet staaende paa inderste Revle, ca. 250 Alen fra Land, med Stævnen Syd efter. Der blev straks affyret en Raket, men Linen gik i Læ af Skibet, derimod opnaaede den næste Raket Forbindelse. Stjerteblokken blev derefter udhalet og ligeledes Redningstrossen, og alt var klar til Besætningens Redning. Men da Redningsstolen befandt sig midvejs ud til Skibet, svajede dette pludselig rundt, og hele Forbindelsen blev saaledes uklar, og man maatte skynde sig at hale Redningsstolen til Land igen. Der maatte nu tilvejebringes en ny Forbindelse, men da man saa, at Redningsbaaden var i nærheden, besluttedes det at benytte denne, da det strandede Skib, hvorfra Rigningen var kappet over Bord, snart kunde sønderslaas. Redningsbaaden blev derfor hurtigt bragt flot og roedes ud til Skibet, hvor den indtog hele Besætningen, 5 Mand, som heldigt bragte til Land Kl. 11 1/2 om Natten.

Af de Mænd, der har gjort Tjeneste ved Stationen Vedersø, maa nævnes følgende:

Morten Thuesen Stage, født den 25. Januar 1831, blev ansat som Baadmand den 1. April 1858, men allerede den 1. April 1864 blev han ansat som Opsynsmand, hvilken Stilling han beklædte til den 1. Juli 1908, da han tog sin Afsked paa Grund af Alder. Han døde den 10. Januar 1911. I sin over 50-aarige Virksomhed deltog han 12 Gange med Redningsbaaden og 19 Gange med Raketapparatet i Redningen af 285 skibbrudne. Han var dekoreret med Dannebrogsmændenes Hæderstegn og Fortjenstmedaljen i Sølv samt Redningsvæsenets Jubilæumsmedalje, og derhos bar han som Deltager i Krigen 1848 - 50 Erindringsmedaljen fra denne.

Peder Nielsen blev ansat som Baadmand den 1.April 1869 og beklædte denne Stilling til den 1. April 1906, da han tog sin Afsked paa Grund af Alder. Han har deltaget 9 Gange med Redningsbaaden og 10 Gange med Raketapparaterne i Redningen af 190 skibbrudne og er dekoreret med Dannebrogsmændenes Hæderstegn og Jubilæumsmedaljen.

Niels Silkjær blev ansat som Baadmand den 1. Januar 1879 og tog sin Afsked paa Grund af Alder den 1. Oktober 1916, og blev kort efter dekoreret med Dannebrogsmændenes Hæderstegn. Han har deltaget 7 Gange med redningsbaaden og 8 Gange med Raketapparaterne i Redningen af 195 skibbrudne.

Peder Sand Pedersen blev ansat som Baadmand den 1. November 1871 og tog sin Afsked paa Grund af Alder den 1. Oktober 1910. Han har deltaget 7 Gange med Redningsbaaden og 10 Gange med Raketapparatet i Redningen af 199 skibbrudne, og han var dekoreret med Jubilæumsmedaljen. Han døde 1918

Andreas Iversen blev ansat som Baadmand den 1. April 1875 og tog sin Afsked paa Grund af Alder den 1. Oktober 1913. Han har deltaget 7 Gange med Redningsbaaden og 11 Gange med Raketapparatet i Redningen af 211 skibbrudne og er dekoreret med Jubilæumsmedaljen.

Peder Poulsen Bank blev ansat som Baadmand den 1. Januar 1863 og tog sin Afsked paa grund af Alder den 1. Januar 1904. Han døde 1916. Han har deltaget 11 Gange med Redningsbaaden og 3 Gange med Raketapparaterne i Redningen af 221 skibbrudne. Han var dekoreret med Jubilæumsmedaljen.

Rasmus Lauritsen blev ansat som Baadmand den 1. Januar 1879 og tog sin Afsked den 1. Oktober 1910 paa Grund af Alder. Han har deltaget 7 Gange med Redningsbaaden og 9 Gange med Raketapparatet i redningen af 220 skibbrudne.

Poul Pedersen Bank blev ansat som Baadmand den 1. Januar 1904 og blev Opsynsmand den 1. Juli 1908, hvilken Stilling han endnu beklæder. Han har deltaget 3 gange med Redningsbaaden og 3 Gange med Raketapparatet i Redning af 53 skibbrudne.

Vedersø Redningsstation

Mikkel Vandborg | Anthon Pedersen | Johan Kjærgaard | Poul Knak | Jørgen Poulsgaard Baadfører | Jens Kr. Gammelgaard | Peder Skomager

Niels Silkjær | Ole Pedersen | Poul Bank Opsynsmand | Peder Gammelg | Peder Sand | Anthon Stage

FJAND

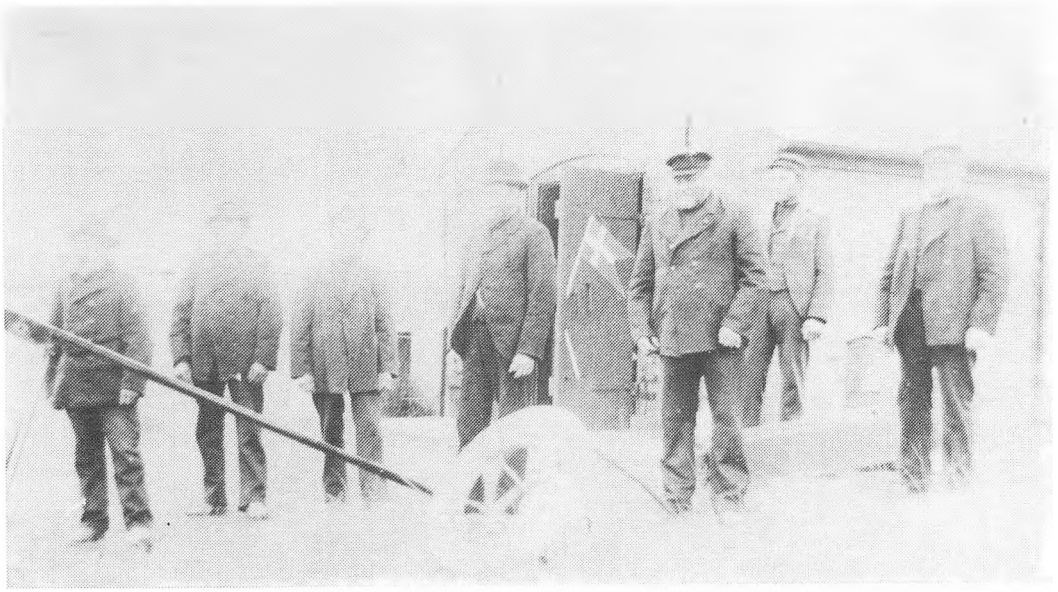

Billede af Fjand Redningsstation ca. 1900.

Sikkert Laurids Bjerre. (Billedet er skænket af Minna Jensen. Bjerghuse. Fjand. som også har givet arkivet tidsskriftet REDNINGSVÆSENET. hvorfra vi har mange af vore oplysninger.

STATIONEN FJAND

Stationen Fjand blev oprettet i Henhold til Lov af 21. December 1858 og er alene forsynet med Raketapparat. I 1889 blev der opført et Hus til Opbevaring af Apparaterne.

Stationens første Opsynsmand var Strandfoged P.L. Bjerg, der var ansat fra Stationens Oprettelse den 1. Juli 1859 til den 1. April 1876, da han rejste bort. Han efterfulgtes af Strandfoged Laurids J. Bjerge, Dbmd., p.p., der beklædte Stillingen til den 1. Oktober 1911, da han tog sin Afsked paa Grund af Alder og Svagelighed, og Stillingen overtoges af hidtilværende Betjeningsmand Svenning L. Kjærgaard, der endnu beklæder samme.

Ved Stationen har efternævnte Redningsforetagender fundet Sted:

29-11 1861	Barskib "Marie" af Christinestad	15 Mand reddet	Raketapparat
21- 7 1862	Kuf "Gesina Reina" af Veendam	5	-
6-11 1863	Skonnert "Selma" af Visby	8	-
23-12 1863	Kuf "Aline" af West Rhauderfehn	4	-
7-12 1866	Dampskib "Clio" af Hull	25	-
16- 4 1867	Skonnert "Jupiter" af Helsingborg	6	-
5-11 1868	Barkskib "Jenny" af Danzig	13	-

23-10 1874	Brig "Seevogel" af Rostock	9 Mand reddet	Raketapparat
11-11 1874	Barkskib "Grote" af hvidsten	4	-
11-10 1877	Kuf "Færdig" af Visby	5	-
2-12 1880	Skonnert "Charles Pouline" af Mesquer	5	-
12-12 1880	Galease "Johannes" af Dornbusch	4	-
14-12 1880	Skonnert "Margrethe" af Nordloh	3	-
30-10 1882	Kuf "Pax" af Rhauderfehn	3	-
20-10 1887	Brig "Niord" af Lillesand	6	-
20-11 1888	Skonnert "Anna" af Neutfehn	4	-
21-11 1888	Skonnertkuf "Jacob Synes" af Hamburg	4	-
5- 4 1903	Tjalk "Vrachtzöker" af Kampen	2	-
10- 1 1904	Dampskib "Cecil Rhodes" af Hull	5	-
23-11 1906	Dampskib "Ophelia" af Helsingør	19	-
11- 1 1907	Dampskib "Gustaf" af Motala	14	-
5-12 1924	Motorskib "Valborg" af Mariehamn	16	-
8.12 1924	Samme Skib	6	-

Der er saaledes ved Hjælp af raketapparaterne fra Stationen Fjand reddet ialt 185 skibbrudne. Desuden har Apparaterne i 39 Tilfælde været i Bevægelse uden at blive benyttet af de skibbrudne.

Af de ved Stationen Fjand forefaldne Redningsforetagender meddeles følgende:

Den 11. Oktober 1877 om Morgenen Kl. 4 kom der en Melding om, at et Skib var strandet 1/4 Mil Nord for Stationen, og da det blæste en stiv Kuling af SV. med høj Sø, blev Redningsmandskabet hurtigt sammenkaldt og førte Raketapparaterne til Strandingsstedet, hvor man ankom Kl. 5. Der affyredes straks en Raket, som førte Linen over Skibets Agterende, men Strømmen rev den hurtigt bort. Den næste Raket lagde Linen over Fortoppen, men da Besætningen opholdt sig i Storvantet og var i meget forkommen Tilstand, kunde de ikke komme til Linen. Den tredie Raket lagde Linen imellem Fokkemasten og Bovsprydet, men som Følge af Besætningens Stilling, kunde den heller ikke faa fat i denne Line. Da det var øjensynligt, at Skibets Master snart vilde falde og Skibet adskilles, blev der sendt Ilbud efter Vedersø Redningsbaad, men der forsøgtes ogsaa paany med Raketapparatet, og den fjerde affyrede Raket, var saa heldig at lægge Linen over Salingen paa Stormasten. Stjerteblok med Udhalingsline og Redningstrosse blev hurtig udhalet, og snart var hele Besætningen, 5 Mand, reddet i Land af Redningsstolen. Det strandede Skib var Skonnertkuf "Færdig" af Visby, paa Rejse fra Newcastle til Hjemstedet med Kul.

Den 14. December 1880 om Morgenen KL. 8 observeredes et Skib komme fra NV., og som styrede mod Land. Mandskabet var allerede da til Stede ved Stationen, og Raketapparaterne sattes straks i Bevægelse, saa at de var paa Stranden Kl. 8 1/2, forinden Skibet stødte. Straks da Skibet var strandet affyredes en Raket, som gik meget heldig og lagde Linen foran Fokkemasten, men paa Grund af Besætningens udmattede Tilstand blev Linen ikke afbenyttet. Der affyredes nu efterhaanden ialt 5 Raketter, som alle gik godt, men Besætningen, som opholdt sig i Rigningen, kunde ikke faa Tag i Linerne, og man bestemte sig da til at sende Bud efter Vedersø Redningsbaad. Imidlertid lettede Skibet sig lidt med For-

enden, og de ombordværende fik da fat i en af Linerne. Efter megen Besvær blev den sædvanlige Forbindelse tilvejebragt, og 3 Mand reddedes i Land i Redningsstolen; de øvrige 2 Mand, som hørte til Besætningen, var skyllet over Bord af Braadsøen og druknet. Det strandede Skib var Skonnerten "Margrethe" af Nordlok, paa Rejse fra Gøteborg til Glochester med Havre.

Af de Mænd, som har gjort Tjeneste ved Stationen Fjand, maa nævnes:

Jens Dahl Jensen, der blev ansat som Betjeningsmand ved Stationens Oprettelse og beklædte denne Stilling til den 1. Oktober 1901. Han har deltaget i 18 Foretagender med Raketapparatet, hvorved 126 skibbrudne reddes, og han var dekoreret med Dannebrogsmændenes Hæderstegn og Jubilæumsmedaljen. Han døde 1919.

Jens Jensen Harbo blev ansat som Betjeningsmand den 1. April 1885 og tog sin Afsked paa Grund af Alder den 1. Oktober 1920. Han har deltaget 8 Gange med Raketapparatet i Redningen af 57 skibbrudne og er dekoreret med Dannebrogsmændenes Hæderstegn.

Laurids Jeppesen Bjerge blev ansat som Opsynsmand den 1. April 1876, og beklædte denne Stilling til den 1. Oktober 1911, da han tog sin Afsked paa Grund af Alder. Han har deltaget i 13 Foretagender med Raketapparaterne, hvorved 77 skibbrudne reddedes. Han var dekoreret med Dannebrogsmændenes Hæderstegn, Jubilæumsmedaljen samt Fortjenstmedaljen i Sølv. Han døde 1916.

Oversigt

over Virksomheden ved Redningsstationen Fjand. Oprettet 1858.

Aar og Dato	Skibets Navn og Hjemsted	Redede Mænd	Redede Kvinder	Redede Børn	Redede i Alt	Aar og Dato	Skibets Navn og Hjemsted	Redede Mænd	Redede Kvinder	Redede Børn	Redede i Alt	Aar og Dato	Skibets Navn og Hjemsted	Redede Mænd	Redede Kvinder	Redede Børn	Redede i Alt
1858 Septbr. 29	Anna af Christiansstad	-	15	-	15												
1863 Jan. 31	Emma Louise af Aarhus	-	5	-	5												
1863 Septbr. 6	Louise af Risby	-	8	-	8												
- Septbr. 25	Elise af Nakskov	-	4	-	4												
1866 Decbr. 7	Elise af Rudkjøbing	-	25	-	25												
1867 Septbr. 8	Jupiter af Flensborg	-	6	-	6												
1868 Novbr. 5	Jenny af Hamburg	-	13	-	13												
1870 Novbr. 23	Svanegab af Rostock	-	9	-	9												
- Septbr. 4	Louise af Rudkjøbing	-	4	-	4												
1871 Novbr. 11	Fearday af Risby	-	5	-	5												
1872 Decbr. 2	Charlotte Amalie af Svendborg	-	5	-	5												
- - 13	Johannes af Dramstrup	-	4	-	4												
- - 14	Margrethe af Nordby	-	3	-	3												
1873 Novbr. 22	Jan af Thunderslev	-	3	-	3												
1874 Novbr. 20	Anna af Ellerup	-	6	-	6												
1875 Septbr. 20	Anna af Svendborg	-	4	-	4												
- - 21	Jacob Lyngs af Kjøbenhavn	-	4	-	4												
1878 April 6	Maschgjeber af Kjøbenhavn	-	2	-	2												
1879 Januar 4	Lucie Rhoder af Nakskov	-	5	-	5												
1880 Octbr. 23	Ophelia af Aalborg	-	14	-	14												
1881 Januar 11	Enoch af Nakskov	-	14	-	14												

Kopi af Laurids Brerres redningsopgørelse fra Fjand
(i privat eje.)

Man ventede ikke, til Hjælpen kom

Det kostede 24 Sømænd Livet

Et dystert 50 Aars-Minde fra Fjand paa Jyllands Vestkyst

Det var en mørk, stormfuld Aften den 30. Januar 1903 med svær Sø paa Land. Strandvagten var sat ud fra Fjand Redningsstation. Ved 8-Tiden ringede det paa Telefonen, som Opsynsmand Laust Bjerge tog, og det var den udsendte Vagt der meldte, at der gik en stor Damper nordover langs Kysten, og det saa ud til, at den ikke kunne klare Kysten, saa langt var den inde.

Strandingen fandt Sted 5 Minutter efter, at denne Melding var afgivet

Laust Bjerges Plejesøn, Svenning Kjærgard, der var udsendt paa Vagten udefter Thorsminde, kom i det samme hjem og meddelte, at Skibet stod fast paa inderste Revle ca. 2 km nordfor Stationen.

Den blussede stærkt, ligesom den anvendte Dampfløjten uafbrudt. Den Mand, der har fortalt om Strandingen, fhv. Fisker Chr. Gadegaard Jensen, Fjand, var en af de første, der var paa Strandingsstedet.

- Der blev hurtigst muligt sendt Bud ud til Redningsmandskabet, om straks at give Møde, hvad også skete, ligesom Vedersø Stations Redningsbaad blev alarmeret om at møde.

En lang Ventetid og en Signalraket fik Taalmodigheden derude til at briste

Man opgav paa Forhaand at prøve med en Dobbeltraket, da Afstanden ud til Strandingen var alt for lang, saa der var ikke andet at gøre, end vente til Vedersø Redningsbaad naaede frem. Men der var ca. 10 km fra Vedersø til Strandingsstedet, hvor der skulde køres i sandede Klitveje og i Mulm og Mørke med den tunge Baad, saa der var i heldigste Tilfælde lange Udsigter. Derfor affyrede man en Signalraket, som skulde sige saa meget, at Strandingen var observeret, og at der kunde forventes Hjælp fra Land.

Pludselig blev der tændt Lys langs Skibssiden, og Lysene gled bort, mod Nord

Men kort efter saa man fra Land, at Blusset, der længe havde været tændt, blev kastet i Havet, og der kom Lys langs Skibssiden, hvoraf man sluttede, at man derude var ved at sætte Baadene i Søen for at gå fra Borde. Lysene gled kort efter bort fra Skibet nordpaa med den stærke Strøm.

Alle paa Stranden, Tilskuere og redningsmænd, fulgte efter Lysene langs Stranden, men saa lige med et hørte vi et Skrig derudefra, og Lysene forsvandt, og alt blev igen stille, uhyggeligt stille. Aabenbart er Baadene kæntret i den høje Sø, og alle ombordværende skyllet i Havet. Alle vi der stod blev saa underlig stille, thi vi følte hver og een, at der nu førtes en Kamp derude for Livet, kun nogle faa Meter fra os, og vi var ude af Stand til at bringe dem Hjælp.

Redningsbaaden ankommer - de første Skibsbaade driver ind

Kort tid efter at Skrigene fra Havet var forstummet, drev den første Baad ind pa Stranden med Bunden i Vejret; med den fulgte to døde Mænd. Der blev straks forsøgt Oplivningsforsøg, men alt var forgæves, de var og blev døde, aabenbart kvalt i deres Redningsveste, idet det kunde ses, at de ved Paatagningen ikke var blevet ordentlig bundne, og var slynget flere

Gange om Halsen paa dem.

Nu var Vedersø Redningsbaad ankommet, men da der ikke syntes at være mere Liv paa Skibet, var det jo unødvendigt, at Redningsmandskabet skulle sætte Livet i Vove til ingen Nytte. Der var stadig megen Sø paa Land, saa det vilde være forbunden med stor Livsfare at prøve en Udsætning af Redningsbaaden.

En Skibshunds Gøen og Dampfløjtens Tuden blev længe ved

Længe kunde man inde paa Stranden høre en Skibshunds ynkelige Gøen og Dampfløjtens Tuden som et Sørgeakkompagnement til det grufulde, der var sket. Der var faldet et Stykke Tømmer ned over Linen til Dampfløjten, der bevirkede, at denne kunde blive ved med at virke, saa længe der var Damp paa Kedlerne. I Løbet af Natten drev der endnu 4 Lig ind paa Stranden. De blev alle kørt op til Laust Bjergs Strandfogedgaard og anbragt paa Baarer i Laden. Hen paa Morgenen lettede Skibet og drev ind paa inderste Revle, hvor den saa stod fast kun 50 Meter fra Land.

Der blev nu sendt en Raket ud over Skibet, hvis Line lagde sig mellem Masterne, men da der jo ingen var ombord, blev der ikke reageret, men var Besætningen blevet ombord til nu, vilde alle kunde være reddet.

"Avona" af Bergen

Man kunde, da det blev lyst, læse Navnet paa Skibet. Der stod "Avona" af Bergen, og det blev op af Dagen oplyst, at det kom fra New Orleans paa Rejse til Aarhus med en Ladning Bomuldsfrøkager, og der havde været 24 Mands Besætning, der altsaa havde fundet Døden her paa Vestkysten kun et Døgns Sejlads fra Bestemmelsesstedet. Der herskede en trykkende, vemodig Stemning herude iblandt Kystbefolkningen ved denne ulykkelige Stranding.

Det oplystes senere, at Skibets Kaptajn var død under Overrejsen og sænket i Havet, herefter havde 1. Styrmanden overtaget Kommandoen af Skibet. Endvidere oplystes det, at af Besætningen, der ellers alle var Nordmænd, skulde Skibsdrengen være dansk og hjemmehørende i Gentofte.

Faderen hentede sin døde dreng i Fjand i 1903 og sendte Laurids og Ane Bjerre dette billede. (I privat eje)

Ja, du fik din Vilje, min Søn

Faderen til den druknede Dreng kom et Par Dage efter herover for at finde sin Drengs Lig mellem de andre, og det var gribende at overvære, da han kom ind i Laden, hvor de seks Lig henstod og blandt dem genkendte sin Dreng.

Ikke manges Øjne var tørre, da han tog sin Søns kolde Haand i sin og med taarevædede Øjne sagde: "Ja, du fik din Vilje, min Søn.

Han fik Sønnens Lig overdraget og fik ham med hjem til Gentofte

Nogle dage efter blev de andre fem begravet paa Sdr. Nissum Kirkegaard under meget stor Deltagelse fra Egnens Beboere. De blev jordet i en Fællesgrav, hvor en

Granit-Mindesten med de forskellige Navne endnu minder om den sørgelige Tildragelse for 50 Aar siden. (Nu 88 år)

En Del af de andre omkomnes Lig drev ind for Fjaltring og ligger begravet paa Fjaltring Kirkegaard. Skibet, der stod paa inderste Revle, blev 3 Maaneder senere efter bragt flot at Svitzer og slæbt til Reparation hos Burmeister & Wain, og kom herefter i mange Aar til at pløje Havene, indtil den under første Verdenskrig blev sænket af tyske Undervandsbaade i Nordsøen.

- - - Vi takker Hr. Ladegaard Jensen for at han har tilsendt Tidsskrift for "Redningsvæsen" denne Beretning, hvis uendelig triste Hændelser klart understreger 2 Ting:

1. At Søfolk i Strandingstilfælde i urolig Vejr og høj Sø aldrig bør forlade deres Skib, men afvente Hjælpen fra Land.

2.- At de Mænd, der i Dag har vort Lands Redningsvæsen til Behandling, ser det som en Opgave ikke at forlænge den indbyrdes Afstand mellem Stationerne, da enhver Stations nedlægning uden at sætte noget i Stedet indenfor en rimelig Afstand, altid vil kunde betyde en Svækkelse af Reningsvæsenets Virksomhed.

Red.

I Ulfborg Avis for 50 år siden stod der følgende:

Stor redningsdaad belønnet stort

Fiskerne S. Lauridsen Kjærgaard og V. Poulsen, Bjerghuse, faar hver 1000 Kr. af Carnegie-Fondet og Fondets Broncemedalje.

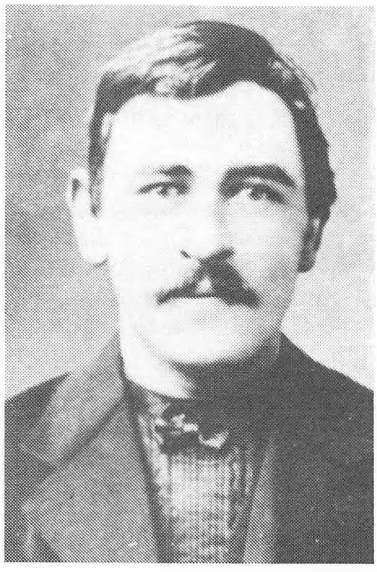

Svenning L. Kjærgaard

De reddede Besætningen fra Esbjergkutteren "Emma".

Bestyrelsen fra Carnegies Belønningsfond for Heltemod har i Dag uddelt en Række Belønninger til "Dagliglivets Helte". -

Blandt de belønnede er flere Vestjyder, og blandt disse igen er to Fiskere fra Bjerghuse ved Ulfborg, der modtager den i denne Omgang højeste Belønning, nemlig 1000 Kr. i Kontanter og Fondets Broncemedalje.

Den 10. Februar i Aar (1941) var Esbjergkutteren "Emma" kommet i Vanskeligheder i Drivisen ca. 5 Sømil ud fra Fjand. Kutteren gik fast i Isen, og da der ingen Proviant var om Bord, forsøgte Skipperen, Christiansen, og en Mand mere af den 4 Mands store Besætning at naa ind til Land over Drivisen. De 2 andre af Besætningen blev om Bord paa Kutteren, der senere af Redningsdamperen blev slæbt ind til Lemvig.

Situationen for de to Mænd, der forsøgte at naa ind til Land, var faretruende, men inde fra Land havde man opdaget, hvor alvorlig Situationen var.

Fiskerne Svenning Lauridsen Kjærgaard og V. Poulsen gik ud med en lille Gummibaad, som nogen Tid forinden var drevet i Land ved Kjærgaards Strandlen. De to Fiskere

kravlede ved Siden af Gummibåden, og det lykkedes dem at naa ud til de to Esbjegfiskere, som de hurtigt fik anbragt i Gummibaaden, og derefter gik Turen igen paa samme Maade ind til Land. Alle naaede velbeholden i Land, og de to Esbjergfiskere fik Ophold hos Købmand Gravengaard, hvor de hurtigt kom til Hægterne igen.

Fisker Svenning Laurdisen Kjærgaard er 57 Aar gammel og har Hustru og 11 Børn, Fisker V. Poulsen er 30 Aar gammel og har Hustru og 1 Barn.

Adskillige Vidner har udtalt, at de to Esbjergfiskere vilde være omkommet, hvis de to Fiskere fra Kjærgaard ikke var kommet til Undsætning.

Carnegiefondet har paaskønnet Lauridsen Kjærgaards og V. Poulsens Heltedaad ved at tildele dem Fondens Broncemedalje og 1000 Kr. til hver.

THORSMINDE

Stationen Thorsminde blev oprettet i Henhold til Lov af 17. Marts 1882 som Raketstation alene, og der opførtes samme Aar, et opbevaringshus for Apparaterne, saaledes at Stationen kunde træde i Kraft fra 1. September 1882. I 1886 blev der anbragt ved Stationen en ved Vedersø udrangeret Redningsbaad, men denne saavel som de senere tilkomne Redningsbaade betjenes af Mandskabet fra Stationen Tuskjær. I 1890 blev der opført et Baadhus, og i 1891 ankom en ny paa Orlogsværftet bygget Redningsbaad, og den ældre Baad blev solgt. Denne ældre Redningsbaad kæntrede ved en Øvelse den 9. Juli 1890, hvorved en af dens Mandskab druknede. Der findes ingen Heste paa Stedet, og der er derfor her ligesom ved Bistationen Thyborøn Nord opført en Staldbygning, hvor hestene, der i paakommende Tilfælde kommer fra Fjaltring, kan opholde sig.

Stationens første Opsynsmand var Slusemester Adser Kjærgaard, der beklædte Stillingen til sin Død den 30. April 1907, og han efterfulgtes af Betjeningsmand Jens Søndergard Madsen, som endnu beklæder Stillingen. Ved Stationen har nedennævnte Redningsforetagender fundet Sted:

29-10 1884	Barkskib "Theodor" af Gøteborg	10 Mand reddet	Raketapparat
4-12 1885	Dampskib "Hecla" af Amsterdam	3	-
1- 7 1889	Tjalk "Antiena" af Vestervig	4	-
24-10 1891	Skonnert "Let" af Frederiksstad	6	-
5-12 1891	Dampskib "Union" af Flensborg	11	-
9-12 1895	Skonnert "Renska" af Grossfehn	5	-
8- 9 1897	Brig "Hill" af Arendal	8	-
8-12 1900	3m. Skonnert "Liana" af Lerberget	9	-
5- 8 1903	Barkskib "Robert Mackenzie" af Porsgrund	15	-
23-11 1906	Dampskib "Ophelia" af Helsingør	19	-
2-12 1923	Dampskib "Gunther" af Stettin	22	-
9-12 1923	Motorskib "Batavia" af Christiania	19	-

Der er saaledes ved Stationen Thorsminde ialt reddet 131 skibbrudnes Liv. Desuden har

Apparaterne i 22 Tilfælde været sat i Bevægelse uden at blive benyttede af de skibbrudne.

Af de ved Stationen forefaldne Redningsforetagender meddeles her følgende:

Den 23. November 1906 om Eftermiddagen Kl. 9 blev det meldt til Stationen Thorsminde, at en Damper var strandet ca. 2000 Alen Syd for Stationen. Redningsmandskabet begav sig straks til Stranden, medbringende det lettere Redningsmateriel, idet man var bleven underrettet om, at Raketapparaterne fra Fjand var undervejs, ligesom ogsaa at Redningsbaadene fra Vedersø og Tuskjær var tilkaldte. Ankommet til Strandingsstedet fandtes Skibet staaende paa yderste Revle, med Siden mod Land, og der affyredes straks Signalraketter for at tilkendegive de skibbrudne, at de var bemærkede i Land. Kl. 11 ankom Raketapparaterne fra Fjand, men Skibet stod da saa langt ude, at det ikke var til at tænke paa at opnaa Forbindelse med Raket. Kl. 1 om Natten ankom Redningsbaaden fra Vedersø og ved samme Tid kørtes Thorsminde Redningsbaad ned til Mindestrømmen, hvor den roedes over og ankrede paa den sydlige Side af Strømmen, men senere blev Vedersø Transportvogn kørt dertil, og Baaden læssedes paa denne og kørtes ved Hjælp af de tilstedeværende Heste fra Fjand og Vedersø til Strandingsstedet. Paa Skibets Agterdæk saas nu et stærkt flammende Ildbaal, som først antoges for at være Blus, som Besætningen holdt brændende for at oplyse Skibet og dets Omgivelser, men efter kort Tids Forløb saas det, at Ilden bredte sig mere og mere ud over Agterskibet, saa det deraf kunne skønnes, at der var Ild i selve Skibet. Det blæste haardt af SV. med diset Luft, Søen var høj og Strømmen nordgaaende, og særlig ude omkring Skibet var Braadet saa stærkt, at det saa ud til, at det var umuligt at komme Skibet saa nær, at Besætningen kunde reddes over i Redningsbaaden. Noget efter Kl. 2 drev Skibet af yderste Revle og kom Landet noget nærmere, saa det nu kun stod fjernet 4-500 Alen fra Land. Der gjordes da Forsøg paa at opnaa Forbindelse med Raketapparaterne, og der affyredes 3 dobbelte Raketter efter hinanden, men de forfejlede alle Maalet. Den 4. dobbelte Raket lagde Linen over Skibet, og den almindelige Forbindelse med Udhalingslinen og Redningstrossen blev snart tilvejebragt. Paa Grund af den store Afstand maatte 2 Redningstrosser sammenføjes, og Redningsstolen løb ved Udhalingslinen fast ved Sammenføjningen, ligesom der paa Grund af Strømmen kom Tørn i Udhalingslinen, og Redningen kunde derved ikke foregaa, før det blev lyst. Kl. 7 om Morgenen ophørte Branden om Bord, Ilden havde da fortæret hele Kahytten og alt Inventarium der. Kl. 8 fik man klaret Linerne, hvorefter Redningen af Besætningen kunde paabegyndes, og Kl. 11 Formiddag stod hele Besætningen, 19 Mand, reddet i Land. Alle 4 Redningsstationers Mandskab deltog i Redningsarbejdet. Det strandede Skib var Dampskibet "Ophelia" af Helsingør, paa Rejse fra Marseille til Stettin med Oliekager.

Den 4. December 1885 strandede Syd for Thorsminde Dampskibet "Hekla" af Amsterdam, paa rejse fra Stettin til Hjemstedet, under en haard sydvestlig Storm med meget høj Sø. Skibets Toplanterner bemærkedes fra Stationen Kl. 10 Eftermiddag i SV. Retning, og da det samtidig skønnedes, at Strandingen var sket, sattes Apparaterne i Bevægelse, og ved Hjælp af 2 anskaffede Ramper bragtes Haandvognen over Slusebygningen og ankom til Strandingsstedet 1000 Alen Syd for Stationen Kl. 11. Skibet laa da i samme Retning, som det havde styret fra Søen, nemlig ONO, med Boven nærmest mod Land. Skibet havde nemlig villet søge Frederikshavn af Mangel paa Kul. Det var kommen Landet saa nær, at Boven under almindelig Vandstand vilde have ligget tør, men paa Grund af voldsom Sø og Højvande, der slog mod Klitbakkerne, var Afstanden til Boven 50 Favne. Ved Apparaternes Tilstedekomst, laa Stranden fuld af opskyllede Dele fra Ladningen, saasom Melsække og Fadegods, hvoraf det fremgik, at Skibet var slaaet i Stykker. Dette fremgik ogsaa af, at der imellem Skibets Stævne fandtes en stor Aabning af betydelig Længde, gennem hvilket Havet uafbrudt gik. Forbindelse blev hurtig tilvejebragt ved Hjælp af en Raket, som førte Linen over Skibet, men Linen maatte hales tilbage umiddelbart efter Kastet, fordi de da ombordværende ikke kunde forlade deres Plads og sikre Linen. Forsøget gentoges med den samme Line, der opskødes paa Stranden, men med uforandret Resultat. Paa Grund af Mørket, der var uigennemtrængeligt, og det i tiltagende Mængde inddrivende Vrag- og

Stykgods, ansaas et nyt Forsøg med Raketapparaterne for utilraadeligt, fordi det under disse Forhold vilde være umuligt at holde Forbindelsen klar, og vedkommende vilde saaledes have været udsat for at omkomme i Redningsstolen, dersom denne ved Linernes Uklarhed eller ved at komme i Kollision med de omdrivende Genstande standsedes undervejs. I Løbet af Natten kunde høres Raab fra Skibet, og man skønnede ogsaa, at nogen med Mellemrum færdedes, men tydeligt bemærkedes ingen før Kl. 3 Formiddag i et Antal af højst 6 Personer. Resten var da forlængst gaaet over Bord, men til hvilken Tid og under hvilke specielle Omstændigheder, har ingen af de reddede kunnet sige. Da Skibet stødte paa revlen, befandt Skibets Fører sig paa Kommandobroen. Da den anden Sø væltede ind, gik denne Bro i Drift, medtagende Føreren og muligvis flere af Besætningen. Ved Faldet af en Mast, skal Hovmesteren være bleven ihjelslaaet, da han afklædt vilde passere Rælingen for muligt ved Svømning at naa Land. I Nattens Løb var Redningsstationens Personale tillige med det fra Stationen Fjand Kl. 1 1/2 tilkomne Mandskab i uafbrudt Virksomhed med, vadende i Havet og saaledes udsat for at beskadiges af det inddrivende Fadeværk om muligt at finde og assistere dem, der maatte inddrive, og en af de skibbrudne kom paa den Maade velbeholden til Land og førtes til nærmeste Hus. Da Havet faldt, hvorved Størstedelen af den inddrevne Ladning blev landfast og dannede en Vold af anseelige Dimensioner, lykkedes det henimod Kl. 7 fra denne Vold at hive et Kastelod til de paagældende. Disse halede Stjerteblokken til sig, hvornæst Redningstrossen haledes ud, og vedkommende tilbageværende 3 Mand toges derpaa i Land i Redningsstolen. Skibets besætning havde udgjort 15 Mand, hvoraf saaledes 11 omkom, uden at det under de for Haanden værende Forhold havde været muligt at redde dem.

KIRKESKIBET I THORSMINDE

Allerede paa et tidligt Tidspunkt under Omdannelsen af Thorsminde gl. Redningsstation til Kirke modtog Kirkebygningsudvalget en Henvendelse fra tidl. Skibsfører, nu Kirkeskibsbygger Wrisberg Hansen, Lindelse pr. Harpelunde, med Tilbud om at levere et passende stort Skib til Kirken. -Udvalget maatte dog grundet paa de økonomiske Forhold svare, at der ikke kunde blive Raad til en saadan Anskaffelse.

Dette kom imidlertid Auktionsmester Chr. Boye, Esbjerg, for Øre, og han satte sig i Forbindelse med Kirkeskibsbyggeren. Sidste Efteraar modtog Udvalget saa det smukke Skib fra Hr. Boye, der skænkede det til Kirken, hvor det blev ophængt kort før Indvielsen.

Skibet er en tremastet Fuldrigger, 32 Tom. lang og usædvanlig smukt forarbejdet. - alt er udført med største Akkuratesse indtil mindste Enkelthed, der tilfulde viser, at det er en Fagmand, der har udført Arbejdet, men Hr. Wrisberg Hansen har ogsaa gennem flere Aar arbejdet med lignende Arbejder og leveret Skibe til flere Kirker.

Beboerne i Thorsminde er meget glade for den smukke Prydelse i deres Kirke.

TIDSSKRIFT FOR REDNINGSVÆSEN

Medlemsblad for Foreningen af danske Redningsmænd

Lidt historie taget fra TIDSSKRIFT FOR REDNINGS-VÆSEN NR. 10. 1935

Redningsstationen er forholdsvis ung indenfor det danske Redningsvæsen; den begyndte nemlig først sin Virksomhed 1. Septbr. 1882, og den var i de første Aar kun Raketstation. 1886 fik den en ældre Redningsbaad, som tidligere havde gjort tjeneste i Vedersø. 1891 fik Stationen en ny af Orlogværftet bygget Redningsbaad, som afløste den gamle, der blev solgt. Aaret i forvejen var denne gamle Baad kæntret under en Øvelse, og en af Mandskabet druknede.

Thorsminde var i disse første Aar et øde Sted, og her fandtes hverken Mænd til at betjene Baaden eller Heste til at trække den til Stranden. Man maatte hente begge Dele i Fjaltring, hvilket vil sige, at Mandskabet fra Tuskjær Redningsstation maatte køre til Thorsminde, naar Baaden dér skulle yde Hjælp ved Strandinger.

Nu er Tiderne andre. Thorsminde har for nogle Aar siden faaet et Sluseanlæg mellem Fjord og Hav og et sikret Udløb og dermed et Grundlag for et betydeligt Fiskeri. Den opblomstrende Thorsminde By har nu selv en Fiskerbefolkning, der kan levere et dygtigt Mandskab til Baadens Betjening.

Prøveturen

Kl. lidt før 10 ankom Admiral Topsøe Jensen og Redningsbestyrer Fabricius til Thorsminde. De kom fra Lemvig, og paa Vejen gennem Fjaltring besøgte de Opsynsmanden for Tuskjær Station, Chr. Pedersen Ruby, og indbød ham til at tage med. Til stede ved Højtideligheden var ogsaa Føreren af Tuskjær Redningsbad, J.Chr. Ruby, mange Mennesker fra Byen og nærmeste Omegn; der var ogsaa mødt en ældre f.hv. Redningsmand, den tidligere Fører af Vedersø Redningsbaad, Søren Jørgen Sørensen, Husby.

Det ny Redningshus, der er bygget af Tømrer J. Brun, Fjaltring, ligger paa den søndre Bred af "Mindet" inden for slusen. Det er et smukt og tiltalende Hus, og det har kostet ca. 10.000 Kr. Redningsbaaden stod ved Foden af Cementslidsken, som fra Huset fører ned til Løbet, klar til at skride det sidste Stykke, saa snart Redningsbestyreren gav Tegn. I Redningshuset var Redningsmandskabet med Opsynsmand Jens Madsen og Baadføreren Anton Isaksen forsamlede, og efter at Admiralen og redningsbestyreren havde hilst paa hver enkelt og vekslet nogle Ord med Husets Bygmester og Værkfører Petersen, der var fulgt med Baaden fra Orlogsværftet paa turen til Thorsminde via Limfjorden, blev der givet Ordre til at sætte Baaden i Vandet. Med Spillet, som er anbragt inde i søndre Ende af Baadhuset, firereds Baaden lempeligt ud, Mandskabet gik om Bord, Motorpasser Søren Madsen satte Maskineriet i Gang, og et Øjeblik efter var Baaden i fuld Fart ned mod Slusen.

Forinden den naede saa langt, lagde den ind ved en Bro, hvor Embedsmændene og en Del af Gæsterne gik om Bord for at gøre Prøveturen med. Først gjorde man et Sving gennem Løbet ind mod Fjorden, og man havde her Lejlighed til at se, hvor hurtigt Baaden naacde op paaa god fart, hvor hurtigt den kunde standse og slaa back og endelig, hvor godt den lystrede Roret; det tog kun et Øjeblik at løbe Kompasset rundt.

Gennem Slusen

Man vendte og stod ned mod Slusen, hvor Slusekammerets indre Dokport var oppe; da man var kommet ind i kammeret, gled Porten ned, og Vandet i Kamret steg ca. 1/2 m; sa hævede den ydre Port sig, og vi var nu paa Højde med Vandstanden i Havet. Saa blev der sat fuld Spit paa Maskineriet, og det gik i strygende Fart gennem det ydre Løb ud mod Havet, hvorfra den stærke vestlige Kuling sendte høje Bølger med hvide Kamme ind mod Kysten.

Fra Thorsminde Redningsbaads Indvielse

Baadens betjening, der bestaar af unge raske Mænd, og som var sømandsmæssigt udhalet med Olietøj og Søstøvler, havde sikkert gerne taget en Tur gennem Brændingen, der i Udløbet lyste som hvide Tænder i et Uhyres Gab, ud paa Havet, men da det var en Tur, som vilde give Masser af Vand, adstod man af hensyn til Gæsterne fra denne Udflugt til det oprørte Hav og svingende rundt lige foran Udløbet og vendte tilbage til Slusen, hvor man "sank" den halve Meter for at naa ned til Højden i det indre Løb og Fjordens Vandstand.

Baaden løb saa ind til Slidsken, Spillet kom i Gang, og paa Ruller blev Baaden trukket velbeholden i Hus, og Prøveturen var dermed heldig afsluttet.

Fem Tons Vægt

Den ny Baad, der er bygget paa Orlogsværftet, har en længde af 10,3 m. 3,2 m Bredde og et Dybtgaaende af 0,5 m. Den er forsynet med en 4-cyl. 32 HK. "Fordson" Motor, som ved 1075 Omdrejninger giver den en Fart af 6,6 Knob.

Baaden er bygget af Eg, den er selvlænsende og synkefri ved et System af Luftkasser. Der er elektrisk Lys i Baaden til Lanterner og Projektør. Hvis Motoren under en Tur skulde svigte, saa kan man tage fat med Aarer eller rejse en Mast med Storsejl og Stagfok, og en Sænkekøl kan anvendes under Krydsning.

Baaden, der har en Vægt af 5 Tons, har kostet 49.000 Kr. og den betjenes af en Fører, 2 Mortorpassere og 6 Baadmænd. Til Baaden hører et Linekastegevær af Søartilleriets Kon-

struktion.

Gode ønsker

Da man gik ud paa Prøveturen, var det højt Solskin, men inden Baaden var kommet i Hus, sendte Stormen svære Byger ind over Landet.

Redningsbestyrelsen indbød Mandskab og Gæster til et Samvær paa Afholdshotellet, hvor der blev serveret Kaffe og Masser af gode Kager.

I dette Samvær deltog ogsaa den gamle Baadformand for Vedersø Redningsstation og Opsynsmanden og Baadformanden for Tuskjær.

Admiral Topsøe Jensen bød Velkommen og omtalte Kommissionen af 1925 ang. Redningsvæsenet, som bl.a. Forbedringer ogsaa foreslog Anskaffelse af ny Motorbaade, hvor Forholdene egnede sig derfor. Paa denne Ønskeseddel var Thorsminde dog ikke med; men Redningsvæsenets energiske Bestyrer fremsatte snart efter Forslag om, at ogsaa Hvide Sande og Thorsminde skulde have Motorbaade. Hvide Sande fik sin Baad samtidig med, at Thyborøn fik sin; men nu er altsaa Turen kommet til Stedet her.

Idet jeg nu hermed paa Marineministeriets Vegne overgiver Baaden til Redningsvæsenet, skal det være mit Ønske, at den maa blive til Glæde for dem, der skal arbejde med den, og til Gavn for det Formaal, den skal tjene.

Redningsbestyrer Fabricius rettede en Tak til Admiralen, til Bevillingsmyndighederne og til Gæsterne; endvidere takkede han Husets Bygmester og Orlogsvæsenet for den udmærkede Baad. Vore Redningsbaade er nu saa anerkendte, at Udlandet tager dem til Mønster. Tak til Marineministeriet og til Admiral Topsøe Jensen for den gode Forstaaelse, vi altid møder angaaende Redningsvæsenets Forhold.

Jeg vil ønske jer herude til Lykke med Baaden. Det er jo en ung, rask Besætning, der skal betjene den, og selv om det kan være meget godt, hvad der stod i et gammelt Reglement, om Mandskabets Sammensætning, at de ældre skulde dæmpe de unges alt for vilde Mod, saa skal det nok gaa med den Besætning, vi har valgt til Thorsminde Redningsbaad.

Dermed Folkens til Lykke med Baaden.

Redaktør Lilholt takkede paa Gæsternes Vegne og for den Velvilje, Pressens Folk altid mødte hos Redningsvæsenet. Vi har iblandt os flere Redningsmænd, der i mange Aar har tjent med Ære i det danske Redningsvæsen og bidraget til, at denne Institution nævnes i fremmede Lande til Ære og Hæder for Danmark. Jeg vil ønske, at de gode gamle Traditioner maa føres videre i redningsvæsenet af den unge Slægt.

Baadformand J. Chr. Ruby, Fjatring, vilde ønske Kammeraterne i Thorsminde til Lykke med Baden. Vi fra Tuskjær bliver nu fritaget for at betjene Thorsminde; jeg har selv været med i 30 Aar. I, der nu skal arbejde med den ny Baad, ma regne med at komme ud paa adskillige svære og vanskelige Ture; men jeg tror ogsaa, at I er jeres Opgave voksen.

Efter at Redningsbestyreren havde rettet en Tak til den tidl. Baadformand fra Vedersø og til Tuskjær Redningsmandskab, sluttede Admiralen den lille Festlighed.

Kilder

Litteratur: Tidsskrift for Redningsvæsenet,

C.P. Ejenreich: Det nørrejyske Redningsvæsen

I næste års udgivelse vil vi gå videre med beretningerne om redningsvæsenet med levende kilder og beskrive redningsvæsenet fra sidste halvdel af dets virke med slutning i den nuværende situation med moderne motoriserede redningsbåde og -skibe. (1928-1992)

Ulfborg Avis

Nu er Tiden inde

til at lade Deres Cykle efterse og reparere.

Fornikling og Ovnlakering udføres.

— Alt udføres solidt og billigt. —

Alt Smede- og Karetmagerarbejde udføres.

M. ANTHONSEN

Smedeforretning

Ulfborg Kirkeby — Tlf. 38.

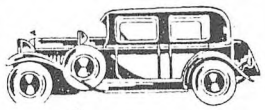

ALBERT ALBERTSEN

aut. Chevrolet-Reparatør.

Den 19.2. 1937 udkom Ulfborg Avisen for første gang. Bladet var dengang, og mange år frem på 4 sider, og med et oplag på 2000 stk. Et beskedent antal mod de i dag ca. 27. sider og et oplag på 6650 stk. Men indholdet var stort set som i dag: Annoncer, små artikler, personlige meddelelser, arrangementer osv.

I 1979 tog bladet navneforandring til Torsdags Avisen, men man lader sig ikke så let påvirke af sådanne påfund, så man hører tit bladet nævnt ved sit oprindelige navn.

På arkivet har vi avisen fra 1937 og til 1979, og igen fra 1989 og fremefter. Som man kan se, er der desværre et slip på 10 år. Vi har fået aviserne indbundet, så de er let tilgængelige. Vi håber, der er mange, der får lyst til, at besøge arkivet og læse i dem, da der er mange "Guldkorn" at finde i dem.

Birgith Sørensen

PERMANENT 8 KR.

Samvittighedsfuld Betjening. — — Garanti for Holdbarhed.

I. M. NOES NIELSEN, Ulfborg

Telefon 64 DAMEFRISØR Telefon 64

Ulfborg Brændselsforening

afholder ordinær Generalforsamling Fredag den 9. April Kl. 8 paa Ulfborg Gæstgivergaard.

'Godt, fedt Hestekød

faas i denne Uge.

Slagter Høg, Ulfborg.

Have og Blomsterfrø

i prima Kvalitet. Frugttræer, Frugtbuske, Roser og alle Planter til Haveanlæg og Kirkegaarde.

G. Tybjerg,

Ulfborg. Telf. 14.

Ulfborg - - - Ulfborg

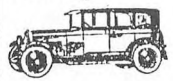

Lille-Bil udlejes Moderate Priser. Carl Christensen, Hotellet, Tlf. 119

Ejendomme

15 Mark, 3 Eng, 1 Hest, 6 Køer, 2 Kalve, 7 Polte. Pris ca. 15,000 Kr. Udbetaling ca. 3—4000.

36 Tdr. Land, 2 Heste, 8 Køer, 5 Ungkreaturer, 1 So og 12 Grise. Pris ca. 12,000 Kr. Udbetaling ca. 4000 Kr. Elektrisk Lys, Motor. Alle Maskiner. Tuberkulosefri Besætning.

25 Mark, 2 Eng, 2 Heste, 4 Køer, 4 Ungkreaturer, 1 So, 60 Høns. Nye Bygninger. Statslaan 16,500. Pris ca. 21,000 Kr.

20 Tdr. Mark, deraf 3 Eng, 2 Heste, 6 Køer, 6 Svin, Pris ca. 23,000. Udbetaling 2000 Kr. Godt beliggende.

Ulfborg **H. Hansen** Ulfborg

Telf. 64 kan benyttes.

Smørnoteringen er i denne Uge:

200 Øre.

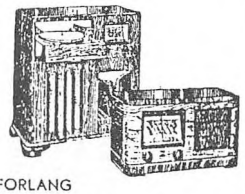

FORLANG

SUPERPHONE

demonstreret

DET FØRENDE DANSKE MÆRKE

SCHOU MADSEN

aut. Installatør

Tlf. 9 ULFBORG Tlf. 9

Næstbilligste Priser

½ kg blandet Frugt	95
½ kg Margarine	46
2 kg Svedsker	1.50
4 Ds. Sardin. ekstra,	90
4 Ds. Leverpostej, ekstra,	90

G. GRAVERSEN,

Telf. 49. Ulfborg.

OFFICIELT:

Forlovede: Frk. Else Sig (D. af Vogn. A. Sig, Ulfborg) og Kontrolassistent Walther Hansen, Staby.

Nederlag.

Søndag den 9. Maj blev en Sorgens Dag for Ulfborg Idrætsforening. Kampen Ulfborg—Tim var imødeset med Spænding, men ak, denne afgørende Kamp var mere end Nerverne kunde holde til. Tim vandt en fortjent Sejr 3—1, det maa tages i Betragtning, at Ulfborg manglede 2 af deres gode Folk i venstre Side. I

M o r a l: Træning og atter Træning.

Tim var besjælet af at vinde og det gjorde de — fortjent.

Neros.

Formandsberetningen

Vi havde vor årlige generalforsamling i Staby Skole d. 1. nov. 1990, og ud over bestyrelsen var mødt 17 deltagere.

Vor ny forvaltningschef, Frank Lauridsen, der har arbejdet meget med museum og arkiv før sin ankomst til Ulfborg/Vemb, gav os et udemærket overblik over historiens plads i undervisningen, herunder udnyttelse og tilstedeværelse af lokalhistorie i museerne. Frank Lauridsens syn på disse områder er opløftende, så vi håber med bl.a. hans inspiration at kunne få genhør for vor sag i vor kommunalbestyrelse.

Sidste år var vi forhåbningsfulde også på anden vis, idet vi netop havde modtaget arven efter Harald Steffensen, hvor vi i Skakhus håbede på, i samarbejde med kommunen, at få påbegyndt et kulturhus med bibliotek, arkiv mv. Grunden har jo en central beliggenhed og var på ca. 3000 m2, så vi troede jo, at borgernes udtalte ønsker fint kunne realiseres her. Kommunens undersøgelser og beregninger omkring restaurering af bygningen løb desværre op i mere end 800.000 kr., og man havde ikke brug for grunden til omtalte formål. Vi stod nu med en arv, som vi ikke havde råd til at modtage, og kommunen hjalp os med at søge ministeriet om at få arven udbetalt ved en kontant handel.

Huset har været sat til salg, og vi må acceptere det ene tilbud, der kom. Skakhus er nu solgt for 210.000 kr. kontant. Foreningen får midlerne, som så skal anvendes til historiske formål i vor kommune. Så er vi nede på jorden igen, og vi må afvente at kommunalbestyrelsen finder egnede bygninger til os, som man lovede os, da vi startede på indsamlingerne i 1969.

Birgith Sørensen modtager stadig mange arkivalier i arkivet, som forbliver i Staby skole - planerne var jo ellers, at Skakhus skulle kunne have modtaget hele samlingen juni 92.

Fra kommunen har vi i år modtaget 4000 kr. til trykning af årsskriftet, som vi nu får lavet i et trykkeri, hvad mange jo har været meget tilfredse med. I bestyrelsen er vi i hvert fald glade for hjælpen og anerkendelsen.

På generalforsamlingen genvalgtes bestyrelsen, hvad er udemærket set fra min stol.

Vi har tidligere haft aftenture i naturen en gang hver sommer. Da Ringkøbing museum har lavet sådanne ture i vort område, har vi ikke skønnet, at der var behov for sådant i år.

Sognegårdens montre har en fugleudstilling. Desuden lavede vi ved Staby Skoles 250 års jubilæum en udstilling om skolen gennem tiderne. Ved denne lejlighed udgaves et jubilæumsskrift.

Vi kan også i år glæde os over god medlemsfremgang.

Til slut vil jeg gerne takke for gaver, hjælp og samarbejde af meget forskelligt art.

20. okt. 1991

Rudolf Uhre

HUSK GENERALFORSAMLING 1991

D. 31 10. KL. 19.30

PÅ

STABY SKOLE

EGNSHISTORISK STUDIECENTER

Regnskab 1/10-90 - 30/9-91

INDTÆGTER		**UDGIFTER**	
Medlemskontingent	4905,00	Film, kopier, bånd	1457,75
Salg af årsskrift	650,00	Porto, kontorartikler	367,75
Renter	664,31	Annoncer	175,24
Gaver	4300,00	Indkøb til arkiv	7224,27
Kommunalt tilskud	9000,00	Møder, kursus	290,00
Salg af kopier	342,00	Medlemsskaber	1429,00
		Trykning af årsskrift	4038,00
		Leje af Albertsens lade	300,00
		Diverse	304,00
Ialt	19861,31	**Ialt**	15587,11
Kassebeholdning 1/10-90	17306,32	Kassebeholdning 31/9-91	21580,52
Balance	37167,63	Balance	37167,63

STATUS:

Formue 1/10 1990	17306,32
Formue 30/9 1991	21580,52
Formuefremgang	4274,20

Ulfborg d. 1/10 1991
Kristen Bro

Arkivet siger tak

til følgende for indleverede gaver: arkivaler og museumsgenstande.

Anne Elise Villemoes, Skærum Mølle
Viggo Brusen Nielsen, Sunds
Ejnar Kloster, Korsør
Aase Jensen, Ulfborg
Landbrugskonsulent Kristoffersen, Skjern
Jens Andersen, Husby
Svend Jensen, Ulfborg
Jens Peder Nielsen, Ulfborg
Elly Bro, Ulfborg
P.N. Nielsen, Skanderborg
Kristen Bro, Ulfborg
Ingrid Nohns, Bækmarksbro
Frede Svendsen, Ulfborg
Ringkøbing Dagblad
Loise Frost, Staby
Anne Juul Pedersen, Holstebro
Knud Nørskov-Jensen, Ulfborg
H.K. Skak, Ølgod
Staby Menighedsråd
Pallisbjerg Skolehjem
Helen Jørgensen, Vemb
Staby Efterskole, Thorkild Sønderskov
Dagmar Nielsen, Staby
Solveig Knudsen, Fjand
Leon Bennedsgaard, Staby
Hanne Jensen, Madum
Ingrid Kjærgaard, Fjand
Tove Sig Jørgensen, Ulfborg
Anne Lise Bennedsgaard, Vemb
Kaj Nielsen, Sdr. Nissum, Ulfborg
Anna Jacobsen, Bøvling
Hans Erik Sig, Staby
Jens Thorsen, Ulfborg
Ingerlis Andreasen, Staby
Olga Mejdahl, Staby
Egvad Egnshistoriske Samling
Kristian Bennedsgaard, Ulfborg
Ingrid Bennedsgaard, Staby
Forlaget Mostrup, København
Minna Jensen, Fjand

Tak for pengegaver fra

Ulfborg Sparekasse
Unibank
Landbobanken
Markedsfonden
Bojsens Mindefond

Skibsklokke fra "DEFENCE",fra årene,hvor den hang i Skærum Mølle.

